

MOSTOVI

2000/XXXIV

STROKOVNO GLASILO DRUŠTVA
ZNANSTVENIH IN TEHNIŠKIH
PREVAJALCEV SLOVENIJE

40 LET
DZTPS

+ / 197 991

197991

MOSTOVI

Ljubljana 2000

900006255

Izdajatelj Mostov:

DRUŠTVO ZNANSTVENIH IN TEHNIŠKIH PREVAJALCEV SLOVENIJE (DZTPS)

1000 Ljubljana, Petkovškovo nabrežje 57, Slovenija

telefon: (01) 2317-862, telefax: (01) 2320-131

elektronska pošta: drustvo-ztps@drustvo-ztps.si

svetovni splet: <http://www.drustvo-ztps.si>

© MOSTOVI

Na podlagi zakona o davku na dodano vrednost sodi glasilu med proizvode, za katere se obračunava in plačuje davek na dodano vrednost po stopnji 8%.

ISSN 0352-7808

Mostovi

letnik XXXIV

št. 1

str. 1–104

Ljubljana 2000

Uredniški odbor: Viktor Jesenik, Alan McConnell-Duff, Anton Omerza, Ines Perkavac, Lidija Šega, Miran Željko (glavni urednik) – **Lektorja:** Nada Colnar (slovenščina), Alan McConnell-Duff (angleščina) – **Računalniški stavek:** MojsteR, d. o. o. – **Tisk:** Tiskarna Simčič – Izhaja enkrat letno – Avtorske članke honoriramo – V člankih izražena mnenja so stališča avtorjev

Avtorji v tej številki

Pavel Apovnik je študiral pravo na Dunaju. Je soavtor nemško-slovenskega in slovensko-nemškega slovarja pravnega in ekonomskega jezika ter glavni avtor Slovenskega pravnega leksikona.

Kasilda Bedenk je lektorica na Oddelku za prevajanje in tolmačenje na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Prevaja v slovenščino in nemščino ter lektorira slovenska besedila.

Nada Colnar je lektorica za slovenščino in prevajalka iz hrvaščine in srbščine. Lektorira besedila različnih zvrsti, med drugim več kot deset let Mostove. (e-naslov: nada.colnar@siol.net)

Finska prevajalka **Liisa Fellman - Paul** je diplomirala v Južni Afriki, prevaja pa iz angleščine, švedščine in afrikanščine v finščino. (e-naslov: liisa.fellman@avenet.fi)

Majda Gregorka je profesorica nemškega in francoskega jezika. V podjetju Autocommerce dela kot prevajalka. Prek 25 let prevaja predvsem avtomobilska tehnična besedila. (e-naslov: majda.gregorka@ac-intercar.si)

Viktor Jesenik je ustanovni član DZTPS in književni prevajalec. Prevaja v francoščino. Z Narcisom Dembskim sta pripravila slovensko-francoski slovar.

David Katan na šoli za tolmače in prevajalce v Trstu predava o medkulturni komunikaciji v povezavi s tolmačenjem in prevajanjem. Pred kratkim je napisal knjigo *Translating Cultures*.

Stanko Klinar se je preselil med upokojence, a kljub temu ni opustil prevajanja in hribolazenja, pa tudi za Mostove še vedno rad napiše kak prispevek.

Ksenija Leban je diplomirala iz italijanščine in angleščine, magistrirala iz angleškega jezikoslovja in končala podiplomsko specializa-

cijo iz konferenčnega tolmačenja. (e-naslov: ksenija.leban@guest.arnes.si)

Peter Močnik je diplomiral na Pravni fakulteti v Trstu. Od leta 1985 poučuje na Slovenski trgovski višji srednji šoli *Žige Zoisa* v Trstu. Leta 1990 je opravil odvetniški izpit in ima samostojno pisarno v Trstu.

Janko Moder prevaja iz 25 jezikov in vse zvrsti, od poezije prek dramatike do proze in publicistike, tudi mladinsko in strokovno literaturo; skupaj ima prek 700 samostojnih bibliografskih enot za založbe in gledališča.

Bernarda Mrak - Kosel je predavateljica angleškega strokovnega jezika na Fakulteti za strojništvo v Ljubljani. (e-naslov: bernarda.kosel@fs.uni-lj.si)

Anton Omerza v izobraževalni ustanovi OST organizira izobraževanje prevajalcev. Lani je v sodelovanju z DZTPS izdal Slovenski pravni leksikon. (e-naslov: ost.omerza@siol.net)

Ines Perkavac je prevajalka in sodna tolmačica za italijanski jezik.

Olga Shrestha je diplomirana anglistka. V Službi Vlade RS za Evropske zadeve je zaposlena kot koordinatorka za stike z zunanjimi prevajalci. (e-naslov: olga.shrestha@gov.si)

Lidija Šega, prevajalka specialistka, je avtorica angleško-slovenskega poslovnega slovarja, pripravila je tudi več seminarjev za prevajalce. (e-naslov: lidija.sega@siol.net)

Borut Šinkovec je pravnik in sodni tolmač za nemški jezik, sodelavec Službe Vlade RS za zakonodajo.

Miran Željko se zanima za novo računalniško tehnologijo in vam v teh Mostovih predstavlja prve praktične izkušnje pri uporabi pomnilnikov prevodov. (e-naslov: miran.zeljko@gov.si)

Vsebina

<i>Tomaž Marušič</i> Društvu ob njegovi štiridesetletnici	6
<i>Viktor Jesenik, Anton Omerza, Olga Shrestha</i> Štirideset let DZTPS	8

Strokovni članki

<i>Pavel Apovnik</i> Zvrstnost in izvor pravnih besedil – kriterij za prevajalsko strategijo?	25
<i>David Katan</i> Language Transfer: What Gets Distorted or Deleted in Translation	29
<i>Stanko Klinar</i> Primerniki (Komparativi)	38
<i>Liisa Fellman - Paul</i> Ukrepi za boljšo kakovost prevajanja	44
<i>Nada Colnar</i> Na napakah se učimo	51

Slovarji in glosarji

<i>Majda Gregorka, Vlado Barabaš</i> Slovensko-nemški glosar maziv	55
<i>Janko Moder</i> Nemško-slovenski slovar Igorja Antiča	65
<i>Borut Šinkovec, Peter Močnik</i> Slovenski pravni leksikon – odmevi	71

Prevajanje in prevajalci

<i>Miran Željko</i> Pomnilniki prevodov v praksi	75
<i>Ines Perkavac</i> Si dice o non si dice?	91
<i>Viktor Jesenik</i> Prešernova pot v svet	93
<i>Kasilda Bedenk</i> Oddelek za prevajanje in tolmačenje na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani	96
<i>Ksenija Leban</i> Usposabljanje konferenčnih tolmačev	98

Predstavitve

<i>Miran Željko</i> Predstavljamo vam Antona Omerzo	94
---	----

Informacije

Novi člani DZTPS	90
<i>Lidija Šega</i> Nova knjiga Alana Duffa	102
<i>Bernarda Kosel</i> Trijezični slovar avtomobilizma	104

Contents

<i>Tomaž Marušič</i> The Translators Association on Its 40 th Anniversary	7
<i>Viktor Jesenik, Anton Omerza, Olga Shrestha</i> 40 Years of DZTPS	8

Professional Articles

<i>Pavel Apovnik</i> Types and Sources of Legal Texts – Criteria for Translation Strategy?	25
<i>David Katan</i> Language Transfer: What Gets Distorted or Deleted in Translation	29
<i>Stanko Klinar</i> Translating Slovene Comparatives into English – Exercises	38
<i>Liisa Fellman - Paul</i> Measures Designed to Promote Translation Quality	44
<i>Nada Colnar</i> Learning from Mistakes	51

Dictionaries and Glossaries

<i>Majda Gregorka, Vlado Barabaš</i> Slovene-German Vehicle Lubrication Glossary	55
<i>Janko Moder</i> German-Slovene Dictionary by Igor Antič	65
<i>Borut Šinkovec, Peter Močnik</i> Slovene Lexicon of Legal Terms – Responses	71

Translations and Translators

<i>Miran Željko</i> Practical Experience with Translation Memories	75
<i>Ines Perkavac</i> Si dice o non si dice	91
<i>Viktor Jesenik</i> Prešeren's Poetry in Foreign Languages	93
<i>Kasilda Bedenk</i> Department of Translating and Interpreting at the Faculty of Arts	96
<i>Ksenija Leban</i> Training the Interpreters	98

Profiles

<i>Miran Željko</i> Anton Omerza	94
--	----

Info

New DZTPS Members	90
<i>Lidija Šega</i> Alan Duff: Into English	102
<i>Bernarda Kosel</i> Trilingual Automotive Dictionary	104

Društvu ob njegovi štiridesetletnici

Ob štiridesetletnici vašega društva vam najtopeje čestitam, še posebno upravnemu odboru, ki je z vsemi sodelavci njegova gonilna sila in kreator uspešnosti. Intelktualni potencial vašega članstva je izjemnega pomena, zato naj bo prisoten in dejaven na vseh področjih in ravneh naše družbe.

Prevajalec je kompleksna osebnost, ki premore poleg neoporečnega znanja in poznavanja jezika tudi ustvarjalne prvine. Sam sem mnogokrat občutil in spoznal, da to ni samo tehnika pretvarjanja besed v drug jezik, temveč stvar interpretacije, podajanja pravega poudarka, globljega razumevanja in sporočanja piščeve ali govornikove misli. Ni naključje, da govorimo o dobrem ali slabem prevodu ali prevajalcu.

V pravu je stvar toliko zahtevnejša, saj lahko, kljub poznavanju strokovne terminologije, nepravilno izbrana beseda kdaj privede do težjih situacij, posledic, zapletov in celo do odškodninske odgovornosti.

Prevajalčevo delo je zlasti danes, ko se vključujemo v mednarodne integracije, pri čemer je najpomembnejše naše vključevanje v Evropsko unijo, izjemnega pomena. Pomembnost znanja tujih jezikov, posebno pri strokovnem izrazju, je le dočakala vsestransko potrditev.

Pogajanja ali sestava kakršnegakoli akta brez sodelovanja visoko usposobljenega prevajalca tujega jezika ni več mogoča. Dandanes so prevajalci in tolmači zelo iskani, saj je treba številne domače zakonske in podzakonske akte prevajati v tuje jezike, pretežno v angleščino. Žal nimamo dovolj prevajalcev za simultano prevajanje!

Bojazen, da bi slovenski jezik zašel s časom v krizo in v kot podrejenosti, je odveč. Številni veliki narodi Evrope se morajo enako kot mi podrediti realnosti sporazumevanja v drugem jeziku. Prepričanje o manjvrednosti ali servilnosti, ki se ga pri nas mnogi oklepajo, ko skušajo s kom govoriti v njegovem jeziku, se mora spremeniti v občutek večvrednosti, če velja rek, da »Kolikor jezikov znaš, toliko veljaš«. Skratka, tuje jezike moramo uporabljati ne zato, da svojega zanemarjamo, pač pa zato, da se v poslovnem in političnem življenju sporazumevamo s svetom, katerega sestavni del postajamo.

Ob vsem tem naj še enkrat poudarim, da brez usposobljenega profesionalca ne gre, in prav tu se srečujemo ob skupni nalogi, ob izdelku, ki mora biti zvest odsev intencije domačega akta ali skupne poslovne volje in sklepov, ki jih v obeh jezikih ne moreš tolmačiti drugače, kot so zapisani.

Izobraževanje in spremljanje novega izrazja naj postane pravilo. Ministrstvo za pravosodje z zadovoljstvom ugotavlja, da je sodnih tolmačev vse več, številnejši so tudi tolmači za jezike, s katerimi ne pridemo v stik vsak dan.

Izdaja Slovenskega pravnega leksikona izpod peres zamejskih pravnikov in sodnih tolmačev, Apovnika-Primožiča-Ferija, dokazuje obstoj našega pravnojezikovnega prostora tudi zunaj državnih meja. Dobri zgledi naj vlečejo!

Tomaž Marušič
minister za pravosodje
Ljubljana, februar 2000

The Translators Association on Its 40th Anniversary

On the fortieth anniversary of your Association, I should like to congratulate you most warmly, and particularly the management board who, together with the cooperation of all others, are the driving force and creator of your success. The intellectual potential of your membership is of outstanding significance, and therefore they should be present and active in all domains and at all levels of our society.

The translator is a complex personality who must possess not only the soundest knowledge and mastery of language, but also the prime elements of creativity. I myself have many times felt and recognised that this is not merely the technique of transforming words into another language, but even more so that it is a matter of interpreting, giving the proper stress, deepening understanding, and communicating the writer's or speaker's thoughts. It is, therefore, not by chance that we speak of good or weak translations and translators.

In the field of legal language, the task is all the more demanding for, however well one may know the professional terminology, an inappropriate choice of words may at times lead to serious situations, consequences, complications, and even to liability for damages.

Today, particularly as we are becoming members of the international integrations – the most important being our country's accession to the European Union – the translator's work is of exceptional significance. The importance of the knowledge of foreign languages, notably in the field of professional terminology, has finally been given overall affirmation.

To conduct negotiations or to draw up any act whatsoever without the participation of highly qualified translators of the foreign language is, now, no longer possible. Today, translators and interpreters are in great demand, since the great mass of Slovenian laws and implementing regulations must be translated into foreign languages, mainly into English. Unfortunately, we do not have sufficient translators for simultaneous interpreting!

The fear that the Slovene language might, with time, be caught up in a crisis, forced into the corner of subordination, is needless, indeed. Many great nations of Europe are, like ourselves, compelled to submit to the reality of communicating in another language. The fear of inferiority or even servility, by which many of us are hemmed in when we endeavour to speak to others in their own language, must be rather transformed into a sense of superiority, if we hold by the familiar saying: "You're worth as many languages as you speak". In short, we must use foreign languages not in order to neglect our own, but instead to communicate in the business and political life of this world of which we, too, are becoming an integral part.

Furthermore, I should like to stress yet again that without properly qualified professionals no advance can be made; it is, indeed, here that we are brought together on the joint task, the product, which must be a faithful reflection of the intention of the Slovenian legal instrument or of the mutual will of contracting parties and of the decisions, which must not be interpreted in either language in any sense other than that in which they were written.

Further education and keeping up to date with the new terminology should become the rule. The Ministry of Justice notes with satisfaction that the number of court interpreters is increasing, and that there are now also more interpreters into languages with which we do not come into daily contact.

The publication of the Slovenian Legal Lexicon – the work of our lawyers and court

interpreters from across the border, Apovnik-Primožič-Feri – is good proof that our legal language area also extends beyond the state borders. May further good examples follow!

Tomaž Marušič
Minister of Justice

Translated by Alan McConnell-Duff

Viktor Jesenik, Anton Omerza, Olga Shrestha

Štirideset let DZTPS

Povzetek

Društvo znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije (DZTPS) letos praznuje 40-letnico. Zgodovina društva je hkrati zgodovina strokovnega prevajalstva v Sloveniji, saj odslkava vse njegove značilnosti in večino dejavnosti, povezanih z njim.

Majhna razširjenost slovenskega jezika daje strokovni dejavnosti društva vse pomembnejšo vlogo. Pravila FIT, naj se prevaja le v materni jezik, pri nas ne moremo upoštevati, zato smo morali razviti izobraževanje, strokovno informiranje in strokovno literaturo za prevajalce, ki prevajajo v tuje jezike. Ta dejavnost je bila vedno velik izziv za društvo, zato si le tako lahko razložimo nekatere pomembne projekte, ki se jih je lotilo. Omenimo dva od njih. Ob posvetovanju prevajalcev z območja Alpe–Jadran (1992) smo navezali stike z domačimi in tujimi strokovnjaki za prevajanje. Te stike smo uporabili pri izobraževalnih projektih, kjer smo potrebovali domače govorce, da smo zadovoljili potrebe članov po izobraževanju. Drugi projekt je *Slovenski pravni leksikon*, vzorčni primer združitve leksikona in slovarja. Tovrstna literatura je izredno redka, morda zato, ker leksikona – v takem kontekstu – prevajalci velikih svetovnih jezikov ne potrebujejo, saj ne prevajajo v tuje jezike.

Izobraževanje prevajalcev je bilo ves čas pomembna naloga društva. Jezikovni krožki so delovali v vseh obdobjih, a resnično so živeli le v začetku, ko je bilo članov malo, saj je šlo za kolegialno prenašanje znanja. V društvu ali z njegovim sodelovanjem smo pripravili 30 predavanj in 40 seminarjev. Simpoziji (v začetnem obdobju) in posvetovanja (v zadnjem obdobju) so povezali člane med seboj, pa tudi s kolegi iz sosednjih držav.

Mostovi, revija slovenskih strokovnih prevajalcev, izhajajo od leta 1963. Izšlo je 35 števil, skupno okrog 3500 strani, od tega je bilo skoraj polovico strokovnih člankov.

Kako pa je društvo reševalo temeljni vprašanji prevajalstva, vprašanje statusa prevajalcev in kakovosti prevodov? V zvezi s statusom si je zelo prizadevalo, učinki pa niso prav veliki. Društvu ves čas ni uspelo doseči, da bi v uradni pregled poklicev v Sloveniji uvrstili poklic *prevajalec*. Zato trpijo prevajalci, ki so zaposleni po podjetjih in ustanovah, saj imajo najnižji družbeni

in gmotni položaj med zaposlenimi z visokošolsko izobrazbo. Prevajalci, ki delujejo v samostojnem poklicu, pa imajo težave z oblastjo, ker jih ta skuša uvrstiti med samostojne podjetnike; le redkim uspe pridobiti (in ohraniti) status kulturnega ustvarjalca. Z ustanovitvijo prevajalske zbornice bo to vprašanje dokončno rešeno.

Kakovost prevodov so najbolj negovali v začetnem obdobju društva in postavili stroge pogoje za sprejetje vanj. S povečanjem potreb po prevajanju je število članov naraščalo, tudi zato, ker so bila nekaj časa merila za sprejetje preohlapna. Red pri kakovosti prevodov bodo napravili naročniki. Šele pri prevajanju dokumentacije za EU bo opravljeno pravo vrednotenje kakovosti dela prevajalcev.

Naglemu razvoju društva (1960 – 21 članov, 1970 – okrog 80 članov, 1980 – okrog 140 članov, 1990 – okrog 520 članov, 2000 – okrog 760 članov) so se morali prilagajati tudi društvena pisarna in organi društva.

V prvem obdobju (1960 do 1979) so bili prostori društva kar v stanovanju Zdenka Kneza; ta je opravljal tudi večino tajniških funkcij. V drugem obdobju (1979 do 1989) je društvo poslovalo na Resljevi ulici in takrat je potekala predvsem njegova notranja ureditev v formalnem in administrativnem smislu. Število članov je hitro naraščalo, zato je bilo treba poslovne prostore kupiti. Nov zagon je društvo dobilo ob vselitvi v svoje prostore in ob zaposlitvi poslovnega tajnika, nadaljevalo pa se je kakovostno delo pri skrbi za članstvo in pri strokovni dejavnosti (1990 do 2000).

Primerjavo z drugimi podobnimi društvi je težko narediti, saj smo ves čas opravljali naloge, ki jih drugi ne poznajo. Ukvarjali smo se s statusnimi vprašanji prevajalcev, kar sicer opravljajo zbornice. Prizadevali smo si za ustanovitev prevajalske šole, si (bolj ali manj) sami pripravljali slovarje in glosarje in sami skrbeli za izobraževanje članov. Podobna društva v Italiji in Avstriji se s temi vprašanji ne ukvarjajo tako intenzivno, druga društva pri nas pa nimajo tako širokega obsega dela. DZTPS se je vseh 40 let ukvarjal s temeljnimi vprašanji prevajalstva – s članstvom, z njegovim statusom, s ceniki prevodov, z izobraževanjem, informiranjem in s povezovanjem – zato je povsem razumljivo, da ima najpomembnejšo vlogo tudi pri ustanavljanju Prevajalske zbornice Slovenije.

A Brief History of the DZTPS

This year, the *Slovenian Association of Scientific and Technical Translators* (DZTPS) is celebrating its 40th anniversary. The history of the Association is, at the same time, also the history of professional translation in Slovenia, since it reflects all the characteristics and most of the activities of the profession.

The fact that Slovene is a language of lesser diffusion gives to the professional activity of the Association an increasingly important role. The FIT rulings, which require that translators should work only into their mother tongue, cannot be adhered to in Slovenia; consequently, we have needed to develop training, and the provision of professional literature and information for translators working into foreign languages. This activity has always been a great challenge for the Association; however, we would like to outline just two of the major projects which we have recently undertaken. The first, the *Symposium for translators of the Alps-Adriatic region*, was a project which enabled us to build up contacts between Slovene and foreign professionals in the field of translation. These contacts later proved useful for the further training projects, in which we were able to use native speakers to meet our members' needs for additional knowl-

edge. The second project was the *Slovenski pravni leksikon* (Slovenian Lexicon of Legal Terms), a model example of the combination between a lexicon and a dictionary. This type of literature is extremely rare perhaps because the lexicon – in such a context – is not needed by translators from the larger world languages, since they do not translate into foreign languages.

Translator training has always been an important task of the Association. Language circles have appeared during all the periods, but they flourished in full measure only at the beginning, when there were few members, and the exchange of knowledge took place between colleagues. Within the framework of the Association, or with our co-operation, we have organised 30 lectures and 40 seminars. The symposiums (in the early period) and conferences (in the recent period) have served both to link our members together and to establish contacts with colleagues from the neighbouring countries.

Mostovi (Bridges), the journal of the DZTPS, has been appearing ever since 1963. Altogether, 35 issues have been published, with a total of 3,500 pages, of which almost half were devoted to professional articles.

How, then, has the Association solved the two fundamental questions of translation: the status of the translator, and the quality of translations? Although great efforts have been invested in improving the status, the results are by no means great. During all this time, the Association has still not succeeded in ensuring that the official registry of professions in Slovenia should also include that of translator. This directly affects those translators who are employed in companies and institutions, since they have the lowest social and material standing amongst all the staff with higher education qualifications. Meanwhile the professional freelance translators have difficulties with the authorities, who attempt to have them included in the category of persons engaged in independent enterprises; only a few succeed in obtaining (and retaining) the status of *cultural worker*. Following the establishment of the Chamber of Translators, this matter will be finally settled.

The quality of translations was most closely cared for in the early period of the Association, and strict conditions were laid down for acceptance into the membership. As the need for translation increased, so too did the number of members; this growth in membership also occurred because for some time the standards for acceptance were too slack. As regards quality, order will now be established by the clients. Furthermore, through the translation of the documentation for the EU, we will soon come to a proper assessment of the quality of translator's work.

The rapid increase in membership of the Association (1960 – 21 members, 1970 – around 80, 1980 – around 140, 1990 around 520, 2000 – around 760) meant that both the DZTPS office and the official staff had to adjust to the Association's expansion.

During the first period (1960–1979), the Association's premises were simply in the apartment of Zdenko Knez, who undertook most of the secretarial functions. In the following period (1979–1989), the Association operated from premises in Resljeva ulica, and during this time considerable internal reorganisation took place, in both the formal and the administrative sense. Since the number of members was rapidly increasing, it became necessary for the Association to begin searching for its own official premises. Fresh impetus was given to the Association by the move to its own offices, and by the engagement of a professional secretary; good quality work then continued, both in caring for the membership and in professional activities (1990–2000).

To draw comparisons with other, similar, associations is not easy, since the tasks we have

been performing throughout this time are not known to others. We have fought to settle the questions regarding the translator's status, an issue which is otherwise dealt with by the (professional) chambers. We have fought for the establishment of a translators' school, we have (more or less) alone prepared dictionaries and glossaries, and have ourselves cared for the further training of members. Comparable associations in Italy and Austria are not so intensively involved with such questions, while other associations in Slovenia do not have such a wide scope of work. Throughout its 40 years, the DZTPS has been concerned with the fundamental issues of translation – with the members, the translator's status, official translation fees, professional training, providing information, and maintaining links. It is, therefore, wholly understandable that the DZTPS should also perform the most important role in the establishment of the Chamber of Slovenian Translators.

KRONOLOGIJA DOGODKOV

Društvo je letos dopolnilo 40 let. V tem članku smo to častitljivo starost razdelili na tri obdobja, ta pa se ujemajo s tremi poštnimi naslovi, ki jih je društvo imelo doslej.

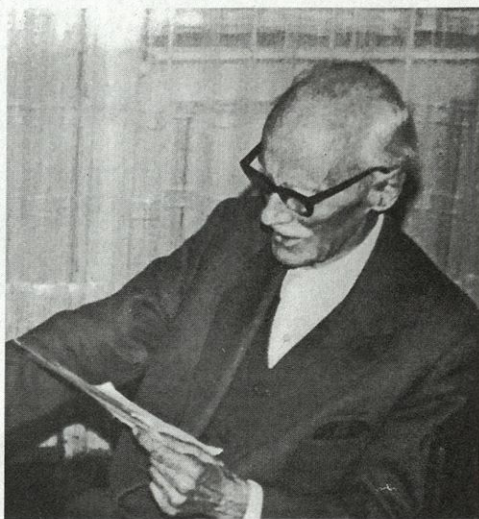
- *Društvo izbrancev* (1960 do 1978), prvo obdobje, na Gosposvetski 1 (v stanovanju Zdenka Kneza), obdobje, o katerem marsikdo ne ve (skoraj) nič.
- *Strukturiranje društva* (1979 do 1989), obdobje delovanja na Resljevi cesti, ko se je društvo postopoma konsolidiralo.
- *Uveljavitev društva* (1990 do 2000), obdobje delovanja na Petkovškovem nabrežju, najbogatejše in najplodnejše obdobje doslej.

Društvo izbrancev (1960 do 1978)

Društvo strokovnih prevajalcev je izšlo iz društva književnih prevajalcev. Dr. Janko Golias in Viktor Jesenik sta poleg literarnih besedil prevajala tudi strokovna besedila in tako je nastala pobuda za ustanovitev *Društva strokovnih prevajalcev Slovenije*. Ustanovni občni zbor je bil 16. 12. 1960 v dvorani *Društva slovenskih književnikov*. Bilo je 40 udeležencev, med njimi trije predstavniki enakega društva iz Zagreba, dva iz Beograda in dva predstavnika *Društva književnih prevajalcev*. Ustanovnih članov je bilo 21, 18 iz Ljubljane, dva iz Kranja in eden iz Maribora. Sprejeta so

bila pravila *Društva strokovnih prevajalcev* (še leta 1968 se je preimenovalo v *Društvo znanstvenih in tehničnih prevajalcev Slovenije*, kasneje pa v *tehniških*), v upravni odbor je bilo izvoljenih 11 članov (predsednik Zdenko Knez, podpredsednik dr. Franjo Smerdu, tajnika Viktor Jesenik in Narcis Dembskij, blagajničarka Katja Ogrin). Od ustanoviteljev društva živita le še Viktor Jesenik in Narcis Dembskij.

Takoj so začeli sprejemati nove člane, v glavnem prevajalce iz večjih podjetij (Krka, Lek, Litostroj, Iskra, Metalna), tako da je 17. 4. 1962, ob prvem rednem občnem zboru,

Dr. Janko Golias (foto S. Vilhar)

društvo štelo 39 članov. Takrat je bil Viktor Jesenik edini, ki je deloval v svobodnem poklicu, z dr. Jankom Goliasom pa sta bila aktivna člana obeh društev prevajalcev, književnih in strokovnih.

Takoj sta se oblikovala dva tandema: prvega sta sestavljala Golias in Knez, drugega Jesenik in Dembskij. Večina dejavnosti v prvem obdobju je slonela na njih. Ekonomist Zdenko Knez je vpeljal prevajalske tarife, ker je ugotovil, da je nesmotno celotno provizijo pri obračunih prevodov prepuščati avtorski agenciji. Vestno jih je izpopolnjeval in sedanji cenik prevajalskih storitev temelji tudi na tem njegovem delu.

Marca 1963 je na pobudo dr. Janka Goliasa izšla prva številka društvenega biltena *Mostovi*. Izhajal je v ciklostirani obliki, v formatu A4 in po potrebi. Druga številka je izšla junija 1963, tretja novembra 1963, četrta junija 1964, peta avgusta 1965, šesta decembra 1968 in sedma julija 1970. Te prve izdaje Mo-

stov so bile vsebinsko izredno kakovostne, večkrat tudi zelo obširne. Odslikavale so vse težave, na katere so naleteli, ponujale so zanimive glosarje, tudi o sejah upravnega odbora so izčrpno poročale. Že takrat so imeli 'igrice' z Zvezo strokovnih prevajalcev Jugoslavije (ustanovljeno leta 1960) – tako kot kasneje, v drugem obdobju, naslednja generacija funkcionarjev društva.

Osrednja strokovna figura društva je bil dr. Janko Golias. Izvrsten nemcist in anglist, duhovit sogovornik, pedanten jezikoslovec in bel esprit. Določil je dokaj stroga merila za sprejetje novih članov, leta 1968 je sestavil briljanten *Imenik članov DZTPS* (po mednarodnih standardih), leta 1976 pa napisal *Petjezični glosar samoupravljanja* (francoski del je pripravil Viktor Jesenik), imel je tudi referate na kongresih FIT in je pisal v revijo *Babel* (to je počel tudi Viktor Jesenik). Vsi ti mednarodni dogodki so našli prostor v *Mostovih*.

Viktor Jesenik in Narcis Dembskij (foto S. Vilhar)

Sprejetje v društvo 'na Goliasov način' je bilo takole. Leta 1973 je šel k njemu na Bled kandidat za člana društva s polno torbo prevodov in izvornikov. Po dobri uri pregledovanja papirjev in spraševanja mu je dr. Golias dejal: »Niste lingvist, pač pa ekonomist, ne znate niti angleško, pa tudi slovensko ne, a ukvarjali ste se samo s svojo stroko, to vam štejem v dobro. Vidim, da ste zagnani, zato vas pogojno sprejememo v društvo. Pri gospodu Knezu boste zvedeli, kaj to pomeni.«

Čakati je moral še leto dni, da je bil 'dokončno sprejet' v društvo.

Društvo je leta 1968 štelo 78 članov, leta 1979 pa okrog 130 članov. V prvem obdobju so se med sabo vsi poznali, si pomagali pri prevajanju in na pobudo dr. Goliasa leta 1969 začeli prirejati francoske, angleške in nemške jezikovne krožke; vsi so bili zelo dobro obiskani. Ob desetletnici društva so pripravili simpozij, prispevke z njega pa objavili v Mostovih avgusta 1973. Kasneje so pripravili še šest simpozijev.

Kakovost društvenega delovanja, kakovost obveščanja, uveljavitev članov v svetu (Viktor Jesenik je bil dve leti član predsedstva FIT in je, ko je bil funkcionar, veliko potoval po svetu), predvsem pa kakovost prevodov – vse to je bilo takrat na *izborni ravni* (kot bi rekel dr. Janko Golias). Zakaj? Štirje funkcionarji so volontersko opravljali večino dela, pisali v Mostove in Babel, nastopali doma in v tujini. Takrat so se člani poznali med sabo, si pomagali in imeli močno razvit občutek pripadnosti društvu.

Delovanja društva v kasnejših letih ne moremo primerjati s tistim v prvem obdobju. *Društvo izbrancev* je negovalo *kakovost* – prevodov, povezovanja, obveščanja, kolegialnosti – in je postavilo temelje društva – kakovost prevodov, status prevajalcev, prevajalske

tarife, glasilo Mostovi in povezovanje s prevajalci doma in v svetu. Zadnjih dvajset let pa se mora društvo vedno bolj ukvarjati s *količino* – članov, papirjev, računov; šele v 90. letih so se začeli kazati pravi učinki *kakovosti* njihovega dela.

Društvo je potrebovalo deset let, da se je postavilo na noge 'kot društvo v polnem pomenu in s polno organiziranostjo' in začelo dosegati uspehe, po kakovosti primerljive s tistimi iz obdobja *društva izbrancev*. A današnji uspehi ne zadevajo le 130 članov, pač pa 760, in niso delo 'dveh tandemov', pač pa funkcionarjev društva in njegovih članov.

V tem obdobju so društvo vodili tile predsedniki: Zdenko Knez, Karel Levičnik, Viktor Jesenik in Narcis Dembskij.

Strukturiranje društva (1979 do 1989)

Leta 1979 se je društvo iz Knezovega stanovanja na Gosposvetski 1 preselilo v najete prostore na Resljevi 16. Takrat je bila temeljna naloga upravnega odbora preureditev društva in njegove pisarne:

- zaposlitev računovodkinje, tajnice in kasneje še knjigovodkinje,
- nastavitev vseh potrebnih evidenc, priprava pravilnikov in drugih aktov,
- sistematično zbiranje denarja za nakup svojih poslovnih prostorov.

Po smrti Dragane Kraigher (1985) je vodnje društva prevzela Doris Debenjak. V nekaj letih je uvedla poslovni red, ki je bil zelo potreben, saj se je število članov in število obračunov prevodov hitro povečevalo. Dokler tega reda ni bilo, so člani upravičeno negodovali, ker je bilo obračunavanje prevodov počasno, podobno tudi sprejemanje novih članov.

Takrat so – po nekaj letih – obnovili jezikovne krožke. Najbolj delaven je bil nemški pod vodstvom Debenjakove, a kaj, ko so se krožkov udeleževali le starejši člani, mlajših, ki bi v njih kaj pridobili, pa ni bilo.

Leta 1985 je izšla prva številka Mostov v

sedanji obliki. Mostovi 2/1990 prinašajo *Bibliografijo Mostov od 1963 do 1990*, skupaj je bilo objavljenih 293 člankov. Delo urednika takrat ni bilo plačano oziroma je bilo urejanje glasila sestavni del nalog poklicnega poslovnega tajnika (v letih 1988 do 1992).

Sodelovali smo z drugimi društvi v Jugoslaviji in se udeleževali posvetovanj prevajalcev (Ohrid '86, Ohrid '88, Hercegnovi '89 in Sarajevo '89). Na vseh omenjenih srečanjih so imeli člani društva referate. Leta 1987 smo s hrvaškim društvom v Portorožu pripravili posvetovanje *Prevajanje in zunanja trgovina*. Takrat smo dobili prve pohvale za Mostove in posvetovanje, deležni pa smo bili tudi prvih kritik, od Srbov. Te so se nato nadaljevale na sestankih *Zveze društev znanstvenih in tehniških prevajalcev Jugoslavije* v Beogradu, ker so si Srbi zaradi 'vodenja administracije zveze' znali priskrbeti dovolj sredstev od republiških društev, članic zveze.

Tudi na posvetovanju v Sarajevu *Osiguranje kvaliteta prevoda za potrebe privrede* smo bili soorganizatorji, saj so se takrat med društvoma spletile prijateljske vezi. To je bilo zadnje jugoslovansko posvetovanje prevajalcev.

Leta 1988 se je Anton Omerza zaposlil v društvu kot prvi poklicni tajnik. Najprej se je lotil strokovne knjižnice. Brošura *Seznam strokovne knjižnice* nosi letnico 1988 in na 14 straneh popisuje knjige v štirih delih (okrog 300 knjižnih enot). Čez čas smo v Mostovih seznam knjig dopolnili z naslovi novih pridobitev.

Priprava pravilnikov in internih aktov društva, predvsem pa iskanje primernih poslovnih prostorov za nakup sta vzela poslovnemu tajniku največ časa.

Stanovanje na Petkovškovem nabrežju smo kupili in plačali v času največje inflacije, leta 1989. A to je bil šele začetek. Treba ga je bilo temeljito preurediti, za to smo potrebovali približno pol leta. Takrat je bila stavba zelo zanemarjena in smo imeli velike težave, da

smo prostore pripravili za vselitev. Mlajši člani društva si, ko vstopate v prenovljeno stavbo, sploh ne morete predstavljati, kakšna je bila prej. Prav tako si člani, ki ste bili sprejeti v zadnjem desetletju, ne morete predstavljati kakovosti poslovanja društva v njegovem prvem obdobju.

Do leta 1989 je število članov zraslo na 500, to je prineslo obsežno dokumentacijo, dobesedno težo tega pa smo občutili pri selitvi, maja 1990. Ker smo za sejno sobo in za pisarno tajništva naročili novo pohištvo, smo staro omaro (z Resljeve) porabili za arhiv 'v kuhinji' (v nekdanji kuhinji stanovanja sta sedaj čajna kuhinja in arhiv). Seveda je bilo najteže seliti blagajno, čeprav je bila prazna (nakup stanovanja in opremljanje prostorov sta iz nje postrgala vsa sredstva).

Leta 1989 je umrl dr. Janko Golias, najzanimivejša osebnost društva. Bil je književni in strokovni prevajalec, pobudnik nastanka glasila Mostovi, pobudnik jezikovnih večerov in simpozijev, natančen in vesten pisec prispevkov za Mostove in Babel, avtor glosarjev in pomembna osebnost v krogih organizacije FIT.

Drugo obdobje ima res vse značilnosti konsolidacije društva. Prej je to poslovalo v stanovanju, kjer je Zdenko Knez kar sam opravljal večino društvenih tajniških nalog, na koncu tega obdobja pa smo se vselili v svoje prostore (zaslužili smo jih s plačevanjem večjega deleža pri obračunavanju prevodov), imeli urejeno dokumentacijo, dobre Mostove, urejeno knjižnico in – pogled na Ljubljano. V takem stanju smo dočakali veliki dan – uradno odprtje lastnih poslovnih prostorov.

V tem obdobju so društvo vodili tile predsedniki: Dragana Kraigher, Doris Debenjak in Jože Požru.

Uveljavitev društva (1990 do 2000)

Zaradi množice dogodkov tega dela zgodovine društva ni več mogoče pisati v taki obliki

kot za prejšnji dve obdobji, zato teče kronološko.

Zavedamo se, da niti kot člani niti kot društvo nimamo ustreznega statusa v slovenski družbi, pa čeprav naši člani držijo v rokah *vajeti* slovenskega strokovnega komuniciranja s svetom. Prišel je čas, da storimo tudi kaj zase – **dosežemo priznanje statusa prevajalca (kot poklic) in ustanovimo Prevajalsko zbornico Slovenije (PZS)**. Z našim minulim delom moramo dokazati, da smo tega vredni. In s tem namenom je pripravljen tretji del zgodovine društva – *Uveljavitev društva*.

1990

Odprtje prostorov na Petkovškovem nabrežju 57

Verjetno je bil to najpomembnejši dogodek v vsej zgodovini društva, ne le za njegovo vodstvo, predvsem za člane. Razmere za po-

slovanje so se izboljšale, to se je poznalo pri operativnih in strokovnih nalogah.

Odprtje smo pripravili maja, kot dan odprtih vrat. Imeli smo goste iz Zagreba, srbsko in bosansko društvo pa sta poslali brzojavni čestitki. Ob tej priložnosti je predsednica Debenjakova podelila ustanoviteljem društva nazive častnih članov.

Navodila za prevajalce

DZTPS je za svoje člane izdal brošuro *Navodila za prevajalce*, ki sta jo napisala Anton Omerza in Jože Požru. Obsegala je tale poglavja: sklepanje dogovora o prevajalski storitvi, obračunavanje prevajalske storitve, plačilo prevajalske storitve, reklamacijski postopek in v dodatku še tipsko pogodbo o prevajalski storitvi ter pravice in dolžnosti članov in DZTPS. Izšla je januarja 1990 (naklada 650 izvodov, obseg 30 strani, format A5).

Doris Debenjak ob slavnostnem nagovoru v novih prostorih (foto S. Vilhar)

Prvi seminarji (1990 do 1992)

Predhodnica seminarjev so bila predavanja leta 1988 (Golobič, Velkaverh, Tarasov) in 1989 (angleška – Šegova, Gabrovšek, Klinar, Burt, Davisova in Duff; nemška – Kieferjeva, Senčarjeva; francoska – Caharijeva, Buropa in Findeisnova). Leta 1990 je Alan Duff sam pripravil dva dvodnevna seminarja o angleškem prevajanju, tretjega o angleškem poslovnem jeziku pa skupaj z Marjanom Golobičem. Leta 1991 in 1992 je imel Alan Duff še seminarja o poslovnem jeziku in o pisanju strokovnih besedil. Antonio Principato je vodil tri italijanske seminarje, Marta Kocjan - Barle dva slovenska, Pavel Apovnik je imel dva seminarja o nemškem pravnem jeziku, Jelka Mayer pa o nemških bilancah.

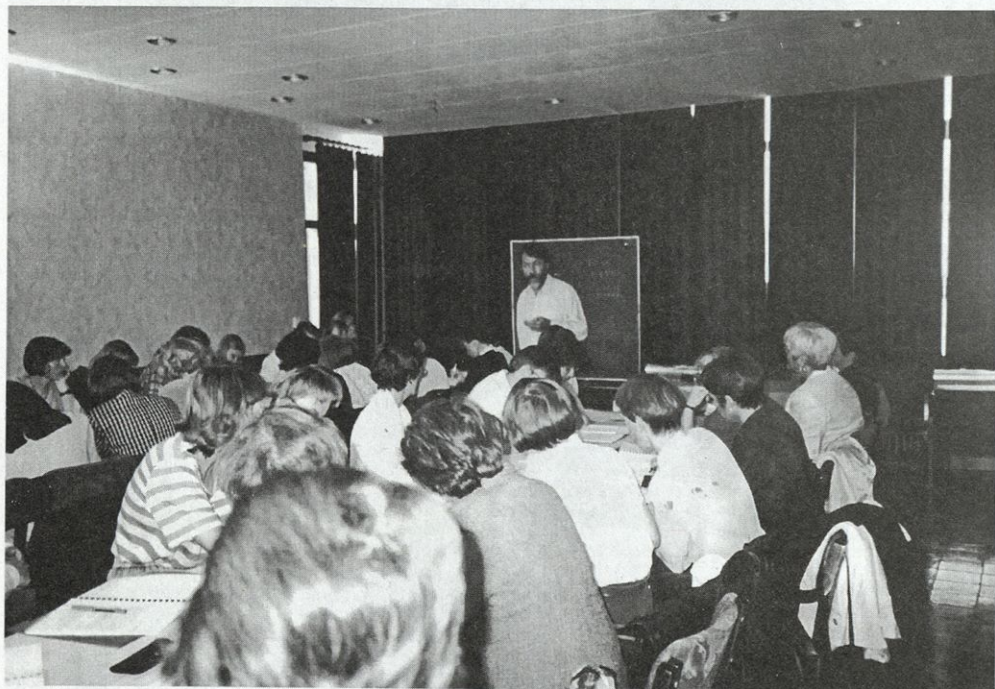
Značilnosti tega prvega obdobja izobraževanja prevajalcev (1988 do 1992) sta bili množičnost in velika potreba po tovrstnem izobraževanju.

Alan Duff je leta 1991 in 1992 za ITTC in v sodelovanju z DZTPS v Bohinju in Ljubljani pripravil pet seminarjev (v okviru Gea Collegea). Najbolje sta bila sprejeta seminar o diplomatskem jeziku in angleško-nemški seminar o pogodbah in sporazumih (Duff, Golobič – angleščina in Apovnik, Longyka – nemščina). Vendar projektu ITTC ni bilo usojeno, da bi dolgo živel.

1992

Uveljavitev članov društva

V tem času so nastajale vladne strukture samostojne Slovenije, kjer so člani društva prevzeli najodgovornejše naloge: vodenje prevajalskih oddelkov na Ministrstvu RS za notranje zadeve, Ministrstvu RS za zunanje zadeve, v Uradu predsednika Vlade RS, kasneje še v Službi Vlade RS za evropske zadeve. Tudi prevajalske oddelke v večjih družbah in ustanovah vodijo člani našega društva.

Eden od seminarjev Alana Duffa (foto A. Omerza)

Posvetovanje prevajalcev z območja Alpe–Jadran, Portorož, oktober 1992

To je bil vrhunski dogodek in največja uveljavitev društva dotlej. Priprave nanj smo začeli januarja 1991, sestavili smo mednarodni redakcijski odbor, ki ga je vodila Lidija Šega, in organizacijski odbor, ki ga je vodil Anton Omerza. Pridobili smo 32 referatov iz Italije, Hrvaške, Avstrije, Madžarske in Slovenije, teme pa so bile:

- izobraževanje prevajalcev,
- računalništvo,
- jezikoslovje,
- tolmačenje,
- terminologija,
- povezovanje prevajalcev.

Pripravili smo še računalniško delavnico (Marjan Golobič) in prodajo strokovne literature, že na posvetovanju samem pa je izšel zbornik v šestih jezikih (urednik Anton Omerza). Pred več kot dvesto udeleženci je

posvetovanje uradno odprl minister za kulturo Borut Šuklje. Na dogodek so se odzvali tudi mediji, Delo pa je že pred njim objavilo članek, ki je posvetovanje napovedal. Tudi družabno življenje je bilo pestro. Pripravili smo *cocktail party* za udeležence, slavnostno večerjo za predstavnike iz tujine in zaključno večerjo, le izlet *Po neznani Istri* je odpadel.

S tem posvetovanjem si je društvo pridobilo velik ugled pri strokovnih prevajalcih iz sosednjih držav.

1993

Sprejetje društva v FIT

Društvo je bilo sprejeto v FIT na 13. kongresu, v Brightonu v Angliji, predstavljal pa ga je takratni predsednik Tomaž Longyka. Članica društva Margaret Davis je imela referat *The Training of English Language Translators in Slovenia*. O tem kongresu so obširneje poročali Mostovi 1993 in 1994.

Seja redakcijskega odbora posvetovanja Alpe–Jadran (foto S. Vilhar)

Obisk Gospoda Gordona Stuarta

Društvo je pripravilo srečanje z Gordonom Stuartom, prevajalcem in jezikoslovcem iz Škotske. Sporazumeva se v več kot 20 jezikih in je z nami govoril slovensko, sicer prvič v življenju, a povsem razumljivo, čeprav je vpletal ruske, srbske, češke in poljske besede. A pomembno je, da smo ga razumeli, Intervju z njim je bil objavljen v Mostovih 1994.

Podjetniško znanje za prevajalce

Anton Omerza je napisal knjigo *Podjetniško znanje za prevajalce* in jo izdal v samozaložbi, društvo pa je o tej temi pripravilo seminar za člane.

1994

Gradivo za vaje iz prevajanja v angleščino

Društvo je založilo publikacijo Stanka Klinarja *Gradivo za vaje iz prevajanja v angleščino* (248 strani, naklada 700 izvodov).

Poslovni priročnik za prevajalce

Anton Omerza je na podlagi svojih izkušenj na mestu poslovnega tajnika društva pripravil knji-

go *Poslovni priročnik za prevajalce*, izšla je v samozaložbi. To je bil prvi poslovni in podjetniški priročnik za prevajalce; bil je dobro sprejet, tudi med prevajalci, zamejskimi Slovenci v Italiji.

Seminarji za prevajalce

Društvo je leta 1993 in 1994 pripravilo angleški jezikovni seminar, ki sta ga vodila Stanko Klinar in Roger Metcalfe; potekal je najprej v Ljubljani, nato še v Velenju.

Po odhodu poslovnega tajnika v društvu ni bilo več človeka, ki bi se ukvarjal z izobraževanjem prevajalcev, zato se je upravni odbor odločil, da se društvo s to dejavnostjo ne bo intenzivno ukvarjalo, pač pa bo svoje člane usmerjalo na seminarje, ki jih pripravlja OST. Ta je v zadnjih šestih letih pripravil 72 seminarjev za prevajalce (iz štirih jezikov in o več strokovnih področjih), na njih pa so predavali profesorji jezikov in prevajanja ter strokovnjaki za posamezna strokovna področja iz Slovenije, Italije, Avstrije, Hrvaške, Nemčije, Velike Britanije in ZDA.

1995

Seminar Petra Schmitta

Društvo je pripravilo seminar Petra Schmitta

Člani društva so pripravili kopico bolj ali manj obsežnih slovarjev, tu je naštetih le nekaj najpomembnejših.

Slovensko-francoski slovar

Viktor Jesenik je v sodelovanju z Narcisom Dembskim leta 1990 pripravil Slovensko-francoski slovar, ki je izšel pri DZS, obsegal pa je okrog 60.000 gesel.

Veliki nemško-slovenski slovar

DZS je leta 1993 izdal Veliki nemško-slovenski slovar avtorice Doris Debenjak z več kot 120.000 gesli; to je bil takrat največji nemško-slovenski slovar. Leta 1994 je sledila še izdaja v elektronski obliki.

Veliki slovensko-nemški slovar

Debenjakovi so pripravili Veliki slovensko-nemški slovar, izdal ga je DZS leta 1995. Obsega več kot 100.000 gesel na več kot 1000 straneh. Izšel je tudi v elektronski obliki.

Veliki moderni poslovni angleško-slovenski slovar

Cankarjeva založba je leta 1997 izdala slovar Lidije Šega – prvi strokovni slovar v Sloveniji, sestavljen po prevajalčevih potrebah. Okrog 80.000 gesel, preglednost in natančnost so njegove odlike.

Technical Writing: Mode, Bedrohung oder Chance (objavljen v Mostovih 1995/96).

1996

Prispevki k tehniki prevajanja iz slovenščine v angleščino

Založba Didakta je izdala publikacijo Stanka Klinarja *Prispevki k tehniki prevajanja iz slovenščine v angleščino*, ki jo sestavlja izbor več strokovnih prispevkov, od tega večina avtorjevih. Publikacijo so financirali Filozofska fakulteta v Ljubljani, Občina Kranjska Gora in DZTPS. Obsega 307 strani.

Štirinajsti kongres FIT, Melbourne, Avstralija

Član društva Anton Omerza je pripravil referat *A language of lesser diffusion: Its influence on the conditions of translation – Slovenia*. Referat je bil objavljen tudi v reviji *The Linguist*. Članica društva Irena Kovačič pa je imela referat *Translators as Gate Keepers and Gate Pushers*.

1997

Bilten

Tega leta je začel izhajati Informativni bilten DZTPS kot samostojna izdaja. Namen uvedbe Biltena je bil razbremeniti Mostove, zlasti njihovo splošno informativno funkcijo, in jim omogočiti, da postanejo prava strokovna revija za prevajalstvo. Bilten izhaja približno trikrat na leto, prva številka je izšla konec leta 1997. Na žalost ni zaživel tako, kot smo si zamislili na začetku. Pričakovali smo več prispevkov članov, ki se sicer pritožujejo, da nimajo možnosti povedati svojega mnenja.

1998

Predavanje Petra Bretthauerja

Filozofska fakulteta v Ljubljani je v sodelovanju z OST in društvom pripravila gostovanje prof. Petra Bretthauerja z Univerze v Heidelbergu. Prvi dan je imel seminar v sklopu OST,

nato predavanje za člane društva in za profesorje s fakultete.

Predavanja in seminarji

Po sklepu upravnega odbora od leta 1997 društvo vsem članom, ki se udeležijo kakršnegakoli izobraževanja za prevajalce, povrne enkrat na leto znesek 5000 tolarjev. Poleg tega formalnega prispevka k izobraževanju prevajalcev društvo v skladu z možnostmi in interesi članov predavanja in seminarje tudi pripravlja ali sodeluje pri njihovi pripravi.

Marjan Golobič je za člane društva pripravil brezplačen celodnevni seminar o terminologiji EU. Izjemno velika udeležba (60 članov) dokazuje, da je bila izbrana prava tema. O tem so poročali Mostovi 1998.

Članica društva Jelica Porenta je organizirala makedonski seminar na temo *Uporaba makedonske upravno-pravne terminologije*; vodil ga je profesor makedonskega jezika in književnosti iz Skopja.

Evropa – skupnost enakih jezikov

Alan Duff se je kot predstavnik društva udeležil konference v Pisku na Češkem in imel odmeven referat z naslovom *Pride or Prejudice?*; referat je bil objavljen v Mostovih 1999.

Priključitev na internet

Društvo je v tem letu predstavilo svojo dejavnost na spletni strani na internetu (<http://www.drustvo-ztps.si>, elektronski naslov: drustvo-ztps@drustvo-ztps.si) in začelo ponujati pomoč članom pri pripravi njihovih internetnih predstavitev. S tem se je razširil krog ljudi, ki so obveščeni o dejavnosti društva, povečala pa se je tudi možnost pridobivanja naročil za prevode doma in v svetu. Na svojih spletnih straneh smo začeli objavljati različne koristne povezave, elektronske slovarje, obvestila in seveda priporočeni cenik prevajalskih storitev. Še vedno dopolnjujemo elektronski register članov, ki naročnikom

prevodov omogoča, da sami poiščejo prevajalca za ustrezen jezik in stroko. Objavljamo tudi seznam slabih in dobrih plačnikov prevodov. Ta nam je že nekajkrat pomagal izterjati zapadle račune, ne da bi nam bilo zaradi tega treba hoditi na sodišče.

Novo dimenzijo spletnemu komuniciranju je dodala naša članica Katja Benevol- Gabrielčič z uvedbo diskusijske skupine *forum prevajalcev*, ki v živo povezuje več kot sto prevajalcev iz domovine in tujine (naslov: forum_prevajalcev@egroups.com).

Prenova stavbe

Že precej zanemarjena fasada stavbe na Petkovškovem nabrežju 57 je bila lepo obnovljena, adaptirano je bilo tudi stopnišče.

1999

Predavanje v Trstu

Na Visoki šoli sodobnih jezikov za tolmače in prevajalce v Trstu je na katedri za slovenski jezik član društva Anton Omerza predstavil knjigo *Poslovni priručnik za prevajalce*, poslovanje DZTPS in izobraževanje prevajalcev pri OST. Takrat se je šola v Trstu naročila na revijo Mostovi. To je prva šola za tolmače in prevajalce v tujini, ki se je naročila na našo revijo.

Delavnica Tima Johnsa

Društvo je v sodelovanju z Društvom učiteljev tujih jezikov pripravilo delavnico o uporabi računalniškega programa *Microconcord*. Vodil jo je Tim Johns z Univerze v Birminghamu, avtor številnih člankov in knjig o računalniški lingvistiki. Udeleženci so z ustreznimi programsko podporo prepoznavali leksikalno-slovnice vzorce rabe posameznih ključnih besed. Izkazalo se je, da je ta program še posebej uporaben pri znanstvenih in tehničnih besedilih.

Angleški prevajalski večeri

Prvo polovico leta so v prostorih društva potekali prevajalski večeri, ki jih je vodil Marjan

Golobič. Srečanja so bila namenjena razpravi in reševanju konkretnih vprašanj, na katera so prevajalci naleteli pri prevajanju iz slovenščine v angleščino in narobe. Spričo večkrat omenjenih očitkov, da bi moralo biti društvo dejavnije pri izobraževanju, je težko pojasniti skromno udeležbo na teh srečanjih.

Kongres FIT v Monsu

Šestnajsti kongres FIT je bil v Monsu v Belgiji. Udeležila sta se ga predsednica društva Olga Shrestha in Miran Željko, član upravnega odbora in urednik Mostov. Podrobno poročilo je bilo objavljeno v Biltenu decembra 1999. V tej številki Mostov je objavljen referat s kongresa *Ukrepi za boljše kakovost prevajanja*, ki ga je imela finska predstavnica Liisa Fellman - Paul. Praktična predstavitev pomnilnikov prevodov v Monsu je bila spodbuda za prispevek o tej temi v letošnjih Mostovih.

Slovenski pravni leksikon

Slovenski pravni leksikon je časovno najdalgotrajnejši in najzahtevnejši založniški projekt, ki se ga je lotil OST v sodelovanju z DZTPS. Začel se je leta 1995, leksikon pa je izšel oktobra 1999. Zamejski Slovenci, dr. Pavel Apovnik iz Avstrije (glavni avtor), dr. Karlo Primožič in dr. Aleksander Feri iz Italije, so ob pomoči recenzentov iz Slovenije v eni knjigi pripravili pravni leksikon in trijezični slovar (slovensko-nemško-italijanski). Uporaben je za prevajalce, pravnike in pripadnike manjšin v Sloveniji, Avstriji in Italiji. Zadnja predstavitev leksikona sta pripravila Visoka šola sodobnih jezikov za tolmače in prevajalce v Trstu in OST januarja letos.

2000

Seminar o računalniških pripomočkih za prevajalce

Ker se stalno pojavljajo novi računalniški pripomočki, ki prevajalcem omogočajo lažje in hitrejše delo, včasih pa jih je praktično nujno

uporabljati (npr. prevajalci, ki sodelujejo s Službo Vlade RS za evropske zadeve in z nekaterimi agencijami), je društvo opravilo anketo med člani o zanimanju za tovrstno izobraževanje. Na podlagi ankete med člani društva je sodelavka Filozofske fakultete v Ljubljani Špela Vintar februarja pripravila dvodnevni seminar o praktični uporabi računalniških pripomočkov za prevajalce. Na tem uvodnem seminarju je bil narejen splošen pregled programov in tehnik, ki jih danes lahko uporabljajo prevajalci, v prihodnosti pa bodo poleg takih splošnih seminarjev še specializirani seminarji za posamezna področja – odvisno od zanimanja prevajalcev.

Prevajalski servis in delovanje društvene pisarne

Ta »uradno« obrobna, sicer pa ključna dejavnost naše društva je v zadnjih letih doživela

nekaj pomembnih sprememb in pretresov. Hkrati s povečanjem števila članov se je povečalo tudi število obračunov prevodov. S pojavom mednarodnih spletnih prevajalskih agencij so naši člani začeli intenzivneje sodelovati s tujimi naročniki, to pa je poleg nedvomnih prednosti prineslo tudi precej težav, ki jih prej nismo poznali: kako oblikovati cene prevajalskih storitev za tujino, da bi zavarovali naše prevajalce pred izsiljevanjem in neloyalno konkurenco, kako preverjati likvidnost tujih naročnikov in kako izterjati zapadle obveznosti od neplačnikov in, navsezadnje, kako izstavljati račune za tujino. Piko na i je julija 1999 postavila uvedba DDV, zaradi katere so bili potrebni sprememba načina obračunavanja prevodov, uvedba novega računalniškega programa in dodatno evidentiranje, kakršnega prej ni bilo. Pred kratkim so se nakopičene težave tako zaostrele, da je bilo treba

Predstavitve pravnega leksikona v Trstu (foto M. Omerza)

ukrepati. Ker si društvo ne more privoščiti dodatnega zaposlovanja, smo se odločili, da s pomočjo strokovnjaka – organizatorja dela – reorganiziramo poslovanje pisarne in računovodstva tako, da bo bolj smotno in v skladu z zahtevami današnjega časa, predvsem pa s potrebami članov.

V tem obdobju so društvo vodili tile predsedniki: Doris Debenjak, Lidija Šega, Tomaž Longyka in Olga Shrestha. Sedaj ima društvo okrog 760 članov.

DEJAVNOSTI DRUŠTVA

Skrb za članstvo

Prva je vsekakor **sprejemanje novih članov**. V zgodovini so se merila za sprejemanje novih članov spreminjala. Najstrožja so bila v prvem obdobju (1960 do 1979), nato so jih omilili, čeprav so ob vsaki večji kritiki zaradi nekakovosti prevodov člani upravnega odbora začeli razpravljati o vnovični poostitvi meril. S pripravami na ustanovitev Prevajalske zbornice Slovenije je bilo treba rešiti tudi to vprašanje. Visokošolska izobrazba je postala pogoj za sprejetje v društvo, pomembni so tudi delovne izkušnje in referenčni prevodi, čeprav ti pri diplomantih prevajalske smeri filozofske fakultete niso obvezni.

Cenik prevajalskih storitev je temelj ekonomske in socialne varnosti samostojnih prevajalcev, pomemben pa je tudi za tiste, ki se s prevajanjem ukvarjajo honorarno. Prevajalci soslednjih dežel so nam vedno zavidali, ker 90 odstotkov naročnikov prevodov upošteva cenik DZTPS. Društvo prevajalcev v Italiji prav tako izdaja cenik prevajalskih storitev, a ga v praksi upoštevajo v manj kot 20 odstotkih, to pomeni, da je tam honorar za prevod precej odvisen od prevajalčeve sposobnosti za pogajanje.

Pomoč društva pri obračunavanju prevodov je vselej pomembna naloga tajniš-

tva, predvsem za nove člane in za zahtevnejše obračune. Od kakovosti te pomoči je odvisen tudi občutek pripadnosti društvu, ki ga ima prevajalec.

Posredovanje naročil za prevode je najbolj kritična točka skrbi za članstvo. Neposredno v društvo, po pošti, telefaksu ali internetu, pride kar nekaj naročil za prevajanje (okrog 300 na leto), a so take narave, da se je treba odločiti, komu prevod ponuditi. Nemogoče je zadovoljiti večino članov, prav tako je nemogoče deliti naročila tako, da bi bili vsi zadovoljni. To, koliko naročil za prevajanje je kdo dobil od društvene pisarne, pa je utegnilo vplivati na njegov odnos do pisarne in do društva v celoti.

Obveščanje članstva je bilo v prvem obdobju zelo dobro tudi zato, ker se je s tem ukvarjalo več ljudi. V drugem obdobju, ko se je društvo konsolidiralo in se je veliko ukvarjalo 'samo s sabo', je bilo obveščanje slabše, dokler urejanja Mostov ni prevzela nova skupina. To obdobje je bilo obdobje prehoda med prvo (ustanovitelji) in drugo generacijo funkcionarjev, in dokler stvari niso bile urejene, je trpelo tudi informiranje. V zadnjem obdobju se je to popravilo, saj poleg Mostov izhaja še Bilten, najhitrejša pa je obveščanje članov prek spletnih strani društva in foruma prevajalcev.

V sklopu društva deluje *disciplinska komisija* (prej so jo imenovali *častno razsodišče*), društvo pa je tudi strokovni razsodnik v sporih med naročniki in prevajalci. Disciplinska komisija je leta 1999 (po dolgih letih) obravnavala primer spora med članoma, v letih od 1988 do 1992, za primer, pa smo imeli le dve arbitraži v sporu med naročnikom prevoda in prevajalcem.

K skrbi za članstvo sodi še **družabna dejavnost**. Zanj lahko napišemo, da se je v zadnjem obdobju lepo razvila. Izleti ob svetovnem dnevu prevajalcev, poletni pikniki in novoletna druženja so ogrodje te dejavnosti,

nerodno je le, da se jih udeležuje bolj ali manj ista skupina članov društva – pa so srečanja namenjena predvsem temu, da bi se med prevajalci stkala nova poznanstva.

Strokovna dejavnost

Iz kronologije dogodkov, zlasti v zadnjem obdobju, je razviden neenakomeren potek strokovnih dejavnosti društva. To utegne biti odvisno od razmerja med številom članov ter številom funkcionarjev in zaposlenih v društveni pisarni. Pred desetimi leti ti ljudje prav gotovo niso tako močno občutili obsega svojega dela kot ga danes, ko ima društvo za polovico več članov.

Mostovi so vsekakor paradni konj društva. V začetku 90. let so veljali za najboljšo prevajalsko revijo v Jugoslaviji, danes, v Sloveniji, pa ima to glasilo povsem drugačno vlogo. Je dokaz o delu društva, o dejavnosti in o splošnem pomenu strokovnih prevajalcev.

Izobraževanje prevajalcev se je v letih od 1988 do 1992 ravno dobro razmahnilo, nato pa je skoraj zamrlo. To pomeni, da je bilo vezano na konkretnega človeka, ki se je ukvarjal s tem. Potencial strokovnjakov, ki jih imamo v Sloveniji, in ugled, ki si ga je društvo ustvarilo s Posvetovanjem prevajalcev z območja Alpe–Jadran, sta prav gotovo zadostni zagotovili za pridobitev ustreznih predavateljev za seminarje in delavnice. Potreba po izobraževanju je velika. Zakaj je potem društvo v zadnjih letih pripravilo manj seminarjev in predavanj za svoje člane, kot bi jih lahko? Zato, ker niso imeli človeka, ki bi se s tem ukvarjal.

Posvetovanja prevajalcev so stik s strokovnim svetom. Leta 1987 smo pripravili prvo posvetovanje, leta 1989 smo pomagali kolegom iz BiH in leta 1992 pripravili srečanje prevajalcev Alpe–Jadran – in to je bilo vse. Menimo, da bi bil že čas za kako strokovno posvetovanje, ki bi ga pripravilo naše društvo.

Strokovna knjižnica društva je neizkoriščeno bogastvo, za katero so skrbele genera-

cije funkcionarjev društva. Od konca 80. let, ko je bil opravljen zadnji popis knjižnih enot, se na tem področju ni veliko zgodilo. Res je, da se kupujejo nove knjižne enote, a obveščanje o novostih in izposoja nista dovolj razvita.

Ostaja še **povezovanje s sorodnimi ustanovami**. S hrvaškim društvom smo pred leti dobro sodelovali, tudi izmenjava glasila Mostovi s podobnimi revijami v Evropi je bila na visoki ravni. S povezovanjem doma – s Filozofsko fakulteto v Ljubljani, z Ministrstvom RS za pravosodje (sodni tolmači), Društvom književnih in Društvom konferenčnih prevajalcev ter novoustanovljenim Združenjem mariborskih prevajalcev – pa se ne moremo pohvaliti, če ne štejemo vodilne povezovalne vloge DZTPS pri ustanavljanju prevajalske zbornice.

Prav ustanovitev **prevajalske zbornice** utegne biti prelomnica, ko se bo končno rešilo vprašanje statusa vseh prevajalcev v Sloveniji. Zamisel smo začeli uresničevati leta 1998, ko smo od Pravno-informativnega centra, ki zagotavlja pravno pomoč nevladnim neprofitnim organizacijam, dobili zagotovilo, da nam bodo pomagali pri pripravi pravne podlage za ustanovitev zbornice. Naslednje leto smo se povezali z drugimi sorodnimi združenji v Sloveniji in po pridobitvi njihovih soglasij imenovali ustanovni odbor. Tega sestavljajo zakoniti zastopniki vseh bodočih sekcij PZS: znanstvenih in tehniških prevajalcev, književnih prevajalcev, konferenčnih tolmačev, sodnih tolmačev, tolmačev znakovnega jezika in jezikovnih lektorjev. Pravnikom smo izročili interne akte posameznih združenj – bodočih sekcij – in prevod statuta kanadske prevajalske zbornice (za vzorec). Zagotovili so nam, da bodo v prvi polovici leta 2000 pripravili predlog zakonske podlage, ki bi omogočala ustanovitev PZS. Ta predlog bo nato dan v javno obravnavo vsem združenjem oz. sekcijam, dokončno različico pa bomo izročili v potrditev državnemu zboru.

Iz kakšen je sklep? Notranja organizacija društva, predvsem pa volontersko vodenje ne moreta več slediti številu članov in njihovim potrebam (glede skrbi za članstvo in strokovne dejavnosti). Društvo v sedanji obliki smo po svoje že prerasli, pričakovanja, kaj vse naj bi nam ponujalo, pa daleč presega okvire, ki jih postavlja zakon o društvih. Priznati si moramo, da gre pravzaprav za dve dejavnosti, ki ju bo treba ločiti, da se bosta lahko razvijali: zbornica se bo ukvarjala s strokovno dejavnostjo in skrbela za status prevajalca, servisna dejavnost društva (tj. posredovanje in obračunavanje prevodov) pa se bo lahko razvila v prevajalsko agencijo.

Pogled naprej

Izobraževanje prevajalcev je področje, kjer so člani društva v zadnjih letih največ pridobili. Oddelek za prevajanje in tolmačenje na Filozofski fakulteti v Ljubljani se postopoma razvija, tako da bodo čez leto ali dve fakulteto zapustili prvi diplomirani prevajalci in tolmači. OST, ki bo član sekcije zbornice za strokovno prevajanje, specializiran za izobraževanje in založništvo, se bo v prihodnje še bolj povezal z bližnjimi šolami za prevajalce in tolmače ter skrbel za dopolnilno izobraževanje prevajalcev. Tu bo s predavanji in seminarji prav tako deloval DZTPS, upamo pa, da tudi z odločilno povezovalno vlogo med prevajalci.

Prevajanje za EU bo marsikateremu članu društva v prihodnjih nekaj letih vzelo največ časa. Projekt je zelo kompleksen, zahteva vi-

soko kakovost prevodov in bistveno več tolmačev, kot jih premoremo. In kaj utegne prevajanje dokumentacije za Evropo povzročiti med člani društva? Razdelitev na odlične, dobre in slabe prevajalce. Bolj kot kadarkoli doslej bo poudarjeno vprašanje kakovosti prevajanja, ta večna tema strokovnega prevajalstva.

Obveščanje članov bo moralo temeljiti na prevajalstvu kot celoti. Prevajalska zbornica Slovenije bo urednikom revij in članom društev postopoma vcepila zavest o **prevajalstvu kot celoti**. Sedaj smo prevajalci v Sloveniji razdeljeni med več društev, takrat pa bomo vsi člani iste krovne ustanove. Prevajalec si v celoti, ali pa to sploh nisi! Le skupna poklicna zavest (*poklic – prevajalec*) in prevajalska zbornica nas bosta držala pod isto streho. Tako je v veliko evropskih državah, zakaj ne bi bilo v Sloveniji!

In kdo bo obveščal svetovno prevajalsko javnost o dogodkih v Sloveniji? Zavedati se moramo, da je bilo v prvem obdobju društva nekaj prevajalskih avtoritet, znanih doma in v svetu. Od takrat (tega pa je že 20 let) nimamo več članov, ki bi pisali za Babel ali poročali na kongresih FIT.

Namesto sklepa

Avstrijski in italijanski strokovni prevajalci bi bili izredno zadovoljni, če bi imeli tako društvo strokovnih prevajalcev, kot ga imamo mi. Na boljšem so le pri izobraževanju za poklic prevajalca in tolmača ter pri razvoju stroke, pa tudi tu gremo v Sloveniji z velikimi koraki naprej.

Pavel Apovnik

Zvrstnost in izvor pravnih besedil – kriterij za prevajalsko strategijo?

Na tradicionalnih Dnevih slovenskih pravnikov v Portorožu je bila lani prvič posebna delovna sekcija namenjena vprašanju prevajanja in uporabe tujih pravnih besedil, to pa gotovo pomeni pomemben premik k boljšemu prevajanju pravnih besedil. Med referati v tej sekciji je bila posebej zanimiva predstavitev dr. Pavla Apovnika, zato jo povzemamo v naši reviji.

V prvem delu je dr. Apovnik nazorno predstavil raznolikost pravnega jezika in opozoril zlasti na fragmentarnost, saj ta prevajalcu lahko povzroča posebne težave. Nato je posebej obdelal dilemo terminološkega prilagajanja prevoda okolju naslovnika v nasprotju s »prenosniškim« prevajanjem iz okolja izvirnega jezika. Na koncu je dodal še nekaj upravičeno kritičnih pripomb k Pravnemu terminološkemu slovarju (ZRC SAZU, 1999) s stališča koroških Slovencev.

Raznolikost pravnega jezika

Pravni jezik uvrščamo med socialnimi zvrstmi v knjižni jezik (socialno podzvrst »žargon« v tem kontekstu lahko pustimo ob strani), med funkcijskimi zvrstmi pa v strokovni jezik, vendar ne bi smeli prezreti njegove praktično sporazumevalne vloge v publicistiki, saj jo gotovo tudi ima.

Znotraj opredelitve »strokovni jezik« razlikujemo pri pravnem jeziku, enako kakor pri drugih strokovnih jezikih:

- praktično strokovni,
- poljudnoznanstveni in
- znanstveni strokovni jezik.

S tem pa opredelitev pravnega jezika še ni opravljena; če pomislimo na avtorje, pisce in govorce pravnih besedil, razlikujemo:

- jezik zakonodajalca,
- jezik pravne doktrine in
- jezik pravne prakse, to je
- jezik pravnikov v sodstvu, državni upravi, gospodarstvu in jezik njihovih strokovnih sodelavcev, ki niso pravniki, pa uporabljajo vsaj praktično strokovni pravni jezik.

Za tolmača in prevajalca je pomembno, da upošteva posebnosti teh »žanrov« pravnega jezika, zlasti jezika zakonodajalca, v sklopu prak-

tično strokovnega pravnega jezika pa predvsem jezikovne posebnosti obrazcev – formularjev.

Jezik zakonodajalca je z vidika tolmača in prevajalca med najzahtevnejšimi pravnimi besedili. Zakonodajalec si prizadeva ali naj bi si prizadeval doseči v pravnih besedilih visoko stopnjo natančnosti. Zato uporablja specifično pravno izrazje (oz. ga celo ustvarja), ki ga zunaj pravne sfere ni. Če pa uporablja besede standardnega jezika, jim daje ožji pomen (npr. sosed, tujec, ugovor). Posebno pozorni moramo biti, kadar zakonodajalec uporablja isti izraz z različnimi pomeni, npr. izraz »krivda«; ta v kazenskem pravu nima povsem enakega pomena kakor v civilnem pravu. Načelno naj bi zakonodajalec v vsem pravnem sistemu uporabljal enotno pravno izrazje, če pa je to pretirana zahteva, naj bi bilo izrazje enotno vsaj za urejanje posameznih področij.

Zakonodajalec naj ne bi uporabljal sopomenk (sinonimov), pa tudi ne nedoločnih pravnih pojmov (npr. javna korist, vestnost in poštenje, upravičen interes). Vendar vemo, da zakonodajalec ne posluša rad nasvetov pravnikov in jezikoslovcev, zato nam ne preostaja nič drugega, kakor da smo pri teh pasteh posebno previdni.

Med posebnostmi zakonodajnega jezika, na katere mora predvsem paziti tolmač in prevajalec, sta med drugim linearnost in fragmentarnost (ti posebnosti je med drugim nazorno opisal dr. Nikola Visković s Pravne fakultete v Splitu v razpravi »O jeziku prava«, objavljeni v reviji Pravniki, 1988, 3–4). Zaradi obeh posebnosti si mora prevajalec ogledati oz. priskrbeti širše oz. celotno besedilo, v katero je vgrajen tekst, ki naj ga prevede, da bo iz stroge odvisnosti in povezanosti stavkov in odstavkov lahko spoznal pravi pomen posameznih pojmov in celotnega besedila in mu bo uspelo izdelati ustrezen prevod.

Fragmentarnost je značilna tudi za obrazce – formularje. Racionalnost v zaporedju stavkov ali besed navadno ni razvidna na prvi pogled, zato nas na videz »same zase« stoječe besede zavajajo, da jih prevedemo, ne da bi upoštevali vgrajenost v miselno zasnovo obrazca.

Terminološko prilagajanje ali prenosniško prevajanje

Izbira najprimernejše prevajalske strategije bo uspešna le, če se zavedamo prevajalčeve posredniške vloge med naročnikom in naslovnikom prevoda. Če je izvorno besedilo iz tujega pravnega okolja, prevod pa je namenjen domačemu naslovniku (ali nasprotno), se mora prevajalec med drugim odločiti ali za prevajalsko strategijo prilagajanja ali za prenosniško prevajanje. Werner Koller v svoji knjigi *Einführung in die Übersetzungswissenschaft* imenuje prilagojevalno prevajanje *adaptierende Übersetzung*, prenosniško prevajanje pa *transferierende Übersetzung*.

V prvem primeru bo prevod prilagodil sistemskemu okolju naslovnika, s tem da bo »podomačil« npr. izraza *Amtsgericht*, *Landgericht* tako, da bo zapisal zanj poimenovani slovenskih sodišč, ki vsaj približno ustrezata pomenu izrazov v izvornem besedilu (torej okrajno sodišče in okrožno sodišče). S tem tvega, da prevod ne bo popolnoma ustrezen

(ekvivalenten), saj je znano, da okrajno sodišče le delno ustreza izrazu *Amtsgericht* in okrožno sodišče le delno izrazu *Landgericht*.

V drugem primeru, če se prevajalec odloči za prenosniško prevajanje, bo skušal prevesti *Amtsgericht* čim bolj dobesedno. *Veliki nemško-slovenski slovar* Debenjakovih ponuja za *Amtsgericht* ustreznico »občinsko sodišče«, Doucet/Fleck v nemško-francoskem pravnem slovarju predlagata *tribunal cantonal*, v nemško-angleških slovarjih najdemo *local court*. Nobena teh ustreznic ni zadovoljljiva, vedno bo prevajalec verjetno dodal pripombo, s katero bo pojasnil, da *Amtsgericht* vsaj delno zajema pomen slovenskega okrajnega sodišča. S tem se pri prenosniški prevajalski strategiji pojavi problem prevajalčevih pojasnil. Prevajalčevo pojasnjevanje vedno opozarja na težave pri prevajanju in na domnevo, da naslovnik prevoda (posameznega pojma) ne bo povsem razumel. Prevajalec naj bi torej poznal naslovnika prevoda, da bi lahko presodil, ali so pripombe potrebne, in če so, kako obsežne morajo biti.

Za prevode iz nemškega in avstrijskega pravnega jezika priporočam (če se je prevajalec odločil za prenosniško prevajalsko strategijo) pojasnjevanje zlasti pri pojmih za sodne in upravne organe in pri poimenovanjih njihovih odločitev. Iz svojih izkušenj vem, da povzročajo precejšnje težave npr. izrazi z avstrijskega upravnokazenskega področja, ker izrekajo v Avstriji kazni za kršitev upravnopravnih norm upravni organi in ne sodnik za prekrške (tega v Avstriji ne poznajo). Za izraze v tem kontekstu ponujam v *Slovarju pravnega in ekonomskega jezika*, ki sem ga sestavil skupaj z dr. Ludvikom Karničarjem, ustreznice prenosniškega tipa: *Strafverfügung* = upravnokazenska odredba; *Straferkenntnis* = upravnokazenska odločba, ker prilagajanje slovenskemu pravnemu redu, npr. z ustreznico »odločba sodnika za prekrške«, »sistemsko« ne bi ustrezalo.

Ob primeru »sodnik za prekrške« lahko preskusimo, katera od omenjenih prevajalskih strategij se bolj obnese, če moramo ta izraz prevesti v nemščino. Pri prilagojevalni strategiji je treba preveriti, ali obstaja v avstrijskem oz. nemškem pravnem redu (pravni red Švice tu pustimo ob strani) enaka ali vsaj podobna institucija, kakor je sodnik za prekrške. Po avstrijskem pravu je to upravnokazenska oblast oz. upravnokazenski organ, ki je sestavni del splošne deželne oz. zvezne uprave. V Zvezni republiki Nemčiji so upravnim organom odvzeli upravnokazensko pristojnost (ker ni v skladu z nemško ustavo), nemški upravni organi nalagajo le globo (*Geldbuße*) za kršitev upravnih norm. Tu torej zabredemo v izredno težavno razmejitev med kaznivimi dejanji, za katera izreka kazen sodišče, in med kršitvami javnega reda (*Ordnungswidrigkeiten*), za katere nalagajo globo upravni organi. Prilagojevalni prevod za izraz »sodnik za prekrške« bi torej za avstrijskega naslovnika mogel biti *upravnokazenski organ*, za naslovnika v Nemčiji pa *upravni organ*.

Prenosniška strategija, katere značilnost je, da skuša s prevodom v ciljni jezik posredovati specifične elemente izhodiščnega jezika, bi narekovala dobeseden prevod: *Richter für Verwaltungs-Ordnungswidrigkeiten* (za avstrijskega naslovnika) oz. *Richter für Ordnungswidrigkeiten* (za naslovnika v Nemčiji). Seveda se takoj pokaže potreba po prevajalčevem pojasnilu, kakšen status in kakšne pristojnosti ima ta sodnik.

Ti primeri naj bi pokazali, da sta izvor pravnih besedil in pravno okolje naslovnika prevoda pravnih besedil pomembni merili (poleg drugih) za izbiro optimalne prevajalske strategije. Niti za prilagojevalno niti za prenosniško strategijo ni mogoče reči, da bi bila prva boljša od druge, prevajalec se mora v konkretnem primeru odločiti, kateri strategiji bo dal prednost.

Nekaj pripomb k Pravnemu terminološkemu slovarju

Pravni terminološki slovar / do 1991, gradi-vo, ki ga je leta 1999 izdal Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, na prvi pogled ne sodi v sklop vprašanj, ki sem jih načel v svojem referatu. Za koroške Slovence je to delo pomembno z dveh vidikov: slovenskim pravnikom daje v roko obsežen pregled slovenske pravne terminologije s strnjeno razlago pravnih pojmov. To nam bo zelo olajšalo delo, drugi vidik pa je manj razveseljiv. Gre za sistem označevanja obdobji, v katerih so poimenovanja bila v uporabi, in sicer z dvema zvezdicama za obdobje do leta 1918 in z eno zvezdico za obdobje od leta 1918 do 1945. Pri tem so se avtorji (in uredniki) slovarja omejili na ozemlje Republike Slovenije in prezrli, da je slovenščina jezik dela avtohtonega prebivalstva tudi zunaj meja Republike Slovenije.

Slovenci v zamejstvu uporabljamo tudi slovenski pravni jezik – sicer res v težavnih razmerah – in menimo, da so slovenska poimenovanja za avstrijske ustanove, ki obstajajo še danes, sestavni del slovenskega pravnega jezika (brez zvezdice!).

Naj to ponazorim z nekaterimi primeri.

Deželni glavar ni zgolj historičen pojem (predstavnik deželnega kneza v glavnih mestih dežel in od leta 186 do leta 1018 predsednik avtonomnega deželnega odbora), temveč je danes v Avstriji organ zveze (federacije) v zvezni deželi in hkrati predsednik kolegija deželne vlade. Izraz *deželni glavar* je torej za zamejske Slovence aktualen pravni izraz in naj bi kot slovenski pravni izraz bil nestigmatiziran izraz slovenskega pravnega jezika. Isto velja smiselno za okrajnega glavarja, za deželni zbor, državni zbor, deželno sodišče itd.

Stigmatizacija takih izrazov z zvezdico, ki pomeni »nekdaj«, v reprezentativnem in jezikovno tudi normativnem slovarju zavaja Slovence v »matični« državi Sloveniji, da nam

koroškimi Slovencem, ki te izraze uporabljamo kot aktualne pravne izraze, očitajo uporabo »arhaizmov« ali kar »arhaičen jezik« nasploho.

Ko sem pogledal, ali Pravni terminološki slovar prav tako »pozablja« na Slovence v Italiji, sem odkril postopek, ki bi si ga želeli tudi koroški Slovenci: pri geslu *kvestor* npr. piše »1. rimski nižji magistrat (rim. pr.) 2. * vpisni uradnik na univerzi 3. šef policijskega urada v provinci v Italiji«; tretji pomen, ki nas tu predvsem zanima, torej ni označen z zvezdico. Enako dobro rešitev najdemo pri geslih *kvestura*, *prefekt* in *prefektura*.

Lepo bi bilo, če bi pri Pravnem terminološkem slovarju za obdobje od leta 1991 koroški Slovenci ne imeli več razloga za takšne kritične pripombe, kot so bile navedene tu.

Strokovna literatura in pripomočki

Volker Kapp (Hrsg.): Übersetzer und Dolmetscher. Heidelberg. Quelle & Meyer, UTB 325, 1974

Theodor Lewandowski: Linguistisches Wörterbuch. Heidelberg. Quelle & Mayer, UTB 200, 1979

Hans-Rüdiger Fluck: Fachsprachen. Tübingen, Francke Verlag, UTB 483, 1985

Nikola Visković: O jeziku prava. Revija Pravniki, Ljubljana, letnik 43 (1988), 3–4

Werner Koller: Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Heidelberg. Wiesbaden, Quelle & Meyer, UTB 819, 1992

Mary Snell-Hornby (Hrsg.): Übersetzungswissenschaft. Eine Neuorientierung. Tübingen und Basel, Francke Verlag, UTB 1415, 1994

Jerzy Wroblewski: Einführung in die Gesetzgebungstheorie. Wien, Manz – Verlag, 1984

Creifelds: Rechtswörterbuch, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München 1996 (13. Auflage)

Russwurm, Schoeller: Österreichisches Rechtswörterbuch. Juridica-Verlag

Hans Georg Zedwitz: Juridica Lexikon. Das kleine österreichische Rechtswörterbuch. Juridica-Verlag, 1974

Apovnik, Karničar: Wörterbuch der Rechts- und Wirtschaftssprache

Kommissionsverlag der Manz'schen Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien 1989 (nemško-slovenski del)

Apovnik, Karničar: Slovar pravnega in ekonomskega jezika. Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien 1996 (slovensko-nemški del)

Marina Einspieler (et alteri): Borzni izrazi od A do Ž/Börsenbegriffe von A bis Z. Zveza bank, Celovec 1992

Glosar der Bankbegriffe (Glosar bančnih izrazov) Glossario bancario. Zveza slovenskih zadrug v Celovcu, 1993

Apovnik, Primožič, Feri: Slovenski pravni leksikon. Z nemškimi in italijanskimi utreznicami geselskih besed. OST – Svetovalne storitve. Ljubljana 1999

David Katan

Language Transfer: What Gets Distorted or Deleted in Translation

Why translate?

To a large extent, what can get distorted or deleted depends on how a translation is approached. If translation is considered to be a lexico-grammatical exercise, then what can get lost will be in terms of grammatical accuracy, appropriacy, and in particular *le mot juste*; that elusive word or expression that would perfectly translate the original. Translators in this case are craftsmen or women attempting to reconstruct that perfect copy. They are attentive to detail, and in particular to the lexico-grammatical pieces.

Detail is important, just as bricks are when building a house. But perfectly chosen bricks laid by the perfect bricklayer will not by themselves ensure a house fit to live in, nor one which fits into the general environment. What we need is an architect conscious of the local context. The translator as architect will be very aware of the general layout of the translated text, how it fits in with other texts (the genre), and how it will be received by the reader. S/he will have a keen eye for both internal and landscape design. What can get lost for this type of translator is in terms of received meaning, reader expectation (genre) and reader response (the perlocutionary effect).

Limiting the translator's freedom to act will be a number of factors: time, the client's specific needs, the publisher's and so on. The one group which does not usually apply any pressure is the target reader. It is, I suggest, the translator's responsibility to react primarily to the needs of the presumed reader, while taking due regard to those who exert more di-

rect pressure;¹ because the meaning of a text, and hence translation quality can be summed up in terms of the quality of reader reaction.

Loss of text meaning

How much *meaning* that can get lost depends very much on the level of culture at play (Katan, 1999: 30–33). At a technical level, communication is explicit. This is the language of science, maths, and logical relations. There is no meaning outside the text. Hence a technical definition of, for example *a second* leaves no space for interpretation or further imagination and has the same technical meaning whatever language it is transferred to. There is, however, an interlocutor's interpretation or re-elaboration of what might sound like technical time; such as *Back in a second* or *Dinner's at 8 o'clock*. In these two cases, few people would read the times literally; but then, only when we know the situation, the type of person and his or her behaviour patterns could we have a clear idea of how long *a second* is, or at what time exactly the guests should start apologising for being late. Each country, and each culture within that country (context of culture) will have a generally accepted way of behaving in particular situations (context of situation).

Translations too are subject to a country's accepted way of doing things; and many seemingly technical texts, such as labelling,

¹ For an example of how the demands of the original author, the publisher and the needs of the target reader have been mediated, see Katan (forthcoming) *Miscellanea*, Trieste

guarantees and instructions, are subject to domestic rules, regulations, mores and style.² This is particularly clearly evident when comparisons are made, not of translations but of equivalent texts, original texts which are specifically written for particular language/culture readers. Small differences between them can have extreme consequences, such as the different printed warnings to be found on a packet of an Italian-made round of pistol caps (bold type as in the original in both the French and the English):

Not recommended for children
under **8 years**

The warning in Italian (the original language) considers a very different age – 36 months:

Non adatto ad un bambino
di eta' minore di **36 mese**

The Italian reading is much more liberal, which perhaps says as much about local mores as it does about following EU directives or other regulations. The translator is often restricted by his/her own *house rules*; or alternatively is too concerned with the lexicogrammatical considerations to consider the target country's particular needs or expectations. The following text is an example brick by brick translation from the Italian, congratulating the customer on his/her choice of *Blackwell shoe*:³

Compliments! You chosed the Blackwell shoes realised with materials of high quality.
The leather, carefully selected in the

specialised slaughter-houses, after different proceeding of manufacture, becomes softer and supplier.

The analytical translator will notice immediately the grammatical inaccuracies. A more "correct" translation at the technical level would be as follows:

Compliments! You chose the *Blackwell* shoes made with high quality materials. The leather has been carefully selected from the specialised slaughter houses. The leather has been through a number of manufacturing processes which have rendered it softer and more supple.

However, what really *affects* the target reader in the UK or the US is not the grammar or the spelling but the Anglo-American sensitivity to animals. So, the translator aware of target-culture reader response should manipulate the text through subtle generalisation, distortion or deletion to orient the reader to an equivalent positive reaction. The most important change needed here is deletion of *slaughter houses* as the target readers are particularly sensitive about animal care, and do not wish to be reminded about how they die. A more culturally-sensitive translation would be the following:

Thank you for having chosen *Blackwell* shoes. They have been carefully made from the finest quality materials. The selected leather has been treated to make it soft and supple [...].
or

Your *Blackwell* shoes have been carefully made from the finest quality materials [...].

This raises an important point concerning a translator's obligations or responsibilities, and in particular his or her right to *manipulate* a text in this way.

² These differences are discussed in Schäffner & Kelly-Holmes (eds) (1995).

³ This particular text was noticed first by Piotr Kuhluczak (1995: 236), and is reported in Katan (1999: 137)

Translation theory and practice

With regard to this question, currently popular translation theory in Europe has embraced the idea that manipulation takes place from the very moment that the (commercially strategic, political or ideological) decision is made to choose a text for translation. In a sense any deliberate change to the *status quo* entails a manipulation, in particular when there is no one-to-one agreed objective equivalent across languages to adhere to. The translator, in fact, has a wide choice in how to change, transform, and hence manipulate the original text. Ever since Cicero there has been a debate about whether the transformation should be *faithful* to the source text or should be *free*, to concentrate on the function of the text rather than the form. In the 1960's, Peter Newmark codified the two possibilities as *semantic* (respecting the original writer's source words and world) or *communicative* (aiming towards equivalent effect in the target culture). However, in both cases, judgement was based on the original text itself and the lexicogrammar very much more than the interplay of text, local context and reader interpretation.

More recently, the discipline of Translation Studies (see Bassnett, 1991) has changed the focus away from the original text to that of the target text and reader. Meaning, it is suggested, is not absolute, but rather is created through reference to what is shared between writer and reader. These two must not only share a common language, but they must also share the same background (context of situation and culture) to be able to add what does not need to be stated in the text.

Hence, the new text is no longer to be seen as a copy or imitation of the original text, but an *original* text in its own right. The translation scholar, Venuti (1992: 8) states that a translation "releases [the target text] from its subordination to the [original] foreign text

and makes possible the development of a hermeneutic that reads the translation as a text in its own right, ...". In short, as Arrojo (1997: 23) notes "the reader begins to be recognised as an active producer of meaning whose interference is not merely tolerable but inevitable".

So, returning to comparisons of equivalent texts, it is clear that in the past translators have been concerned with *translating* and crafting translations, rather than with *creating* original texts based on the interplay of text and the context. This has led to the formation of a new school of thought which talks about *how* rather than *whether or not to* manipulate the target text. The school is, in fact, called *The Manipulation School*. My understanding of manipulation is somewhat different to Venuti's in that he is very concerned about power and ideology in translation. My understanding is based on a negotiation of mutual needs and restraints.

As I see it, manipulation needs to be used by the translator to counter what Lefevre called *the refraction* that any text undergoes when it crosses cultural boundaries. At one extreme, such as the translation of a software manual, the translator should manipulate the text to such an extent that it becomes a local text. Nothing is left in the text to locate it outside of the target culture. At the other extreme, the translator may translate the text deviating from the form as little as possible, making the foreignness transparent. At this point the reader refracts the text meaning to fit his/her own world. Any part of the text which does not fit the reader's world is simply deleted or distorted until it does.

My understanding of the translator's task is to manipulate the text just enough for the reader to read and understand it without distorting or losing the intended cognitive effect. This means that every translation should be tackled on its own merits and be translated for

a particular readership. The translator should constantly monitor the degree of potential re-fraction and manipulate accordingly. The overriding criteria should be, first, that the target text reads as an original text – not as a translation; and second, that the reader's needs and expectations are respected as much as, if not more than, all the other pressures.

Let us take an example to see how this might operate in practice. Below is a good, "faithful" translation from a piece by Enzo Biagi, a well-known and highly respected Italian journalist and commentator.

I don't commemorate the Dead, as you can read in the calendars once a year and I'm not a devotee of cemeteries either: someone said that if you keep going there, you'll end up staying there. And I don't even have this paradoxical worry either: but I do believe that a memory, or a thought, counts as much as a

chrysanthemum. I understand the gentle gesture, the flower or the candle [...] and I also respect the consolatory conversation that takes place by a tombstone [...] but I've always been moved by Pirandello's choice [...]. And it's also our Spoon River. [...] On November 2nd I was a long way from home [...]

It may surprise the Slovene reader to know that it is clear from this English text alone (without recourse to the original) that much of Biagi's intended meaning will be distorted or lost when read in an Anglo-American cognitive environment. At many levels, what is shared between Biagi and his original *intended* reader, has not been transferred to the *target* reader. A Slovene reader would share much more of Biagi's world than any typical British or American reader. What then has been lost?

Levels of Sharedness

*Environment and Behaviour*⁴

For the reader to fully understand, s/he will

need to have access to a similar array of encyclopaedic knowledge as the writer: technical, geographical, historical, literary, and so on. This means that a translator must not only be sufficiently bi-lingual but also sufficiently bi-cultural to share both worlds – and to be able to compare the different cognitive effects.

The text is always an abbreviation of a full semantic representation. And, in fact, we use abbreviations and acronyms specifically because there is an implicit assumption that their *full* meaning is shared. During a seminar on this very subject, a number of translators explained to me that pharmaceutical products are sold with two types of medical information leaflet inserts: one for the doctor, and one for OTC products. It took some time before it was realised that some intended meaning had been lost, due to the translator's assumption that I shared the full meaning of *OTC*. Like many other acronyms, the meaning must be made explicit in the text; usually through a translation couplet,⁵ i.e. abbreviation plus full lexical meaning, with one or the other in brackets, such as: *over the counter (OTC) products*.

With regard to the extract above, the target reader will not attach any particular meaning to *the Dead* or *the calendars*. Importantly, as the Longman Dictionary of Language and Culture states "The *connotations* ... are often

⁴ The Levels refer to the Logical Levels Model taken from NeuroLinguistic Programming, and discussed at length in Katan (1999)

⁵ Peter Newmark's book (1982) is an excellent practical guide to translation procedures, such as the use of translation couplets and triplets, translation labels, transcription, through translations (calques) and many other. His more recent book (1988) covers much the same ground, but is less complete on this particular aspect.

essential to the full understanding of a passage [...] and so this information is clearly stated in the definition". However, according to the dictionary, a *chrysanthemum* is not connoted to cemeteries or the Dead in any way whatsoever. It is only "a garden plant with large brightly coloured bushy flowers".

The *candle*, on the other hand, represents more of a distortion. It is used in Britain and in America to commemorate the Dead, but is traditionally white and is not usually placed on gravestones. So, the picture entertained by Biagi comes across partially deleted and partially distorted – and in urgent need of manipulation.

We need to carry the reader from what is shared (the theme) towards what is new (the rheme), as follows:

Known: part of the shared TC cognitive environment Theme	Less known to the TC reader Theme-Rheme	Originally unknown to the TC reader Theme-Rheme
All Souls' Day	(This is also a) traditional event	(it is a traditional event) and noted in all Italian calendars
A flower (placed on graves etc.)	(There is a particular) cemetery flower	(The cemetery flower is) a chrysanthemum

The addition of a coordinated adjective group complex is another possibility (e.g. *flickering red*). The pre-head elements create natural sounding additions, just large enough, in this case, to make explicit the mainly visual cognitive effect cued by the Mediterranean/Catholic visualisation of *candle*. One further qualification may also be provided by an extra cohesive tie, *cemetery*, clarifying not only the candle function but also, being in juxtaposition with the chrysanthemum nominal group, highlighting the importance of the two symbols: *cemetery flowers* and *flickering red cemetery candles*.

A final result might look like the following:

I don't commemorate the Dead, according to the **November 2nd All Soul's Day tradition marked in all the Italian calendars**. And

I'm not a devotee of cemeteries either. Someone said that if you keep going there, you'll finish up staying there. And I don't have this paradoxical fear either, but I do believe that a memory, or a thought is worth as much as a **flower**. Of course I can understand the *gentle gesture*, the **cemetery flower (the chrysanthemum)** or the **flickering red cemetery candle**. . . . I also respect the *consoling communion* over the grave. [...] But I have always been moved by the choice Pirandello made . [...] **It's also our version of the Spoon River tombstone poems we know so well**. On November 2nd I was a long way from home.

Strategies and Values

Each culture has its own idea of what constitutes good style. Meaning can get lost in translation by adopting an inappropriate style, and ultimately a translated text runs the risk of not being read or not being treated seriously as an authoritative text. This is a further downside of the *brick by brick* approach to translating. Below is a short extract from a four sided leaflet which attempts to explain the ticket-punching system adopted by the Italian railways.

Just for you, a ticket office that looks like a leaflet.

FS SINGLE TICKETS

These tickets can be used for up to two months from the date of issue inclusive.

Different periods and conditions may be based on other tariff regulations. Tickets are only valid if they are stamped prior to train departure by means of the appropriate ticket-stamping machines or if passengers, of their own initiative, pay a charge of Lire 10,000 to the train staff before departure. In the event of the machine being out of order or unavailable, passengers can validate their tickets at the FS ticket office or else, by asking the train staff of their own initiative without having to pay any extra charge.

Otherwise, besides the charge of Lire 10.000, a fine of Lire 30.000 will be imposed.

This style follows the Italian (which in some ways is very similar to the Slovene). The strategy is based on the belief that good writing style is formal and, more importantly, should be oriented to the expressive needs of the original text producer. The producer needs to assert his or her authority or expertise, and does so by creating a rich and complex style, which includes all the details and eventualities. It is up to the reader to make his or her way through the text and to decide what to focus on. It is very important that an appropriate distance is kept between the (informed or expert) writer and the (uninformed or non-expert) reader. This is done through the use of *insider style*: specialist vocabulary, high information load and also high-context language.

High-context language takes us back to the idea of sharedness. If an expert is writing, s/he cannot explain everything, but must assume a certain pre-acquired knowledge. Hence there will be a tendency to presume that the simple concepts are obvious. These would be explained to children not to adults.

The use of this style tends to reassure the reader that the writer is indeed an expert – and not just anybody. The intended reader will tend to respect a use of language which is slightly above his or her usual register, and which is rich enough to be to be worked at and to be returned to to glean further information. In many ways, it is a verbal corollary of an oil painting, and when crafted by masters of this style is indeed quite remarkable.

This style, with regard to transactional writing is in almost in net contrast to what is considered good style in the Anglo-American culture. Any Anglo-American text book on written style will stress the overriding importance of clarity, concision and reader's needs; in short *KISS* (Keep it Short and Simple). The more Mediterranean style on the other hand might be abbreviated (by a *KISS* oriented writer) to *KILC* (Keep it Long and Complex). The best known literary quotation in the English language is a perfect example of the *KISS* approach:

Syntax:

infinitive	To be
conj. + adverb	or not
infinitive	to be:
Pronoun subject	that
Verb	is
Complement	the question

The basic principle for good writing in English is: one sentence, one idea. The value behind this is the orientation to the reader. The text should be *reader friendly* (which, logically, is a notoriously difficult expression to translate into writer-oriented cultures). There is a general unconscious belief that in technical and scientific writing, as well as in other expert writing a true expert can also write simply.

Following this *reader friendly* approach,

the translator's task is to first *context*⁶ the readership and the target context of culture. Like the conscientious architect, the translator should compare his or her translation with the overall style (genre) of the local target environment. Clearly, individual cases will call for increased *domestication* of the text, which will then blur totally into the local landscape, whereas there will be other cases which will call for more *foreignisation* or focus on the unusual. In all cases the translator should work within the bounds of reader expectation and *tolerance range*.

A cursory look at any English rail information leaflet will reveal what the reader will be expecting from a leaflet explaining Italian trains. First, there is a Anglo-American orientation to common or colloquial expressions (e.g.: "Kids just love travelling by train" rather than "children thoroughly enjoy travelling by train"); active rather than the passive tenses (e.g.: "You can buy a Railcard ..." rather than "A Railcard can be bought ..."); and a serious effort to engage in a conversation with the reader, anticipating the reader's possible worries or concerns. This is done in a number of ways. The reader is addressed personally: "you" rather than "one" or recourse to the passive tense. Most importantly, in this publicity/informational genre, is the use of FAQs (Frequently Asked Questions). The question is highlighted in bold, and is then answered immediately below, for example:

What do I get from the Network Railcard?

33% off the normal adult fare in the Network railcard area on all these tickets:
Cheap Day Singles and Returns

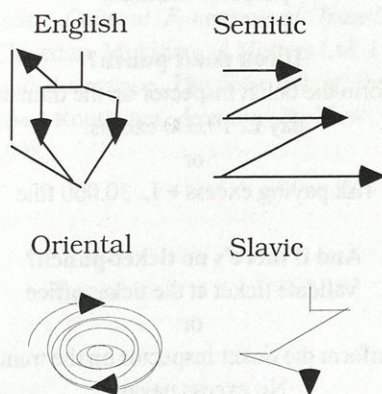
⁶ This term comes from E. T. Hall (1983: 61) and refers to how much information or knowledge is shared between reader and writer.

Standard Day Singles and Returns
Standard Singles and Open Returns
Network Awaybreaks
Network Stayaways
All zones One Day Travelcards
(subject to a minimum fare)

Up to 3 adults can travel with you for the same discounted fare each.

Up to 4 accompanying children (aged 5-15) can travel with you for a full flat fare of £1 each.

Other elements to note are the use of graphics (bullet points, font size and bold) to highlight the more important information. The reader is constantly shepherded through the text, and is given the essential information in a sequential, "logical" order, an approach which is highly favoured. According to Kaplan (1972) culture-preferred rhetorical patterns vary immensely. The Anglo-American approach tends to operate linearly with an "and/but" or pros/cons" division acting in parallel:

A KILCy approach (Oriental and Slavic) will tend to add more detail or background information as the text progresses, widening, rather than focussing on, the main issues. In this way a KILCy text can cover more eventualities, while a KISSy one is obliged to simplify the reality. It is no accident that William

of Occam, the Medieval Franciscan scholastic philosopher, was born in England. His thesis, known as *Occam's razor* was that all unnecessary facts or constituents in the subject under analysis should be eliminated.

My suggestion with regard to the Italian railway leaflet is to follow suit and make the text not a translation but an original text, constructed for a possibly harassed and confused rail traveller:

Italian rail tickets.

What you need to know.

SINGLE TICKETS

Validity:

Unpunched, 2 months
unless otherwise specified.

What to do:

Punch ticket in the platform ticket-punch.
They are yellow and are placed close to
platform entrance.

If you don't punch?

Inform the ticket inspector on the train and
pay L. 10.000 excess.
or
risk paying excess + L. 30.000 fine

And if there's no ticket-punch?

Validate ticket at the ticket office
or
Inform the ticket inspector on the train.
No excess payable

Orientations

We have already mentioned orientations in the previous section as values. Values relate to what we aspire to. We judge our values to be better than others. For example, Chesterton (1997: 150) in the volume *Translation as Intercultural Communication*, states: "I will

stick my neck out and claim that clarity will survive as an ethical linguistic value long after the postmodernist textual anarchists are dead and buried". Orientations on the other hand are not readily open to points of view. They are, instead, the basic filter through which we organise our understanding of reality. Very rarely is this aspect of meaning taken into account when translating, usually because it is so much part of a particular language and culture that it is difficult even to imagine a different way of orienting towards reality – let alone attempt to translate the particular meaning involved.

At times the orientation surfaces in text, rather than lying in the shared context. A good example is the attempted translation of the Nike slogan: *Just Do It*. This slogan con-jures up, through the syntax, semantics and stress, strong American orientations (among others) towards activity, environment, individualism and time.⁷ In short: *the American Can Do* way.

Orientation	focus	<i>possibilities</i> (US in bold)
Activity	being	doing/action being-in-becoming
Environment	victim	conqueror partner
Individualism	low	high mid
Time	past	present future

No other language-culture shares the same packages of orientations, nor can they create the same dramatic effect, immediacy or possibilities translating *the words* brick by brick. In fact the Nike team involved in appraising the translations were either "dismayed" or, in the case of the Japanese translation: "horrificed".

⁷ Cultural orientations are explained in detail in Part 3 of Katan (1999: 161–242)

“We said ‘No’ Don’t translate it!”⁸ Another possible answer to this problem would be to leave the syntax and the semantics, and to concentrate on the orientations and associated feelings which *can* be carried across to the target culture. This is discussed further in Katan (1999: 155–157).

I should like to conclude by leaving the reader with the following translation of *Just Do It* into Slovene suggested by Anton Omerza. The reader's response is the best guide to what has been deleted or perhaps gained with the adoption of the nicely assonant obstacle-removing: *Nema problema*.

Bibliography

- Arrojo R., *The ‘Death’ of the Author and the Limits of the Translator’s Visibility*, 1997 in Snell-Hornby M., Jettmarová Z, Kaindl, K., (eds) *Translation as Intercultural Communication*, Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, pp. 21–32
- Bassnett, Susan, *Translation Studies*, London, Routledge, 1991
- Chesterton, A., *Ethics of Translation*, in Snell-Hornby M., Jettmarová Z, Kaindl, (eds) *Translation as Intercultural Communication*, Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, 1997, pp. 147-160
- Hall, E. T., *The Dance of Life*, Doubleday, New York, 1983
- Kuhiwczak, Piotr, ‘Translation as Cultural Trade’, in *Sapere Linguistico e Sapere Enciclopedico*, L. Pantaleoni and L. S. Kovarski (eds), Biblioteca della Scuola Superiore di Lingue Moderne per Interpreti e Traduttori, Forlì: CLUEB, 1995, pp. 233–240
- Kaplan, R. B., *The Anatomy of Rhetoric*, Philadelphia Centre for Curricular Development, 1972
- Katan David, *Translating Cultures, an Introduction for Translators, Interpreters and Mediators*, St. Jerome Publishing, Manchester, 1999
- Katan David (forthcoming), “Cueing the picture: contexts and strategies in translating dialect poetry from the Carnic Alps”, in *Miscellanea*, University of Trieste
- Newmark, Peter, *Approaches to Translation*, Oxford, Pergamon Press, 1982
- Newmark, Peter, *A Textbook of Translation*, Hemel Hempstead, Prentice Hall, 1988
- Schäffner Christina and H. Kelly-Holmes (eds), *Cultural Functions of Translation*, Clevedon, Multilingual Matters Ltd, 1995
- Venuti, Lawrence, *The Scandals of Translation*, Routledge, London & New York, 1998

⁸ *Business Week* (25/4/1992: 32)

Stanko Klinar

Primerniki (Komparativi)

Vaja iz prevajanja slovenskih primernikov v angleščino

Dopolnitev članka v Mostovih 1999/XXXIII, str. 29 – 40

Spomnimo se na kratko: **premočrtne primernike** (direct comparatives) prevajamo, kot je opisano v slovnica in učbenikih: *večji* – *bigger*, *greater*, *larger* (idiomatski odkloni so seveda možni, glej tukaj primer 31); **približnostne primernike** (approximative/absolute comparatives) pa prevajamo na enega od naslednjih načinov:

1. z osnovnikom, ki ga lahko modificirajmo *fairly*, *rather* ali *quite*;
2. z obliko na *-ish*;
3. s primernikom;
4. idiomatsko, brez navodilne sheme, nevzorčno, izjemno;
5. s presežnikom.

Kot pomoč pri tukajšnji vaji so slovenskim primerom dodane številke od 1 do 5, ki se nanašajo na pravkar navedene točke. Vaja vsebuje skoraj izključno samo približnostne primernike in angleške rešitve je mogoče iskati v smeri oštevilčenega načina. (Pomembno opozorilo v zvezi s prvo točko: številka 1 v oklepaju na koncu primera nas opozarja, da naj v angleščini uporabimo osnovnik; v mislih – kot vmesno stopnjo pri prevajanju – tudi slovenski primernik pretvorimo nazaj v osnovnik, zakaj v slovarju bomo iskali osnovniško obliko; iz kolokabilnih razlogov pa angleški osnovnik ni nujno slovarski prevedek slovenskega osnovnika; še več, večinoma se v angleščini rabi neki drug pridevnik kot v slovenščini; v takem primeru meji prevod na tukajšnjo 4. točko, vendar to v številčnem navodilu na koncu primerov ni posebej navedeno; npr. št. 1, dodana pri 20. primeru – »močnejše deževje« – pome-

ni samo, da se v angleščini rabi osnovnik, ne pomeni pa, da je ta osnovnik »heavy« in ne »strong« (slovar: *močan* – *strong*), zakaj rezultat prevoda mora biti kolokacija »heavy rainfall«; v resnici gre za idiomatski odklon, ki bi v oklepaju poleg številke 1 zahteval tudi navedbo številke 4, vendar je navedba številke 4 domala nekoristna, ker ne pove, za katere vrste odklon gre; odklon je namreč pri vsaki štirici drugačen in je nemogoče navesti vse odklone, torej so v teh primerih izpuščene tudi štirice. – Glej kot dodatno ponazoritev tukajšnji primer št. 18, kjer je *močnejši* preveden s *considerable/noteworthy/substantial/serious*. Oglela vreden je tudi v Slovensko-angleškem slovarju članek pod iztočnico *močan*.)

Številčno vodilo ali priporočilo za prevajalca seveda ni obvezno. Prav gotovo je marsikje možen tudi drugačen prevod.

Številčnega navodila ni pri primerih z *več* (53–58), ki ima svoje posebnosti in se v prevodu ne ravna po naštetih petih točkah. Ali bolje rečeno, prevodno se večinoma suče okoli 4. točke, in le ko nastopa kot direktni komparativ, se prevaja s »slovničnim« komparativom *more*.

1 Evropski posrednik Hans van den Broek je z *manjšo* zamudo pripotoval v Ljubljano. (radijsko poročilo) (1)

2 V nekdanji knjižnici je poročna dvorana, v pritličju *manjša* rerstavracija. (1)

3 *manjše* smučišče z vlečnico (1)

4 Vlada je povrnila le *manjši* del škode prizadetim od toče. (3)

5 Poplave se umirjajo, vendar sedaj ogrožajo prebivalstvo zemeljski plazovi. Eden *večjih* je zaprl cesto pri Hotiču. (1, 5)

6 V nedeljo zvečer: Promet z Gorenjske proti Ljubljani je povečan, vendar o *večjih* zastojih ne poročajo. (3)

7 Za najbližji *večji* kraj Goriče je ohranjena listina iz leta 1376, ki priča o vinogradniškem značaju teh predelov. (4)

8 a) Človeških žrtev ni bilo, potres tudi ni povzročil *večje* (*občutnejše*) gmotne škode. (1)

b) Potres na Dolenjskem ni povzročil *občutnejše* (*večje*) škode. (1)

9 Neimenovani posamezniki so darovali *večje* vsote za obnovo Posočja. (1)

10 Ob progi so bila številna skladišča vojaškega materiala. V Bohinjski Bistrici je bilo *večje* skladišče streliva. (3, 1, 2?)

11 Ko je država kmalu po začetku vojne razpisala prvo vojno posojilo, so ga duhovniki tople priporočali. Tudi sami so vpisovali *večje* vsote. Pri *kasnejših* posojilih je bilo navdušenja vedno *manj*, tudi med duhovniki. (*večje* – 1; *kasnejših* – direktni komparativ; *manj* – 4, morda 3)

12 Danes je v Monoštru okoli 8000 prebivalcev, med katerimi je *večje* število Slovencev. (radijsko poročilo) (1)

13 Eden od *pomembnejših* članov vodstva stranke je bil predlagan za predsednika (1)

14 Večina *pomembnejših* del znanstvene fantastike je med bralci izredno priljubljena (1)

15 Ekološko grajena vozila so že druga *pomembnejša* naložba podjetja v tem letu. (3)

16 *pomembnejši* grški prevodi Svetega pisma (3)

17 V filmu ima *pomembnejšo* vlogo tudi italijanski simbol ženstvenosti – Sophia Loren. (1, tudi 4)

18 V Sloveniji *močnejših* potresov v letu 1997 ni bilo. (1)

19 Podujevo, eno *močnejših* oporišč Osvoobodilne vojske Kosova. (4)

20 Ponoči bodo Slovenijo zajele *močnejše* padavine. (1)

V preteklih štiriindvajsetih urah je Slovenija zajelo *močnejše* deževje. (1)

21 a) Sledilo je še nekaj *močnejših* potrebnih sunkov. (1)

b) Sledilo je še nekaj *šibkejših* potresnih sunkov. (3)

22 Princ Charles je obiskal šolo v enem *revnejših* ljubljanskih predmestij. (3)

23 Na severozahodni strani naselja (Dornava) stoji dvorec Dornava, ena *lepših* posvetnih stavb poznega baroka v Sloveniji in najlepši ravninski dvorec na Štajerskem. (5)

24 a) Posiljevalec je zlorabil *lažje* prizadeto dvanajstletno deklico. (1)

b) *težje* / *lažje* duševno prizadeta oseba (1)

25 Med prerivanjem je Jožef s kurilnim oljem polil sebe in sina in kresnil vžigalnik. Obšla oba so se vnela. Kljub temu, da so jih takoj pogasili, je dobil oče *hujše*, sin pa *lažje* opekline. (časopisna vest) (1; 3)

26 a) Zadnji konec tedna se je na slovenskih cestah pripetilo 40 prometnih nesreč. Ena oseba je umrla, 12 pa jih je bilo *hujše* ali *lažje* ranjenih. (radijsko poročilo) (3)

b) V neurju, ki je zajelo zvezno državo Ohio, je bilo več ljudi *lažje* ranjenih. (3)

c) Ker nimam *hujših* bolečin, raje ne jemljem tablet. (1)

27 Še nekaj *zanimivejših* izidov včerajšnjega tekmovanja za košarkarsko prvenstvo. (radijsko poročilo) (3)

28 Prve vesti o razpadu avstroogrske fronte v Italiji so prinesli *lažji* ranjenci in bolniki, ki so jih vojaške oblasti spustile domov. (1)

29 Kako bi definirali estetsko/umetniško razliko med *slabšimi* in *boljšimi* leposlovnimi deli? (1; (3))

30 a) Po vseh vaseh so bili nastanjeni vojniki, običajno so zasedli *boljše* hišne prostore. Kar naprej so zalezovali ženske, posebno *mlajše*. (3, 1)

b) Gospodarsko življenje Bohinja je dobilo

v obdobju boja na Soči nov zagon. *Mlajši* moški so vodili vprege na ozkotirni konjski železnici. (1)

31 Padavine bodo postopno ponehale. *Hladneje* bo. (direktni komparativ; angleška ustreznica je s prevajalskega vidika kljub temu (dokaj) idiomatska; na angleški strani je lahko tudi osnovnik ali glagolski prevod)

32 Doberdob, eden njegovih *boljših* romanov (3)

33 Drago Grah je eden *zanimivejših* slovenskih pisateljev. (3)

34 Navzlic temu, da so ji kariero zaznamovale številne poškodbe, zaradi katerih je izgubila skoraj tri sezone, sodi Nataša Bokal med *uspešnejše* smučarke »belega cirkusa«. (5)

35 a) Na zahtevo Rusije se je sestal Varnostni svet, vendar ni dosegel nobenih *konkretnejših* rezultatov. (1)

b)... *konkretnejših* rezultatov pa ni bilo. (1)

36 Uradništvo je bilo ponemčeno in poitalijančeno ter ni bilo v nobeni dotiki z ljudstvom. *Nadarjenjši* župani pa so svojo pozicijo silno izkoriščali. Nekateri so bili pravi turški paše... (Tuma, Iz mojega življenja) (3)

37 Novinar je na sodišču pojasnil, da so problematiko obdelali *širše*, ker se mu je zdelo zadeva družbeno pomembna, pritegnila pa ga je tudi njena politična razsežnost. (4)

38 Čeprav gore v Patagoniji in Andih po višini ne dosejajo Himalaje in so *širši* javnosti manj znane, pomenijo enako pomembno prizorišče razvoja in napredka svetovnega alpinizma. (1)

39 Cankarjev dom, četrtek, 21. 1., ob 11. uri: Predstavitve *novjše* planinske literature. Planinska založba Slovenije bo predstavila svojo *novjšo* planinsko literaturo in tudi izdaje drugih založb. (reklamni letak) (1; tudi 5)

40 To je vse, kar smo vam pripravili v oddaji Dogodki in odmevi. Naslednja *obsežnejša* oddaja bodo Poročila ob devetnajstih. (1)

41 Psi beauceroni so v Sloveniji med *redkejšimi* pasmami. (5)

42 a) Mednarodno leto *starejših*. (naslov članka) (1)

b) V domu za *starejše* v Rakičanu so pripravljene sprejeti neozdravljivo bolne, ki čakajo le še na smrt. (1)

43 Izpad elektrike je povzročil *krajše* in *daljše* zastoje v proizvodnji. (3,3)

44 Zahtevna zavarovana pot je tista, kjer je na *strmejših* in izpostavljenih mestih potrebna uporaba rok. (1, 3, 2?)

45 Fenomen gorniške, posebej alpinistične literature – bodisi leposlovno-potopisne ali filozofske obarvane – daje slutiti, da je alpinizem kompleksna dejavnost, ki je ni mogoče povsem zaobjeti pod pojmom športa, ampak jo je smiselno primerjati z drugimi, *bolj »duhovnimi«* življenjskimi praksami. (Tomo Virk) (3)

46 Predavanje se bo *podrobneje* posvetilo filozofskim in duhovno-religioznim vidikom modernega alpinizma ter se spraševalo o njegovi nadaljni »duhovni« usodi. (Tomo Virk) (4)

47 Dosežki na alpinističnem področju so v primerjavi z ostalimi športi *težje* primerljivi med seboj, in ocene so mnogokrat subjektivne. (Pavle Kozjek) (1)

48 Iztočnica predavanja je *obsežnejši* članek o slovenskem alpinizmu v ameriški reviji Rock and Ice. (Pavle Kozjek) (1)

49 turne smučiči: *krajše*, *mehkejše*, nekoliko *širše* in *lažje* smučiči z jeklenimi robniki za turno smučanje (slovarska definicija) (3)

50 tekaške smučiči: *daljše* in *ožje*, spredaj *bolj zakrivljene* smučiči za tek po snegu; uporabne tudi za *daljše* pohode čez *manjše* strmine (slovarska definicija) (3, 4, 1)

51 skozi neko *daljše* obdobje (3)

52 Vlomilec je poleg denarja odnesel tudi nekaj *vrednejših* stvari. (1)

Primeri z več (Glej Mostovi 1999/XXXIII, str. 41 – 44, odstavki 4, 4.1 do 4.4.)

53 V *več* knjigah sem našel podatek, da ...

54 Lansko leto je spet šlo *več* podjetij v stečaj.

55 Poleti 1998 je bilo kar *več* potresov za povrstjo.

56 Vem, da imaš veliko skrbi. Mislim pa, da jih boš imel v kratkem še *več*.

57 Vse do pred kratkim ni bilo mogoče dobiti ne posojil in skoraj tudi ne gradbenega materiala. *Še več*, ministrstvo je ljudem zagrozilo, da finančne podpore sploh ne bodo dobili, če bodo sami obnavljali hiše.

58 (Glej primer 26 b/: »*več ljudi*«.)

Ključ (do skrivnosti):

1 The European mediator/middleman/negotiator H. v. d. Broek arrived in Ljubljana with a *slight* delay. // was *somewhat late* arriving in Ljubljana.

2 The former library these days serves as a nuptial hall, whilst on the ground floor is a *small* restaurant.

3 *small* ski slope with drag lift

4 The government has covered only a *minor* part of the loss caused by hail.

5 The floods are subsiding, but the local inhabitants are threatened by landslides. (A *big* one) / One of *the biggest* (landslides) blocked the road near Hotič.

The floods are subsiding, but landslides are now the threat. A *serious* one / One of *the most serious* / One of *the worst* blocked the road near Hotič.

6 Traffic from Gorenjska towards Ljubljana is heavy, although without *major* holdups. // There is heavy traffic between Gorenjska and Ljubljana, but no *major* holdups are reported.

7 Relating to Goriče, the nearest place of *any size*, there is an extant document of 1376, which provides evidence of viticulture in these parts.

8 a) Thankfully, the earthquake demanded no victims/casualties, nor was there any *real* damage.

b The earthquake in Dolenjsko caused no *real* damage.

9 (A few / Some / Several) A/anonymouse individual donors contributed *considerable* sums of money for the restoration of the Soča area.

10 Along the railway line were situated numerous (military) dumps. (/magazines of military supply.) At Bohinjska Bistrica there was a *major* ammunition dump. // there was quite a *substantial* am. dump. // (? there was a *larger/largish* am. dump.)

11 Soon after the outbreak of war the authorities floated the first war loan. Priests, who themselves subscribed *considerable* sums of money, warmly recommended the people to contribute as well. During (the) *later* loans enthusiasm *flagged/waned*, even among (the) priests.

12 Today Szentgotthard has 8,000 inhabitants, of whom a *considerable* number are Slovenes. // inhabitants, with Slovenes constituting a *considerable* number.

13 One of the *leading* members of the party was proposed for the president.

14 Most of the *outstanding* works on science fiction are extremely popular.

15 Ecologically designed cars are the second *major* investment of the firm this year.

16 *major* Greek translations of the Bible

17 The Italian feminist symbol, Sophia Loren, has quite a *dominant* role in the film. // Quite a *dominant* role is played by ... // In the film an *important* part is assigned/(allotted) to the Italian symbol of womanhood, S. L. // The film is *largely dominated* by the Italian feminist symbol, Sophia Loren.

18 In 1997 there were no *considerable/noteworthy/substantial/serious* earthquakes in Slovenia.

19 Podujevo, one of the *strongholds* of the Kosovo Liberation Army.

20 – During the night *heavy* rainfall is expected all over Slovenia. – During the past

twenty-four hours Slovenia was the scene of *heavy* rainfall. // ...*heavy* rainfall flooded Slovenia. // Slovenia was flooded by *heavy* rainfall.

21 a) This was followed by a number of / (several) *noticeable* tremors.

b) ... by a number of *minor* tremors.

22 Prince Charles visited a school in one of the *poorer* suburbs of Ljubljana.

23 On the northwestern fringe of Dornava is one of *the most beautiful* and remarkable pieces of civil late-baroque architecture in Slovenia and arguably the nation's most beautiful mansion.

24 a) A twelve-year-old girl, *somewhat* mentally handicapped, is raped.

Rapist abused/maltreated a (*somewhat*) mentally handicapped twelve-year-old girl.

b) a *seriously* / *slightly* mentally impaired person

(plural: the *seriously* / *slightly* mentally impaired // people with *serious* / *slight* mental handicap)

25 During their struggle Jožef poured the oil over himself and his son, and ignited their clothes with a cigarette-lighter. Despite the flames being put out immediately, the father received *serious* burns, and the son *less severe* ones.

26 a) During the past weekend forty road-accidents occurred in Slovenia. There was one fatality, while twelve sustained / (received) *major* or *minor* injuries.

b) During the storm which engulfed Ohio several people sustained *minor* injuries.

c) Because the pain isn't *all that bad*, I'd rather manage without taking tablets.

27 And now some *more interesting* results from yesterday's basketball championship.

28 The first news about the collapse of the Austro-Hungarian front in Italy was brought by the *walking* wounded // by the *not so seriously* wounded // (? by the *slightly* wounded – this is not strong enough) and the

sick who had been sent home by the military authorities. (*težji* ranjenci – the *seriously* wounded)

29 How could one define the difference in aesthetic quality between *good* and *weak* / (*poor*) literary works? // between *good* and *less good* literary works?

30 a) Soldiers were billeted/quartered in all the villages. As a rule they occupied the *better* rooms in a house. They were constantly after women, especially *young* ones.

b) The economy in Bohinj was boosted during the battles/conflicts along the Isonzo river. *Young* men were employed with their horses on the narrow-gauge horse-drawn railway.

31 Rain will gradually stop. It will *get cool*. // The temperatures *will fall*. // *Lower* temperatures are expected. // (It will *cool down*. – if before it was really hot.)

32 Doberdob, one of his *better* novels

33 D. G. is one of the *more interesting* Slovene writers.

34 Despite having suffered numerous injuries during her career, which lost her almost three seasons, Nataša Bokal can be considered one of *the most successful* skiers.

35 a) At/On Russia's demand there was a meeting of the Security Council, which, however, failed to reach any *really concrete* results.

b) ... there were no *really concrete* results. / / no *substantial* results.

36 The clerks were germanized and italianized and had no direct contact with people. The *cleverer* mayors fully exploited their position, with some of them acting like real Turkish pashas.

37 The journalist explained in court that the incident had been dealt with *at length*, as he considered it of social significance as well as it having political dimensions/repercussions. // ... that the incident had been *thoroughly* aired, as he considered ...

38 Even though the mountains in Patagonia and the Andes do not reach the height of the Himalayas, (// do not compare with the Himalayas,) and are less well-known (to the *general* public), they are equally important in terms of the development and progress of world alpinism.

39 Cankarjev dom, Thursday, 21st January, at 11.00 a.m.: PRESENTATION OF *RECENT MOUNTAINEERING LITERATURE*. The Planinska založba Slovenije publishing house will present its *latest* / (its *recently published*) alpine editions, as well as those of other publishers.

40 This is all the news for this edition. The next *full-length* news programme will be The News at Seven O'Clock. (// The Seven O'Clock News.)

41 The B/beauceron breed (of dogs) is *one of the rarest* in Slovenia.

42 a) The International Year of *the Elderly*

b) In the *Old People's Home* at Rakičan they are willing to accept the incurably ill, whose life-expectancy is short.

43 The power-cut caused some *major* and *minor* production holdups.

44 A difficult secured route is one requiring the use of hands in *steep* and exposed places. // in *the more steep* and exposed places. // ? in *steepish* and exposed places. // ? in *steeper* and exposed places.

45 The phenomenon of mountaineering and especially alpinist(ic) literature – whether literary travel literature or philosophically oriented – indicates that alpinism is a complex activity, which cannot be entirely subsumed under the heading of sport, but should be compared with other activities, which are *more »spiritual«*.

46 The lecture will deal *in some detail* with the philosophical and spiritual-religious aspect of modern alpinism, and will consider its future »spiritual« destiny.

47 Alpinist achievements are *quite/rather*

difficult to compare in comparison with other sports, and the evaluation is often subjective.

48 The starting point for the lecture is an *extensive* article // a *fairly lengthy* article on Slovene alpinism in the American magazine *Rock and Ice*.

49 touring skis: *shorter, softer*, somewhat *broader* and *lighter* skis with steel edges for ski-touring

50 cross-country skis: *longer* and *narrower* skis, with a *more pronounced* /(? *bigger*) curve in front, appropriate for cross-country skiing and for managing *moderate* slopes

51 during a somewhat *longer* period of time

52 The burglar got away with / (carried off) several *valuable* items as well as money.

53 In *a number of* books I found the information that ...

Several books / *A number of* books provide the information that...

It was in *several* books that I found the information that ... (marked)

I found the information in *a number of* books that ...

54 Last year *several* more firms // (*a few* more firms) shut down.

Again last year *several* firms shut down. // ... *quite a number of* firms ...

55 During the summer of 1998 there were *a whole number of / several / many* (? successive) earthquakes.

The summer of 1998 was marked by *a whole series of* earthquakes.

56 I know you're worried stiff, but, I'm sorry to say, very soon you'll be worried *even more*.

I know you are troubled with cares, but, I'm sorry to say, very soon you will be troubled *even more*.

I know you have a lot of worries, but very soon you'll have *more*..

57 Until a short time ago it was impossible to get any loan and hardly any building mate-

rials. *Even worse / Still worse*, the minister threatened that those who intended to rebuild their houses on their own (according to their own plan) could count on no financial support whatsoever. // could count on no subvention. / no state support. // would be granted no financial support. // would have to solve their financial question themselves.

58 During the storm which engulfed Ohio several people sustained minor injuries.

*Za večino prevodov,
pa tudi sicer za pregled
in odobritev vseh prevodov,
dolgujem zahvalo
gospe dr. Margaret Davis.*

Liisa Fellman - Paul

Ukrepi za boljšo kakovost prevajanja

Povzetek

Finsko združenje prevajalcev in tolmačev je leta 1997 za svoje člane, ki prevajajo strokovna, tj. gospodarsko-pravna, tehnična in znanstvena besedila, izdalo priporočilo za zagotavljanje kakovosti. Priporočilo temelji na načelu, da so zelo kakovostni prevodi praviloma plod optimalnih razmer za delo prevajalca in njegovega strokovnega znanja. Referat je bil prebran na kongresu FIT v Monsu leta 1999.

Uvod

Opisala bom sistem za zagotavljanje kakovosti, ki je prirejen za poklicne prevajalce in manjše prevajalske agencije. Vedno več je podjetij, ki so se zavezala sistemu kakovosti. Dokumentacija, kot so na primer tehnični opisi ali navodila za uporabo, je sestavni del izdelkov, ki jih proizvajajo, in mora zato ustrezati enakim standardom kakovosti kot sami izdelki. Nadzor nad kakovostjo se je s sistemom zagotavljanja kakovosti prenesel s kupca ali uporabnika na proizvajalca. Ali ne bi moglo enako načelo veljati za storitveno dejavnost, kamor sodita tudi prevajanje in medkulturno povezovanje?

Ta prispevek temelji na ugotovitvah delovne skupine za zagotavljanje kakovosti prevodov dokumentacije¹, ki jo je imenovalo Finsko združenje prevajalcev in tolmačev. Moje

poročilo o delu te skupine v letih 1994–96 je bilo aprila 1997 objavljeno v glasilu našega združenja *Kääntäjä – Översättare* v obliki priporočila za zagotavljanje kakovosti za prevajalce v svobodnem poklicu. Septembra 1998 je bilo objavljeno še v angleškem prevodu v reviji *Translation International*, ki jo izdaja Irsko društvo prevajalcev. Ker so bile torej teoretične osnove in podlaga za razpravo že objavljene, se pri njih ne bom zadrževala.

Finski model

Finska različica zagotavljanja kakovosti je kombinacija dveh sestavin. Prvič je usmerjena v spodbujanje pridobivanja splošnega stro-

¹ Zajema večino neliterarnih pisnih prevodov, skupaj s pravnimi, znanstvenimi, tehničnimi in komercialnimi besedili.

kovnega znanja in usposobljenosti prevajalca. Drugič pa je navodilo prevajalcu, kako naj izbira najprimernejše vrste dela in kako naj to delo opravi razumno in na način, ki je v praksi preizkušen in strokovno preverjen. Povedano na kratko: največ možnosti za uspešen prevod je, če besedilo dobi v roke pravi strokovni prevajalec in prevod opravi na primeren način v sodelovanju z naročnikom. Podrobneje si oglejmo predlagane rešitve za zagotavljanje zelo dobre ali najboljše kakovosti.

Prevajalec kontrolnik

Prevajalcu predlagamo, da občasno pregleda kontrolnik iz preglednice 1. To je seznam trditev, ki po našem mnenju povečujejo možnosti za zelo kakovostno opravljeno delo.

Kontrolnik zagotavljanja kakovosti za strokovne prevajalce

V desnem stolpcu odključajte vsako trditev, ki za vas drži. Vsaka kljukica vam prinese točko in čim bolj se približate skupnemu številu 30 točk, tem verjetneje je, da boste oddajali zelo kakovostne prevode v skladu s potrebami svojih naročnikov. Nikar ne skrivajte kontrolnika na dnu predala, raje ga imejte na vidnem mestu kot dokazilo o dosedanjem delu in vedno znova preverjajte stanje svoje kakovosti.

Preglednica 1: kontrolnik zagotavljanja kakovosti za strokovne prevajalce

Št. Trditev

Kljukica

- 1 Poznam kodeks ravnanja *Dobra prevajalska praksa*, ki ga je izdalo Finsko združenje prevajalcev in tolmačev, in se po njem ravnam.
- 2 Uporabljam *Splošne pogoje pogodb*, ki jih je izdalo Finsko združenje prevajalcev in tolmačev, in z njimi seznanjam svoje naročnike.

- 3 Prevajam samo jezike, ki jih znam zelo dobro.
- 4 Prevajam samo besedila, katerih vsebina mi je resnično dobro znana.
- 5 Nenehno izboljšujem svoje znanje in se strokovno izpopolnjujem tako, da študiram sam in se udeležujem izpopolnjevalnih tečajev.
- 6 Zavarovan sem za napake pri opravljanju poklica (poklicno odgovornostno zavarovanje).
- 7 Pri delu uporabljam ustrezno strojno in programsko opremo in delam v primernih razmerah.
- 8 Nove stranke obveščam o običajnih prevajalskih postopkih na splošno in o tistih, ki jih osebno uporabljam.
- 9 Cenik imam izobešen v pisarni in ga na zahtevo pošljem naročniku.
- 10 Pred oddajo ponudbe ugotovim, kaj naročnik od mene pričakuje, kakšna sta obseg in stopnja težavnosti dela ter do kdaj in kako je treba prevod oddati.
- 11 Navadno pisno potrdim vsako novo naročilo in pri tem navedem:
 - vrsto naloge,
 - zahtevano končno obliko (od grobega prevoda do lektoriranega prevoda za objavo),
 - pomoč, ki jo je pripravljen dati naročnik (izkušnje, dosedanje gradivo itd.),
 - ali prevod lahko podpišem s polnim imenom,
 - rok oddaje prevoda (od prejema izvirnega besedila in vsega dodatnega gradiva),
 - način dostave prevoda,
 - honorar za celotno delo ali na določeno enoto dela,
 - nadomestilo stroškov (potnih itd., kadar je to primerno),
 - druge pogoje iz pogodbe (npr. na-

- domestilo za opravljeno delo, če je naročilo preklicano),
- plačilne pogoje (skupaj z zamudnimi obrestmi) in
- rok veljavnosti svoje ponudbe.
- 12 V ponudbah prosim naročnika, naj izda vsako novo naročilo ali potrditev ponudbe v pisni obliki (npr. po telefaksu).
- 13 Razvil sem metodo, s katero zagotavljam, da noben del kateregakoli stavka, odstavka ali poglavja po pomoti ne ostane nepreveden.
- Poleg klasičnega kontrolnega pregleda besedila uporabljam tudi računalniški program za odpravljanje pravopisnih in slovničnih napak.
- 15 Če je le mogoče, dam prevod še komu v pregled.
- 16 Kadar je to mogoče in smiselno, predložim naročniku glosar izrazov ali grobi prevod besedila in ga prosim za pripombe, preden oddam dokončno besedilo prevoda.
- 17 Preden oddam naročniku prevod, ki ga je zame opravil kdo drug, ga pregledam (ali pa ga dam pregledati za to usposobljenemu kolegu, če npr. sam ne znam dovolj dobro izvirnega ali ciljnega jezika prevedenega besedila).
- 18 Razvil sem postopek za zagotavljanje strokovne usposobljenosti in primernosti.
- 19 Imam sistem evidentiranja neizpolnjenih naročil, tako da se lahko držim rokov.
- 20 Preverjam hitrost svojega dela tako, da si zapisujem, koliko časa potrebujem za posamezne naloge pri prevajanju. Tako lahko predvidim čas, potreben za izpolnitev naročila, in določim rok oddaje prevoda pri sprejemanju naročil ali oddajanju ponudb.
- 21 Račun za opravljeno delo izstavim takoj in pri tem pazim, da se ujema z dogovorjenimi pogoji ter vsebuje vse podatke, ki jih naročnik potrebuje za plačilo računa.
- 22 Imam ustaljen postopek za izterjavo plačil, ki zamujajo.
- 23 Izogibam se delovnim preobremenitvam.
- 24 Vem, kakšne vrste delo mi najbolj ustreza in mi tudi finančno največ prinaša; prizadevam si, da si tako delo zagotovim, kadar je to le mogoče.
- 25 Ne sprejemam prezapletenih ali ne navadnih nalog in ne delam za prenižek honorar.
- 26 Od svojih podizvajalcev zahtevam, da se ravna po prej omenjeni *Dobri prevajalski praksi*, zlasti glede zaupnosti, in tudi sam ravnam v skladu s temi določili.
- 27 Redno si delam varnostne kopije delovnih datotek v računalniku.
- 28 Na svojem računalniku uporabljam protivirusni program.
- 29 Dokumentacijo svojih strank ali listine s podatki o njih ter vse druge informacije, ki sem jih dobil, skrbno hranim, tako da jih varujem pred poškodovanjem, izgubo ali tatvino. V ta namen uporabljam:
- dobro protipožarno zaščito,
 - rezalnik odpadnega papirja in
 - zaklenjene omare.
- 30 Svoje stranke prosim za povratne informacije; te zbiram, da vem, kaj menijo o mojih storitvah.
- Zagotavljanje kakovosti je vse preveč pomemben vidik prevajalčevega dela, da bi se ga lahko lotevali le, kadar imamo čas. Čim več trditev iz te preglednice bi moralo biti sestavni del običajnega delovnega postopka strokovnega prevajalca.

Nasveti prevajalcem

Preglednica 2: napotki strokovnim prevajalcem za zagotavljanje kakovosti

Zagotavljanje kakovosti za strokovne prevajalce²

Načini za izboljšanje kakovosti s ciljem prevoda brez napak

<p>Prevajalec:</p> <p>Dobro poznaj sebe, svoje prednosti in pomanjkljivosti, skupaj:</p> <ul style="list-style-type: none"> – z jeziki, iz katerih in v katere prevajaš, – s tematiko: tvoja specialna področja, – z načinom dela in razmerami za delo (strojna in programska oprema, ergonomija itd.). 	<p>Kako izboljšati:</p> <p>Razvij svoje sposobnosti! Študiraj; dopolnjuj svoje znanje z uporabo strokovne literature, ki jo imaš sam ali jo dobiš pri prijateljih ali v javnih knjižnicah. Odpravi vse pomanjkljivosti in napake.</p>
<p>Tvoj naročnik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – morda preveč pričakuje, – morda ne ve, kaj je prevod in kaj vključuje in – se ne zaveda, da prevajalec morda potrebuje pomoč. 	<p>Prevajalec:</p> <p>Pojasni naročniku, zlasti novemu, kaj prevod pravzaprav je.</p>
<p>Naročilo:</p> <p>Tematika</p> <p>Opredelitev pojmov, natančna določitev dela, ki ga je treba opraviti</p>	<p>Prevajalec:</p> <p>Ali poznaš izrazje v izvirnem in ciljnem jeziku? Preden oddaš ponudbo, ugotovi, kaj stranka pričakuje, kako obsežna in zahtevna je naloga (kako in kje bo besedilo uporabljeno), rok in način oddaje prevoda ter pomoč, ki ti jo naročnik lahko ponudi.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Če je treba, pripravi pisno ponudbo in v njej jasno navedi, katero delo je zajeto. – Navedi vse kakovostne ali druge omejitve zaradi kratkega roka ali drugih dejavnikov (grobi prevod ali bolj »izpiljen in dodelan« prevod). – Navedi potreben čas za dejansko izvedbo dela (od prejema izvirnega besedila in pomožnega gradiva). – Način oddaje prevoda: ali na disketi, v katerem programu in kako naj bo formatirana (upoštevaj tehnične zahteve naročnika). – Honorar za celotno delo ali na enoto (znak, besedo, vrstico, uro itd.). – Pogoji dostave prevoda. – Plačilni pogoji (delno vnaprej ali v obrokih za naročila).

² Izvirno besedilo Pertti Mäkelä in delovna skupina za zagotavljanje kakovosti, prevod Liisa Fellman - Paul.

Pomoč naročnika	Prosi za pomoč v obliki: <ul style="list-style-type: none"> – prejšnjih podobnih besedil (dosedanje gradivo), – glosarja posebnega izrazja, – osebe ali oseb, ki pri posamezni tematiki lahko pomagajo, in – imej svojo lastno skupino za pomoč: kolege, strokovnjake itd.
Način dela:	Prevajalec:
Kako preprečiti nenamenske izpustitve besed, besednih zvez, stavkov, poglavij itd.?	– Odključaj vsak odstavek, ki si ga prevedel. Takoj preveri, ali nisi preskočil kakih besed, besednih zvez ali stavkov.
Kako se izogniti tipkarskim napakam?	<ul style="list-style-type: none"> – Poženi program za preverjanje pravopisa, vendar se zavedaj, da programska oprema prepozna samo <i>zaporedje znakov</i> in zato lahko sprejme besedo, ki se zdi pravilna, pa ni. – Pazljivo in skrbno preglej svoja besedila in popravi vse napake, ki jih najdeš. – Prosi še koga, kolega ali koga drugega, ki tematiko pozna, naj prevod prebere in odkrije morebitne napake. – Vnesi potrebne popravke in še enkrat preberi besedilo, preden ga dostaviš naročniku.
Kako se izogniti dejanskim (vsebinskim) napakam?	Dostavi osnutek prevoda v pregled naročniku ali osebi, ki jo je za to določil, preden oddaš dokončno različico prevoda.
»Ubija vas hitrost in ne razdalja!«	Ne nakopiči si preveč dela! Za vsako nalogo si izdelaj časovni pregled, da boš ugotovil, kako hitro delaš (ure, dnevi, tedni). Uporabi ta podatek pri pripravi ponudb. Če veš, kako hitro delaš, boš lahko oddajal prevode v roku brez nočnega dela.
»Denar je najboljša motivacija«	Ugotovi, kakšno delo ti omogoča največ zasluzka na uro. Prav tako ugotovi, pri kakšnem delu zaslužiš najmanj, in se takemu delu izogibaj.
Nauči se reči ne! (Ne je včasih najboljša od vseh besed.)	Ne prevzemaj pretežkih nalog ali nalog, pri katerih se preveč angažiraš. Izkoristi zanesljive podizvajalce ali odstopi tako delo prevajalcu z ustreznimi izkušnjami. Tako ustrežeš vsem trem – naročniku, svojemu kolegu in samemu sebi!

Zapisovanje podrobnosti: obrazec za podroben opis naloge

Če se strinjamo, da pri storitvah kakovost pomeni zadovoljnega naročnika, potem je ključ do kakovosti izročitev naročenega v obliki in na način, kot si je naročnik želel. Da pa bi vedeli in si zapomnili, kaj je bilo naročeno in kaj sta se naročnik in prevajalec dogovorila, si pomagamo z obrazcem za podroben opis naloge (preglednica 3, stran 50). Obrazec prevajalcu tudi pomaga, da se pri pogajanjih z naročnikom spomni *vprašati vsa pomembna vprašanja*. Če boste morali večkrat telefonirati naročniku zaradi preverjanja posameznih podrobnosti, ga to gotovo ne bo prepričalo o vašem znanju in sposobnosti. Če ni izdano pisno naročilo ali potrditev naročila, je tak obrazec koristen tudi za reševanje kasnejših nesoglasij. Glede na to, da je ustni dogovor pravno enako zavezujoč kot pisni, lahko tak podroben opis naloge ponazori, kaj je izvajalec razumel kot sprejeto naročilo.

Vloge in naloge prevajalca in naročnika

Splošni pogoji pogodb za prevode, ki jih je izdalo Finsko združenje prevajalcev in tolmačev, določajo naloge, obveznosti in odgovornosti pogodbenih strank. Prevajalec poskrbi za svoje koristi in za koristi naročnika, če te pogoje pošlje naročniku skupaj s ponudbo ali potrditvijo naročila.

V kodeksu ravnanja za finske prevajalce je zapisano:

Finsko združenje prevajalcev in tolmačev pričakuje, da se bodo člani sekcije strokovnih

(neleposlovnih) prevajalcev ravnali po tu navedenih pravilih in priporočilih in s tem uveljavljali poklicni status prevajalcev in ohranjali spoštovanje, ki ga ti uživajo v javnosti.

1. Prevajalec si bo prizadeval v prevodu ohraniti vsebino in zunanji videz izvirnega besedila.

2. Prevajalec se zaveže, da bo obravnaval kot zaupne vse informacije v zvezi z naročniki, drugimi osebami ali organizacijami ali vsem, kar se nanje nanaša, ki so mu bile razkrite ali je bil z njimi seznanjen med delom.

3. Prevajalec ne išče neupravičenih finančnih koristi zase ali za svoje sodelavce na podlagi ali s pomočjo informacij iz druge točke, do katerih je prišel med opravljanjem svojega poklica.

4. Prevajalec ne bo namerno ravnal tako, da bi s tem škodoval poklicnemu delu ali položaju svojih kolegov.

5. Prevajalec vzdržuje in izpopolnjuje svoje strokovne sposobnosti in znanje.

Finska delovna skupina za kakovost je prepričana, da ravnanje v skladu s temi priporočili pomembno prispeva k visoki kakovosti prevajanja. Kot različica formalnih sistemov kakovosti so priporočila prilagojena za samostojne prevajalce v svobodnem poklicu in majhne prevajalske agencije. Ta priporočila dopolnjujejo standarde kakovosti ISO 9000 in nemške standarde DIN 2345³ – in po mojem mnenju se ti standardi med seboj ne izključujejo. Zato vas vabim, da preskusite naša priporočila in ob kaki prihodnji priložnosti poveste o njih svoje mnenje.

Prevedla Lidija Šega

³ Nemški standard DIN 2345, Naročila prevodov, Nemški inštitut za standardizacijo, april 1998

Preglednica 3: obrazec za podroben opis naloge

Prevajalec (vaše ime):	Podroben opis naloge	Naloga št.:
Povpraševanje po prevodu	Ponudba	Naročilo
Datum:	Datum:	Datum:
Naročnik (ime):		
Naslov:		
Telefon:	Telefaks:	E-pošta:
Delo: prevod iz _____ v _____		
Jezik(i) pregleda ali lektoriranja:		
Drugo delo, opiši:		Obseg dela:
Tematika (vsebina):		
Namenjeno za (uporaba):		
Ciljne skupine ali države:		
Rok oddaje: a) izvirno besedilo prevajalcu: b) rok oddaje končne različice:	Pripravljeno za: – preverjanje – pregled (lekturo)	
Način dostave: pošta, e-pošta, telefaks, kurir	Tiskanje: število tiskanih izvodov:	
Oblika datoteke:	Stopnja dodelanosti: osnutek, za lastno uporabo, za uporabo v podjetju, za objavo	
Overitev zapriseženega prevajalca: da ne Zahtevana sodna overitev (apostil): da ne	Oblika: neoblikovano, osnovno oblikovanje, pripravljeno za kopiranje, namizno založništvo	
Delo bo opravil:		
Odgovorni prevajalec:	Usklajevalec skupine:	
Člani skupine:	Lektor:	
Dosedanje gradivo ali pomoč pri izrazju zagotovi:	Oseba, ki delo potrdi v imenu naročnika:	
Imena datotek: izvirni jezik:	ciljni jezik:	
DRUGI PODATKI		
Datum: oddaje	izstavitve računa	plačila

Nada Colnar

Na napakah se učimo

Povzetek

Ker morajo prevajalci nenehno poglobljati ne le znanje tujih jezikov in poznavanje strok, ampak tudi znanje materinščine, uvajamo novo rubriko, ki jim bo v pomoč pri samolektoriranju prevodov. Prvi zapis je bolj teoretičen, predstavljeni so jezikovne ravnine, na katerih delamo napake pri pisanju v slovenščini, in priročniki, s katerimi si pomagamo pri jezikovnem pregledovanju besedil.

Ko je bila pred leti opravljena anketa v zvezi z vsebino Mostov, se je izkazalo, da bi bilo v revijo koristno vpeljati jezikovni kotichek, kjer bi prevajalcem ponudili jezikovne nasvete, ki bi jim bili v pomoč pri pregledovanju prevodov v slovenščino pred oddajo naročniku. Pri lekturi Mostov naj bi si izpisala nekaj pogostejših napak, predlagala popravke in na kratko razložila, zakaj je kaj napaka in zakaj je predlagana rešitev ustrežnejša, boljša. Ker pa napak ni mogoče obravnavati brez vsakega reda, ampak jih je dobro predstaviti razvrščene v skupine, bo prvi prispevek za novo rubriko nekoliko bolj teoretičen.

Najprej bom na kratko predstavila jezikovne ravnine, na katerih se napake pojavljajo, nato pa naštela še nekaj knjig oz. jezikovnih priročnikov, ki jih je dobro imeti pri roki, ko pregledujemo besedila v slovenščini. Oboje se mi zdi pomembno zato, ker precej prevajalcev ni študiralo jezikov, ampak imajo tehnično ali naravoslovno izobrazbo, zato jim izrazje s tega področja ni tako domače kot »jezikoslovcem« in jim bo krajši teoretični uvod v pomoč pozneje, ko bodo brali jezikovne nasvete, podatki o tem, s katerimi priročniki si je mogoče pomagati pri »samolekturi«, pa bodo zanimivi za vse.

Ko govorimo, pišemo, prevajamo, delamo napake prav na vseh jezikovnih ravninah, glasovni, besedni, oblikovni, skladijski, besedilni, čeprav ko govorimo o popravljanju na-

pak v besedilu, najpogosteje mislimo na pravopisne napake, teh se najbrž tudi najbolj zavedamo, zato začnimo z njimi.

Pravopis se ukvarja z zapisovanjem glasov, rabo velikih in malih črk, pisanjem prevzetih besed, rabo ločil, pisanjem skupaj ali narazen in deljenjem.

– Zapisovanje glasov: slovenščina ima t. i. etimološki pravopis, glasove v besedah torej zapisujemo v skladu z izvorom besed, ne v skladu z njihovim izgovorom, vendar so tudi izjeme; po izgovoru pišemo nezvočnike v izpeljankah (iz latinščine) prevzetih besed, npr. *resorbirati* – *resorpcija*, *inskribirati* – *inskripcija*.

– Raba velikih in malih črk: zelo pogosta napaka je pisanje imen praznikov z veliko začetnico; v slovenščini se imena praznikov ali posebnih datumov pišejo z malo začetnico, razen tistih, ki so izpeljana iz priimkov, pravilno je torej *božič*, *dan državnosti*, *silvestrovo*, *ново leto*, *štetanovo*, vendar *Prešernov dan*.

– Pisanje prevzetih besed: prevzeta občna imena ali besedne zveze in lastna imena podomačujemo v izgovoru, oblikoslovju in skladijski rabi, v pisavi pa ločimo popolno (izposojenke in podomačena imena) in delno poslovenitev (tujke in polcitatna imena); po pravilih za navadne slovenske besede bi morali pisati tudi prevzete tuje besede, kot so *kokakola*, *džus*, *lajkra*, *pica*, seveda

pa je najbolje za nove stvari in pojme, ki prihajajo v naše življenje in s tem v jezik, najti ustrezna slovenska imena.

- Raba ločil: ločila so pika, klicaj, vprašaj, vejica, dvopičje, podpičje, pomišljaj, tri pike, vezaj, oklepaj, zaklepaj, poševnica, narekovaj, opuščaj, ponavljaj, deljaj; ločili, ki sta pogosto rabljeni narobe, sta pomišljaj in vezaj, ljudje ju zamenjujejo ali vedno pišejo le vezaj, marsikdo tudi ne ve, da se oba lahko pišeta stično in nestično, v različnih položajih seveda, npr. *Janez Novak – osemdesetletnik*, *avtocesta Ljubljana–Razdrto* (pomišljaj), *črno-bel*, *Šmarje - Sap* (vezaj).
- Pisanje skupaj ali narazen: zanimiv primer so pridevniki na -ski, tvorjeni iz večbesednih imen; pišemo jih skupaj, npr. *dospassovski* (iz Dos Passos), *aixlesbainski* (iz Aix-les-Bains), *maozedongovski* (iz Mao Zedong), prav tako svojilne pridevnike (na -ov/-ev) iz rojstnih imen, ki imajo dve enoti ali več, kot so Wolfgang Amadeus (*Wolfgangamadeusov*), Lucijan Marija (*Lucijanmarijev*), Domen Vajkard (*Domenvajkardov*).
- Deljenje: pravila za deljenje so znana, zato samo zanimivost; če delimo besedo, ki se piše z vezajem, na mestu, kjer je vezaj, tega lahko (ni pa nujno) prenesemo v naslednjo vrstico, na koncu prve vrstice pa napišemo deljaj, npr. *črno-bel*.

Jezikovne ravnine so **glasovna**, **besedna**, **oblikovna**, **skladenjska** in **besedilna**.

Z glasovi se ukvarja **glasoslovje** ali **fonologija**, nauk o izrazni podobi glasov, glasovnih zvez, besed, besednih zvez, stavkov, povedi, celotnega besedila. Na tej ravnini povzročajo veliko težav neobstojni samoglasniki. Pri občnih imenih in domačih lastnih imenih se še nekako najdemo, pri tujih lastnih imenih pa se nemalokrat zatakne, vendar je tudi z njimi praviloma treba ravnati kot s slovenskimi besedami – če jih prevzamemo s polglasni-

kom, je ta neobstojen in ga v roditelstvu ni, tako *München Münchna*, *Basel Basla*, *Eton Etna*, *Nigel Menson Nigla Mensna*, če so prevzeta z npr. e, pa se ta ohranja, zato *Tübingen Tübingena*, *Derendingen Derendingena*. Tudi skandinavska imena na -sen se navadno izgovarjajo z obstojnim e, zato *Ibsen Ibsena*, *Andersen Andersena*.

Besede preučuje **besedoslovje** ali **leksikologija**. To je nauk o besedi nasploh, kaj je, katere vrste je, kako se piše/izgovarja, katere pomene ima, katerega izvora je (etimologija), kako jo delamo (besedotvorje), v katero zvrst spada, kakšno stilno vrednost ima (stilistika), v kakšnih medsebojnih zvezah so posamezne besede (pomenoslovje), so sopomenke, protipomenke, nadpomenke, podpomenke, enakovzočnice, blizuzvočnice, sozvočnice. Del besedoslovja je tudi **frazeologija**, nauk o stalnih besednih zvezah. To so besedne zveze s samostojnim, od sestavljajočih jih besed različnim pomenom. Delimo jih na rekla in rečenice (druge so povedi). Najpogosteje se pri stalnih besednih zvezah motimo tako, da naredimo iz njih nestalne besedne zveze, ker uporabimo napačne sestavine (npr. *denar je sveta gospodar* nam. *sveta vladar*), ali tako, da tujo rečenico kar prevedemo, namesto da bi uporabili domačo z enakim pomenom (*to je bila poslednja bilka*, ki je *kameli zlomila hrbel* nam. *to je sodu izbilo dno* ali *to je bila kaplja čez rob*).

Pomemben del besedoslovja je **besedotvorje**. Besedotvorje uči, kako besede delamo oz. kako tvorjenkam določamo podstavo in obrazilo ter jih ustrezno razumemo. Tvorjenke so: izpeljanke (mizica), zloženske (drevered), sestavljenke (prastar), sklopi (seveda). Pogosto nam preglavice dela tvorba pridevnikov na -ski iz tujih lastnih imen, kot so Sevilla (*seviljski*), Bologna (*bolonjski*), Cannes (*canski*), Pistoia (*pistojski*), Allgäu (*allgojski*). Dobro pa je vedeti tudi, da je priponsko obrazilo za vršilca dejanja npr. -(a/i)lec in

-avec, za predmet, stvar, ki dejanje opravlja ali je zanj namenjena, pa -(a/i)lnik, torej je človek *sesalec*, stroj za sesanje prahu pa *sesalnik*, človek je *upravljavalec*, televizijski program pa izbiramo z daljinskim *upravljalnikom*.

Z oblikovno ravnino se ukvarja **oblikoslovje** ali **morfologija**. To je nauk o besednih vrstah, oblikah besednih vrst, njihovem naglasu in vlogah, ki jih imajo v besedni zvezi in stavku. Tudi na tej jezikovni ravnini pogosto delajo težave tuja lastna imena, podobna vprašanja kot pri tvorbi se postavljajo pri pregibanju. Marsikdo se sprašuje, kako sklanjati tuje ime, ki se konča na nemi samoglasnik. Če ta ne odloča o izgovoru črk za č ž š dž in s (pisan s c), ki stojijo pred njim, izginja, torej *Stone Stona*, *Mike Mika*, *Shakespeare Shakespeara/rja*, *Laforgue Laforgua*, vendar *Cambridge Cambridgea*, *Commerce Commercea*. Pogosto vidimo tudi napačno sklanjanje samostalnikov, ki se končajo na i ali y. Če pisni dvoglasnik zaznamuje en sam govornjeni samoglasnik, se za takim i ali y piše govornjeni j, torej *Sydney Sydneyja*, *Quai d'Orsay Quai d'Orsayja*, vendar pa *Broadway Broadwaya*, *Lendvai Lendvaia*.

S skladijsko ravnino se ukvarja **skladnja** ali **sintaksa**. Ta uči, kako se besedne vrste in njihove oblike uporabljajo v povedi in kako se iz besed in besednih zvez ter njihovih oblik delajo večje enote, povedi, in njihove sestavine, besedne zveze, stavki, zveze stavkov. Na tej ravnini delamo celo paleto zanimivih napak, od neujemanja stavčnih členov do rabe napačnih veznikov pri povezovanju stavkov v povedi in neustreznega besednega reda, npr.:

Iz hišice pokukata figurici moškega ali ženske, odvisno od tega, kakšno je vreme. Iz hišice pokuka figurica moškega ali ženske, odvisno od tega, kakšno je vreme. (neujemanje stavčnih členov)

Ustavil ga je policist, ki mu je odvzel vozniško dovoljenje. Ustavil ga je policist in mu

odvzel vozniško dovoljenje. (napačna raba oziralnega veznika)

Stalnih zob je 32, medtem ko je mlečnih le 20. Stalnih zob je 32, mlečnih pa le 20. (napačna raba časovnega veznika)

Starši bi ga naj pripeljali na zbirno mesto. Starši naj bi ga pripeljali na zbirno mesto. (napačen besedni red)

Z besedilno ravnino se ukvarja **besediloslovje** ali **tekstologija**. Preučuje nastajanje besedila, to je jezikovnega sporočila, daljšega od povedi, in njegove zgradbene značilnosti. Ko sestavljamo besedilo, lahko naredimo več napak, besedilo na primer ni prave dolžine, miselno ni pravilno razčlenjeno, v njem ni uporabljeno pravo besedje (npr. glede na zvrst) ali nista upoštevana naslovnik (otroci, strokovnjaki, širša javnost) in prenosnik (govorjeno/pisano besedilo).

V besedilu, ki ga dajem za primer, sta dve napaki; gotovo boste hitro ugotovili, v katero od skupin napak, navedenih v tem odstavku, sodita.

Za ohranjanje in krepitev zdravja sta potrebna zdrava prehrana in zdrav način življenja. Zdrava prehrana zajema uravnoteženo prehrano, ki preprečuje nastanek različnih deficitarnih bolezni, varno hrano, v kateri ne sme biti snovi, ki bi vas spravile ob zdravje, in varovalno prehrano, ki varuje pred tem, da bi vas pokopale civilizacijske bolezni. Pri najpomembnejših pravilih o zdravi prehrani ne gre za zapovedi in prepovedi, temveč so to le priporočila za uživanje večje ali manjše količine tega ali onega živila. Najpomembnejša priporočila so: zmernost, kakovost, raznolikost in uravnoteženost prehrane ter naklonjenost zdravemu načinu življenja.

Zdaj pa še h knjigam. Nekaj jih je tako rekoč »obveznih«. To so *Slovenski pravopis* (SAZU in DZS 1962), *Slovenski pravopis, Pravila* (SAZU in DZS 1990), *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (SAZU in DZS 1980–1991), Jože Toporišič, *Slovenska slovnica*

(Založba Obzorja Maribor 1976), France Verbinč, *Slovar tujk* (CZ 1970). Zakaj je prvi naveden pravopis iz leta 1962, za katerega bo marsikdo rekel, da je gotovo že zastarel, saj se v času naglega splošnega razvoja najbrž dokaj hitro spreminja tudi jezik? Žal je to, dokler ne dobimo slovarskega dela pravopisa, katerega prvi del, Pravila, je izšel leta 1990, zadnji normativni jezikovni priročnik, ki ga imamo. SSKJ je sicer precej mlajši, ni pa normativen; res so v pomoč kvalifikatorji (knjižno, narečno, publicistično, nižje pogovorno ...), vendar ti posamezne besede ali zveze le natančneje določajo, umeščajo, rabe pa ne odsvetujejo ali prepovedujejo tako kot pravopis iz leta 1962, kjer so besede ali zveze, ki so »nepotrebne ali nelepe ali v nasprotju z duhom slovenskega jezika«, označene s puščico (→), v ležečem tisku pa ji sledi boljši, bolj domač izraz, »še večje besedne in slogovne spake in najhujše nebodijihtraba so zaznamovane z ničlo (°)«, »izrazito ljudske izposojenke pa imajo stilistično opozorilo (*), da sodijo predvsem v pogovorni jezik in v realistično pripoved«.

Poleg navedenih »osnovnih« priročnikov poznamo še tako imenovane jezikovne bruse. Teh je kar nekaj, nekateri pa jih raje in pogosteje uporabljajo kot prej naštete, najbrž tudi zato, ker so jih pripravili ljudje »iz prakse«, ljudje, ki so sami prevajalci ali lektorji. Največ jih je napisal prevajalec Janez Gradišnik, npr. *Še znamo slovensko?* (Mohorjeva družba 1981), *Za lepo domačo besedo* (Založba Obzorja Maribor 1985), *Slovensko ali angleško?* (Mohorjeva družba 1993). Vodja Delove lektorske službe Janez Sršen je pripravil *Jezik naš vsakdanji* (Gospodarski vestnik 1992); urejen je tako, da so na levi strani napisane

napačne besede in zveze, na desni pa pravilne, le pri nekaterih je dodana kratka utemeljitev. Boris Urbančič, član pravopisne komisije, je avtor dela *O jezikovni kulturi* (Delavska enotnost 1987), zanimivega zaradi obsežnejših poglavij o osebnih in zemljepisnih imenih. Velemir Gjurin – prevajalci ga poznajo s seminarjev OST – je razmišljanja o slovenščini, ki jih je objavljaval v tedniku 7D, zbral v knjigi *Slovenščina zdaj!* (Art agencija 1991). Zelo zanimiva pa je tudi knjiga *Jezikovno razsodišče 1980–1982* (Založništvo tržaškega tiska, Založba Drava 1984), kjer so zbrani izjave te delovne skupine, ki je v prejšnji državi delovala v sekciji Slovenščina v javnosti pri SZDL, in odmevi nanje.

Tako, teorije naj bo za začetek dovolj, praksa pride na vrsto v naslednji številki. V njej se bom podrobneje lotila besedoslovja z besedotvorjem, mogoče začinjenega z nekaj frazeologije – v upanju, da vse to moje početje ne bo bob ob zid in da ne rinem z glavo skozi steno in bo ta jezikovni kotiček ljudem res v pomoč, da se naučijo ločevati zrnje od plevla.

Literatura

- Slovenski pravopis, SAZU in DZS, Ljubljana 1962
 Slovenski pravopis, Pravila, SAZU in DZS, Ljubljana 1994⁴
 Slovar slovenskega knjižnega jezika, SAZU in DZS, Ljubljana 1980–1991
 Jože Toporišič, Nova slovenska skladnja, DZS, Ljubljana 1982
 Jože Toporišič, Enciklopedija slovenskega jezika, Cankarjeva založba, Ljubljana 1992
 Jože Toporišič, Slovenska slovnica, Založba Obzorja, Maribor 1984²

Majda Gregorka, Vlado Barabaš

Slovensko-nemški glosar maziv

A

acetilen Acetylen, n
acikličen azyklisch
aditiv Additiv, n
aditiv s fizikalnim delovanjem physikalisch-wirkendes Additiv, n
aditiv s kemičnim delovanjem chemisch-wirkendes Additiv, n
alifati Aliphaten, pl (n)
alkalen alkalisch
alkalno število Basenzahl, f
alkalnost Alkalität, f
alkan Alkan, n
alken Alken, n
alkin Alkin, n
aluminijev silikat Alu-Silikat, n
antioksidant Antioxidant, m
areometer Aräometer, n
aromati Aromaten, pl (f)
asfaltni premaz Asphaltanstrich, m
atmosferska destilacija atmosphärische Destillation, f
avtomobilsko gorivo Autotreibstoff, m
avtomobilsko mazivo Automobilschmierstoff, m

B

Baaderjev test Baader-Test, m
barvni indikator Farbindikator, m
bazno olje Basisöl, n
belo olje Weißöl, n
bentonit Bentonit, m
bentonitna mast Bentonitfett, n
benzen Benzol, n
biološka razgradljivost biologische Abbaubarkeit, f

Nemško-slovenski glosar maziv je bil objavljen v Mostovih 1999

C

centrifugiranje Abschleudern, Schleudern, n
cepljenje Spaltung, f
cetansko število Cetanzahl, f
cikličen zyklisch
ciklični parafin Cykloparaffin, n
cikloalkan Cycloalkan, n
cikloparafin Cykloparaffin, n
cilindrsko olje Zylinderöl, n

Č

čistilno sredstvo Reinigungsmittel, n; Reini-ger, m
čistost batov Kolbensauberkeit, f
čistost motorja Motorsauberkeit, f
čiščenje olja Ölreinigung, f
čiščenje vodov za olje Ölkreislauf-Reini-gung, f
črni mulj Schwarzschlamm, m
črpanje Förderung, f; Pumpen, n

D

delno mazanje Teilschmierung, f
delovanje pod polno obremenitvijo Vollast-betrieb, m
delovanje z malo škodljivih snovi schad-stoffarmer Betrieb, m
delovna temperatura Betriebstemperatur, f
destilacija Destillation, f
destilacijska naprava Destillationsanlage, f
detergent Detergent, n
detergentno delovanje Detergentwirkung, f
dinamična viskoznost dynamische Visko-sität, f
diolefin Diolephin, n
dirkalno motorno olje na ricinusovi osnovi Rizinusbasis-Rennmotoröl, n
dirkalno olje Rennöl, n

disperzant Dispersant, m
dizelsko gorivo Dieselmotortreibstoff, Dieseltreibstoff, m
dodatek Zusatz, m; Additiv, n
dodatek h gorivu Treibstoff-Zusatz, m
dodatek proti koroziji Korrosionsschutzadditiv, n
dodatek proti penjenju Antischaumzusatz, m
dodatek proti rjavemu Rostschutzadditiv, n; Rostschutzzusatz, m
dodatek proti staranju Alterungsschutzadditiv, n
dodatek za izboljšanje indeksa viskoznosti VI-Verbesserer, m
dodatek za motorna olja Motoröl-Zusatz, m
dodatek za olja za menjalnike in diferencialne Getriebeöl-Zusatz, m
dodatek za raztapljanje Lösungsvermittler, m
dodatek za znižanje strdišča Stockpunkterniedriger, m
dovod mazalnega olja Schmieröl-Zufuhr, f
dovod olja Ölversorgung, f
dovodni sistem Versorgungssystem, n
drsnost koeficient trenja Gleitreibungskoeffizient, m
dušikova spojina Stickstoffverbindung, f

E
eksplozivnost Explosivität, f
ekstrakcija Extraktion, f
ekstrakcija s furfurolom Furfurol-Extraktion, f
emulgator Emulgator, m
emulzija Emulsion, f
Englerjeva posodica Engler-Topf, m
enogradacijsko motorno olje Einbereichsmotoröl, n
eruptivno črpanje Eruptivförderung, f
ester Ester, m
ester dikarbonske kisline Di-Carbonsäure-Ester, m
ester fosforne kisline Phosphorsäure-Ester, m
estrsko olje Esteröl, n

etan Äthan, n
etilen Äthylen, n

F

fenol Phenol, n
filter iz vlaknastih snovi Faserstoff-Filter, n
filtriranje motornega olja Motoröl-Filterung, f
frakcija Fraktion, f
fraktioniranje Fraktionierung, f

G

glikol Glykol, n
glikoleter Glykoläther, m
gorivo Kraftstoff, Brennstoff, Treibstoff, m
gorivo za turbinske motorje Düsenmotor-Treibstoff, m
gorišče Brennpunkt, m
gospodarno delovanje wirtschaftliche Arbeitsweise, f
gosto tekoč dickflüssig
gostota Dichte, f
grafit Graphit, m
grafitna mast Graphitfett, n

H

hidravlično olje Hydrauliköl, n
hidriranje Hydrierung, f
hidrirna rafinacija hydrierende Raffination, f
hidrokrekirano olje Hydrocracköl, n
hipoidni pogon Hypoidantrieb, m
hipoidno olje Hypoidöl, n
hipoidno ozobljenje Hypoidverzahnung, f
hladilna tekočina Kühlmittel, n
hladilno olje Kühlöl, n
hladilno sredstvo Kühlmittel, n
hladni zagon Kaltstart, m
hlajenje Kühlen, n; Kühlung, f
hlapnost Flüchtigkeit, f

I

indeks viskoznosti Viskositätsindex, m
industrijsko mazalno olje Industrie-Schmieröl, n

inhibitor Inhibitor, m
inhibitor korozije Korrosions-Inhibitor, m
izguba zaradi izhlapevanja Verdampfungsverlust, m
izguba zaradi trenja Reibungsverlust, m
izhlapevanje Verdunsten, n
izkoristek Wirkungsgrad, m
izločanje Abscheidung, f; Abtrennung, f
izoalkan Isoalkan, n
izolacijsko olje Isolieröl, n
izoparafin Isoparaffin, n
izparevanje Verdampfung, f
izpiranje Spülen, n
izplakovalni plin Durchblasegas, n
izpustna reža Auslaßschlitz, r
izpustni čep za olje Ölablaßschraube, f

K

kakovost goriva Kraftstoffqualität, f
kakovost motornega olja Motorölqualität, f
kalijev lug Kalilauge, f
kalilno olje Härteöl, n
kalilno olje za redukcijsko atmosfero
 Blankhärteöl, n
kapilarni viskozimeter Kapillarviskosimeter, n
kapljanje Tropfen, n
kapljišče Tropfpunkt, m
kerozin Düsenmotor-Treibstoff, m
kinematična viskoznost kinematische Viskosität, f
kislina, ki nastane pri zgorevanju Verbrennungssäure, f
kislinska rafinacija Säureraffination, f
klasifikacija Klassifikation, f
klasifikacija API API-Klassifikation, f
klasifikacija viskoznosti Viskositätsklassifikation, f
klasifikacijski sistem Klassifikations-System, n
klenkanje Klopfen, n
klor Chlor, n
kobalt Kobalt, n
koeficient trenja Reibungskoeffizient, m

koksanje Verkokung, f
koksanje olja Ölverkokung, f
količina oljne polnitve Ölfüllmenge, f
kompresijsko razmerje Verdichtungsverhältnis, n
kompresor Verdichter, m
kondenzna voda Kondenswasser, n
konsistenca Konsistenz, f
kontrola oljnega tlaka Öldruck-Kontrolle, f
konzerviranje votlih delov Hohlraumkonservierung, f
korozija Korrosion, f
korozivna obraba korrosiver Verschleiß, m
kovinsko milo Metallseife, f
kovinsko sito Metallsiebfilter, n
kreiranje Cracken, n
kremenčev gel Kieselgel, n
krivulja viskoznosti Viskositätskennlinie, f
kroženje motornega olja Motorenöl-Kreislauf, m
kurilno olje Heizöl, n

L

lahki bencin Leichtbenzin, n
lanolin Wollfett, n
ledišče Gefrierpunkt, m
legirano mazivo legierter Schmierstoff, m
lepljenje Verkleben, Kleben, n
letalsko motorno olje Flugmotoröl, n
litijeva mazalna mast Lithium-Schmierfett, n
litrška moč Literleistung, f
ločilni sloj Trennschicht, f
lug Lauge, f

M

mast Fett, n
mast na osnovi aluminijevih mil Aluminiumseifen-Schmierfett, n
mast na osnovi barijevih mil Bariumseifen-Schmierfett, n
mast na osnovi kalcijevih mil Kalkseifen-Schmierfett, n
mast na osnovi svinčenih mil Bleiseifenfett, n

- mast za drsne ležaje** Gleitlagerfett, n
- mast za gonila** Getriebefett, n
- mast za hladno valjanje** Kaltwalzen-Schmierfett, n
- mast za mazanje** Schmierfett, Abschmierfett, n
- mast za menjalnike in diferenciale** Getriebefett, n
- mast za ojnične ležaje** Pleuellagerfett, n
- mast za osne ležaje** Achslagerfett, n
- mast za ročice** Kurbelfett, n
- mast za šasije** Chassisfett, n
- mast za valjčne ležaje** Wälzlagerfett, n
- mast za visoke temperature** Hochtemperaturfett, n
- mast za vodne črpalke** Wasserpumpenfett, n
- mast za vroče ležaje** Heißlagerfett, n
- mast za zobnike** Zahnradfett, n
- maščobna kislina** Fettsäure, f
- mazalna mast** Schmierfett, n
- mazalna mast, ki odbija vodo** wasserabweisendes Schmierfett, n
- mazalna mast na osnovi aluminijevih kompleksov** Aluminiumkomplex-Schmierstoff, m
- mazalna mast na osnovi litijevih kompleksov** Lithium-Komplex-Schmierfett, n
- mazalna mast za hidravliko** Hydraulikschmierfett, n
- mazalna reža** Schmierspalt, m
- mazalna sposobnost** Schmierfähigkeit, f
- mazalna vrednost** Schmierwert, m
- mazalni film** Schmierfilm, m
- mazalno mesto** Schmierstelle, f
- mazalno olje** Schmieröl, n
- mazanje** Schmierung, f
- mazanje s stalno svežim oljem** Frischölschmierung, f
- mazanje s suhim koritom** Trockensumpfschmierung, f
- mazanje valjev** Zylinderschmierung, f
- mazanje vozil** automotive Schmierung, f
- mazanje z ločenim dodajanjem olja** Getrenntschmierung, f
- mazivo** Schmierstoff, m; Schmiermittel, n
- mazivo za visoke pritiske** Hochdruck-Schmiermittel, n
- mazivo za vozila** Fahrzeugschmierstoff, m
- mehanska obraba** mechanischer Verschleiß, n
- mehki parafin** Weich-Paraffin, n
- mehčalo** Weichmacher, m
- meja topnosti** Löslichkeitsgrenze, f
- mejno mazanje** Grenzschmierung, f
- mejno trenje** Grenzreibung, f
- menjava olja** Ölwechsel, m
- merilna palica** Peilstab, Meßstab, m
- merilni postopek** Meßverfahren, n
- merjenje z merilno palico** Peilstabmessung, f
- merska enota za viskoznost** Viskositäts-Maßeinheit, f
- mešalno razmerje** Mischungsverhältnis, n
- mešanica hlapov in zraka** Dampf/Luft-Gemisch, n
- mešanica pogonskega goriva in olja** Treibstoff/Öl-Gemisch, n
- mešanica zraka in goriva** Luft/Kraftstoff-Gemisch, n
- mešanje** Mischen, n; Rühren, n
- mešano trenje** Mischreibung, f
- mešljivost goriv** Kraftstoffmischbarkeit, f
- metanol** Methanol, n
- mikrovosek** Microwachs, n
- mineralizacija** Mineralisation, f
- mineralno olje** mineralisches Öl, n
- molekula** Molekül, n
- molekularna teža** Molekülgewicht, n
- molibden** Molybdän, n
- molibdenov disulfid** Molybdändisulfid, n
- monogradno motorno olje** Einbereichsmotoröl, n
- motnost** Trübung, f; Trübheit, f
- motorno oktansko število** Motor-Oktan-zahl, f
- motorno olje** Motoröl, n
- motorno olje HD** HD-Motoröl, n
- motorno olje z dolgotrajnim delovanjem** Langzeit-Motoröl, n

motorno olje za dolgotrajno obratovanje motorja pod polno obremenitvijo Langlauf-Motoröl, n

motorno olje za dvotaktne motorje Zweitakt-Motoröl, n

motorno olje za utekanje Einfahr-Motoröl, Einlauf-Motoröl, n

motorno olje za vozila Fahrzeug-Motoröl, n

motorno olje za zaščito pred korozijo Korrosionsschutz-Motoröl, n

mulj, ki nastaja pri delovanju hladnega motorja Kaltschlamm, m

multigradno motorno olje Mehrbereichsmotoröl, n

N

nabrekanje Quellung, f

način uporabe Einsatzart, Anwendungsart, f

nadtlak Überdruck, m

nafta Erdöl, n

naftalen Naphtalen, n

naften Naphten, n

naftenska kislina Naphthensäure, f

naftna vrtina Erdölbohrung, f

nagnjenje k izhlapevanju Verdampfungsneigung, f

nahajališče nafte Erdöllagerstätte, f

naloga tesnjenja Dichtfunktion, f

naprava za testiranje zavornih tekočin

Bremsflüssigkeit-Testgerät, n

naprava za vbrizgavanje Einspritzanlage, f

nastajanje »majoneze« Mayonnaisebildung, f

nastajanje mulja Schlammbildung, f

nastajanje mulja v hladnem Kaltschlammverhalten, n

nastajanje pene Schaumbildung, f

nastajanje zrcalastih površin Spiegelflächenbildung, f

navodilo za utekanje Einfahrvorschrift, f

nekontroliran vžig Fremdzündung, f

nestrupenost Ungiftigkeit, f

netesnost Undichtheit, f; Undichtigkeit, f

netopni ostanek v olju öllunlöslicher

Rückstand, m

nevarnost obrabe Verschleißgefahr, f

nevarnost požara Feuergefährlichkeit, f

nevarnostni razred Gefahrenklasse, f

nevtralizacijsko število Neutralisationszahl, f

nevtralno olje Neutralöl, n

normalni parafin Normalparaffin, n

O

občutljivost za vodo Wasserempfindlichkeit, f

območje visokih temperatur Hochtemperaturbereich, m

območje vrenja Siedebereich, m

obodna hitrost Umfangsgeschwindigkeit, f

obraba Verschleiß, m

obratovalna temperatura Betriebstemperatur, f

obratovalni pogoji Betriebsbedingungen, pl (f)

obremenitev Belastung, f; Beanspruchung, f

obremenitev motorja Motorbelastung, f

obremenitev z dušikovimi oksidi Stickoxidbelastung, f

obstojnost Beständigkeit, f

obstojnost glede zmogljivosti Leistungsbeständigkeit, f

obstojnost pod tlakom Druckfestigkeit, f

obstojnost v vodi Wasserbeständigkeit, f

obtočni sistem Umlaufsystem, n

obtočno mazanje Umlaufschmierung, f

obtok Umlauf, m

odcejanje Abtropfen, n

odpornost proti emulgiranju Emulgierfestigkeit, f

odpornost proti izločanju sestavin Abscheidungs-Freiheit, f

odpornost proti klenkanju Klopfestigkeit, f

odpornost proti tlačnim obremenitvam

Druckfestigkeit, f; Druckbelastbarkeit, f

odpornost proti staranju Alterungsbeständigkeit, f; Alterungsstabilität, f

- odpornost proti vodi** Wasserbeständigkeit, f
odprtina za odzračevanje Entlüftungsöffnung, f
odstranitev Entfernung, Beseitigung, f
odstranjevanje parafina Entparaffinierung, f
odtekanje Abfließen, n
odvajanje toplote Wärmeabfuhr, f
odvisnost viskoznosti od temperature Viskosität-Temperatur-Verhalten, n
odvisnost viskoznosti od tlaka Viskosität-Druck-Verhalten, n
ohišje menjalnika Getriebegehäuse, n
ohladitev Abkühlung, f
ohlajanje Abkühlen, n
oksidacija pri visokih temperaturah Hochtemperatur-Oxidation, f
oksidacijska obstojnost Oxidationsbeständigkeit, f; Oxidationsstabilität, f
oksidacijski test Oxidationstest, m
oktansko število Oktanzahl, f
olefin Olefin, n
olein Olein, n
oligomerizacija Oligomerisation, f
olje Öl, n
olje ATF ATF-Öl, n
olje EP za menjalnike in diferenciale EP-Getriebeöl, n
olje Limited-Slip Limited-Slip-Öl, n
olje Premium Premium-Öl, n
olje Regular Regular-Öl, n
olje za avtomate Automatenöl, n
olje za samodejne menjalnike Automatik-Getriebeöl, n
olje za betonske opaže Betonschalungsöl, n
olje za bruniranje Brünieröl, n
olje za brušenje Schleiföl, n
olje za samozaporne diferenciale Sperrdifferential-Getriebeöl, n
olje za dvotaktne motorje Zweitakt-Motoröl, n
olje za gonila Getriebeöl, n
olje za hladilne stroje Kältemaschinenöl, n
olje za honanje Honöl, n
olje za izpiranje Spülöl, n
olje za jedra Kernöl, n
olje za kable Kabelöl, n
olje za kalupe Formenöl, n
olje za ladjarstvo Marine-Öl, n
olje za mazanje Schmieröl, n
olje za menjalnike in diferenciale Getriebeöl, n
olje za obdelavo kovin Metallbearbeitungsöl, n
olje za omastitev tekstila Batschöl, n
olje za opaže Schalungsöl, n
olje za parne turbine Dampfturbinenöl, n
olje za prenos toplote Wärmeträgeröl, n
olje za prvi pogon Erstbetriebsöl, n
olje za prvo polnitev Erstbetriebsöl, n
olje za rezanje navojev Gewindeschneidöl, n
olje za statve Webstuhlöl, n
olje za utekanje Einlauföl, Einfahröl, Erstbetriebsöl, n
olje za valje Zylinderöl, n
olje za vodne turbine Wasserturbinenöl, n
oljna črpalka Ölpumpe, f
oljna kapljica Öltröpflein, n
oljna kopel Ölbad, n
oljna merilna palica Ölpeilstab, Ölmeßstab, m
oljna pena Ölschaum, m
oljna polnitev Ölfüllung, f
oljna usedlina Ölablagerung, f; Ölschlamm, m
oljni filter Ölfilter, n
oljni hladilnik Ölkühler, m
oljni koks Ölkohle, f
oljni ločilnik Ölabscheider, m
oljni madež Ölfleck, m
oljni mulj Ölschlamm, m
oljni tlak Öldruck, m
oljni vod Ölleitung, f
oljno korito Ölwanne, f
oljno sito Ölsieb, n
omejitev izravnave Ausgleichsbegrenzung, f

oprijemanje Haftfähigkeit, f
osnovno olje Grundöl, n
ostanek zgorevanja Verbrennungsrückstand, m
ozobje Verzahnung, f

P

papirnati filter Papierfilter, n
para Dampf, m
parafin Paraffin, n
parafinsko olje Paraffinöl, n
petrolej Petroleum, n
petrolej za pranje Waschpetroleum, n
plamenišče Flammpunkt, m
plinast gasförmig
plinska kromatografija Gas-Chromatographie, f
plinsko olje Gasöl, n
ploskovna obremenitev Flächenbelastung, f
podaljšani rok menjave olja verlängerte Ölwechselfrist, f
pojav bakterij Bakterienbefall, m
polialfaolefin Poly-Alfa-Olephin, n
polifenileter Polyphenyläther, m
poliglikol Polyglykol, n
polimerizacija Polymerisation, f
polno mazanje Vollschnierung, f
poltrd halbfest
pomanjkljivo mazanje Mangelschnierung, f
popolni razkroj Totalabbau, m
popolno mazanje Vollschnierung, f
poraba goriva Kraftstoffverbrauch, m
poraba olja Ölverbrauch, m
posebno olje Spezialöl, Sonderöl, n
posedanje mulja Schlammablagerung, f
postopek krožnega obtoka maziva Schmiermittelkreislaufverfahren, n
poškodba zaradi obrabe Verschleißschaden, m
potek utekanja Einfahrvorgang, m
potopna naprava Tauchvorrichtung, f;
 Tauchgerät, n; Tauchanlage, f
povečanje Vergrößerung, f; Zunahme, f; Anstieg, m

povečanje viskoznosti Viskositätsanstieg, m
površinska napetost Oberflächenspannung, f
površinsko aktivne snovi oberflächenaktive Stoffe, pl (m)
prečrpovalna črpalka Förderpumpe, f
preiskava rabljenega olja Gebrauchtöluntersuchung, f
prenapolnitev Überfüllung, f
prenos moči Kraftübertragung, f
preobremenitev Überlastung, f
preprečevanje penjenja Schaumverhinderung, f
preprečevanje zaribavanja Freßverhinderung, f
presežek olja Ölüberschuß, m
prestrezna posoda Auffangbehälter, m
pridobivanje s črpanjem Pumpförderung, f
primerjalno gorivo Bezugstreibstoff, m
pripravljenost za vžig Zündwilligkeit, f
propan Propan, n
prostornina Volumen, n; Hubraum, m; Inhalt, m
prostornina oljnega korita Ölwanneninhalt, f
protikorozijski aditiv Korrosionsschutzaditiv, n

R

rabljeno olje Gebrauchtöl, n
rafinacija Raffination, f
rafinacija s topili Lösungsmittelraffination, Solvent-Raffination, f
rafinat Raffinat, n
razgradljiv abbaufähig, abbaubar
razgradljivost Abbaubarkeit, f
razpad Zerfall, m
razpršilna šoba Sprühdüse, f
razredčenje olja Ölverdünnung, f
razred zmogljivosti Leistungsklasse, f
razred API za motorna olja API-Klasse (f) für Motoröle
razred API za olja za menjalnike in difereencialne API-Klasse (f) für Getriebeöle

- razred viskoznosti ISO** ISO-Viskositätsklasse, f
- razred viskoznosti SAE za motorna mazalna olja** SAE-Viskositätsklasse (f) für Motor-Schmieröle
- razred viskoznosti SAE za olja za menjalnike in diferenciale** SAE-Viskositätsklasse (f) für Fahrzeug-Getriebeöle
- raztopina** Lösung, f
- redčenje motornega olja** Motoröl-Verdünnung, f
- redko tekoč** dünnflüssig
- Redwoodova sekunda** Redwood-Sekunde, f
- regeneracija** Regenerierung, f
- regenerat** Regenerat, n
- rezervoar** Vorratsbehälter, m
- rezervoar za gorivo** Kraftstoffbehälter, m; Tank, m
- rezilno olje** Schneidöl, n
- ricinusovo olje** Rizinusöl, n
- rja** Rost, m; Eisenoxidhydrat, n
- rok uporabe** Einsatzdauer, f
- rok menjave olja** Ölwechsel-Frist, f
- rotacijski viskozimeter** Rotationsviskosimeter, n
- rudnina** Mineral, n
- S**
- segrevanje** Erhitzen, n
- sekundarni rafinat** Zweiraffinat, n
- sestava olja** Ölzusammensetzung, f
- silicijev oksid** Silizium-Oxid, n
- silikatni gel** Silikatgel, n
- silikon** Silikon, n
- silikonska mast** Silikonfett, n
- silikonska zavorna tekočina** Silikon-Bremsflüssigkeit, f
- sinhronski obroček** Synchronring, m
- sintetična mast** Synthefett, n
- sintetično olje** synthetisches Öl, n
- sistem za povratno vodenje izpušnih plinov** Abgasrückführsystem, n
- sistem za vbrzganje** Einspritzsystem, n
- smola** Harz, n
- soliturna kislina** Salpetersäure, f
- solventna rafinacija** Solvent-Raffination, Lösungsmittelraffination, f
- solventni rafinat** Solvent-Raffinat, n
- specialno olje** spezielles Öl, Spezialöl, n
- specifikacija** Spezifikation, f
- specifična teža** spezifisches Gewicht, n
- spojina** Verbindung, f
- sposobnost dispergiranja** Dispergiervermögen, n
- sposobnost emulgiranja** Emulgierbarkeit, f
- sposobnost izločanja vode** Wasserabscheidervermögen, n
- sposobnost izločanja zraka** Luftabgabevermögen, n
- sposobnost mešanja** Mischbarkeit, f
- sposobnost navzemanja mulja** Schlammtragvermögen, n
- sposobnost nevtraliziranja** Neutralisationsvermögen, n
- sposobnost omakanja** Netzvermögen, n
- sposobnost oprijemanja** Haftvermögen, n
- srednji destilat** Mitteldestillat, n
- redstvo za čiščenje** Reinigungsmittel, n
- redstvo za hladno čiščenje** Kaltreiniger, m
- redstvo za hlajenje in mazanje** Kühlschmierstoff, m
- redstvo za nabrekanje** Quellmittel, n
- redstvo za zaščito hladilnika pred zmrzovanjem** Kühlerfrostschutzmittel, n
- stabilizator emulzije** Emulsionsstabilisator, m
- standardi DIN** DIN-Normen, pl (f)
- staranje** Alterung, f
- staro olje** Altöl, n
- stična ploskev** Berührungsfläche, f
- stični koeficient trenja** Haftreibungskoeffizient, m
- stopinja Englerja** Engler-Grad, m
- stopnja čistosti** Reinheitsgrad, m
- stranski rafinat** Zweiraffinat, n
- strdišče** Stockpunkt, m
- strdišče parafina** Paraffin-Stockpunkt, m

strižna izguba Scherverlust, m
strižna obstojnost Scherstabilität, f
strižna trdnost Scherfestigkeit, f
strižni gradient Schergefälle, n
strjevanje Festwerden, n
strojno olje Maschinenöl, n
suho trenje Trockenreibung, f
sulfatni pepel Sulfatasche, f
sulfonska kislina Sulfonsäure, f
surovi bencin Rohbenzin, n
svetilni petrolej Leuchtpetroleum, n
sveže olje Frischöl, n
svinčev tetraetilen Bleitetraäthylen, n

Š

škodljiva snov Schadstoff, m

T

tališče Schmelzpunkt, m
taljiv schmelzbar
tek na suho Trockenlauf, m
tekalna površina valja Zylinderlaufbahn, f
tekoč flüssig
tekoča mast Fließfett, n
tekočinska zavora Naßbremse, f
tekočinsko trenje Flüssigkeitsreibung, f
tekočnost Fließverhalten, n
temnejše obarvanje Dunkelfärbung, f
temperatura krekiranja Crack-Temperatur, f
tesnilna snov Dichtungsstoff, m
tesnjenje olja Öldichtheit, f
test Conradson Conradsonetest, m
testno spričevalo Testzeugnis, n
težki bencin Schwerbenzin, n
težko kurilno olje schweres Heizöl, n
težko olje Schweröl, n
tiksotropija Thixotropie, f
titracija Titration, f
 tlačna obremenitev Druckbelastung, f;
 Preßlast, f
 tlačni obtočni sistem Druckumlaufsystem, n
točka nastanka plinskih mehurčkov
 Dampfblasenbildungspunkt, m

točka zmotnitve Cloudpoint, n; Trübungspunkt, m
toluen Toluol, n
topen v olju öllöslich
topen v vodi wasserlöslich
topilo Lösungsmittel, n
toplota, ki nastaja pri trenju Reibungswärme, f
toplotna energija Wärmeenergie, f
toplotna obstojnost thermische Stabilität, f
torni partner Reibpartner, m
trajna temperatura Dauertemperatur, f
trajna zaščita dna vozila Dauerunterbodenschutz, m
trajnost Beständigkeit, f
trdi parafin Hartparaffin, n
trdna primes fester Fremdstoff, m; feste Beimengung, f
trdni delec Feststoffteilchen, n; Feststoffpartikel, n
trdno mazivo Festschmierstoff, m
trdnostne lastnosti Festigkeitseigenschaften, pl (f)
trenje Reibung, f
trenje v motorju Motorreibung, f
trimerizacija Trimerisation, f
turbinski motor Düsenmotor, m
turbinski polnilnik Abgasturbolader, m
tvorba soli Salzbildung, f

U

učinek izpiranja Spülwirkung, f
učinkovina Wirkstoff, m
učinkovita snov Wirkstoff, m
učinkovitost Wirksamkeit, f
ujemanje Übereinstimmung, f; Verträglichkeit, f
ujemanje s konstrukcijskimi deli Bauteilverträglichkeit, f
ujemanje s tesnili Verträglichkeit (f) mit Dichtungen
uležajenje Lagerung, f
univerzalna Sayboltova sekunda Saybolt-Universal-Sekunde, f

univerzalno olje za traktorje Traktor-Universalöl, n
uparjanje Verdampfen, n
uplinjanje Vergasung, f
upor Widerstand, m
uporaba Anwendung, f; Gebrauch, m; Einsatz, m
uporabnik Verbraucher, m
usedlina Ablagerung, f
utekanje Einfahren, n
utor Nut, f
utor batnega obročka Kolbenringnut, f

V

vakuumska destilacija Vakuum-Destillation, f
vakuumski destilat Vakuumdestillat, n
vakuumski ostanek Vakuumrückstand, m
vazelin Vaseline, n
večgradacijsko motorno olje Mehrbereichsmotoröl, n
večnamensko olje za gonila Mehrzweckgetriebeöl, n
večventilska tehnika Mehrventiltechnik, f
velikost molekule Molekülgröße, f
vezava kisika Sauerstoffanlagerung, f
viskozimeter Viskosimeter, n
viskozimeter s padajočo kroglico Kugelfallviskosimeter, n
viskoznost Viskosität, f
visokorafiniran hochraffiniert
visokozmogljivo mazivo Hochleistungsschmierstoff, m
visokozmogljivo dizelsko motorno olje Hochleistungs-Dieselmotoröl, n
vnetljivost Zündwilligkeit, f
voda, ki nastane pri zgorevanju Verbrennungswasser, n
volframov disulfid Wolframdisulfid, n
vosek Wachs, n
vpliv tlaka Druckeinwirkung, f
vpliv toplote Wärmeeinwirkung, f
vrednost pH pH-Wert, n
vrelišče Siedepunkt, m

vrelišče v vlažnem stanju Naßsiedepunkt, m
vretensko olje Spindelöl, n
vroči ležaj Heißlager, n
vrtalno olje Bohröl, n
vsebnost Gehalt, m
vsebnost fosforja Phosphorgehalt, m
vsebnost mulja Schlammgehalt, m
vsebnost vode Wassergehalt, m
vsrkanje zraka Luftaufnahme, f
vzdržljivost Zähigkeit, f; Festigkeit, f; Beständigkeit, f
vžigljivost Zündwilligkeit, f

Z

zaledenitev uplinjača Vergaservereisung, f
zamašitev Verstopfung, f
zamuljenje Verschlammung, f
zaribanje Fressen, n
zaribanje ležajev Lagerfressen, n
zaščita Schutz, m
zaščita dna vozila Unterbodenschutz, m
zaščita pred bakterijami Bakterienschutz, m
zaščita pred korozijo Korrosionsschutz, m
zaščita pred nastajanjem mulja Schlammschutz, m
zaščita pred obrabo Verschleißschutz, m
zaščita pred obrabo odmične gredi Nockenverschleißschutz, m
zaščita pred rjavenjem Rostschutz, m
zaščitna snov Schutzstoff, m
zaščitno motorno olje Motorschutzöl, n
zatesnjenost Abdichtung, f
zavorna tekočina Bremsflüssigkeit, f
zavorna tekočina na osnovi glikoletra Glykoläther-Bremsflüssigkeit, f
zbiralna posoda Sammelbehälter, m
zdrs Schlupf, m
zelo trd springhart
zemeljska smola Erdpech, n
zemeljski plin Erdgas, n
zgorevanje Verbrennung, f
zgoščanje Verdickung, f
zgoščanje motornega olja Motoröl-Eindickung, f

zgoščanje olja Öleindickung, f
zgoščevalna snov Dickungsmittel, n
zlepljenje Verkleben, n
zmogljivost Leistung, f; Kapazität, f
zmotnitev Trübung, f

Ž

železov oksihidrat Eisenoxidhydrat, n;
 Rost, m

židkost Zähigkeit, f
življenjska doba Lebensdauer, f; Laufleistung, f
življenjska doba motorja Laufstrecke (f)
 des Motors
žveplov dioksid Schwefeldioxid, n
žveplova kislina Schwefelsäure, f

Janko Moder

Nemško-slovenski slovar Igorja Antiča

Jeziki – tudi slovenščina – so kakor gozdovi in v njih so slovarji kakor drevesa, enojezični kot debela, dvo- in večjezični kot veje in krošnje. Jezikovna drevesa so toliko bolj košata, kolikor več je v njih dvo- in večjezičnih slovarjev.

Slovenci se zaradi prvineke težnje po neodvisnosti tako rekoč nagonsko sproti oskrbujemo z njimi, ne le s slovarji svojih zemljepisnih sosedov, še prav posebej tistih, s katerimi tekmuje v kulturnem sožitju ali o katerih slutimo, da bi radi na nas gledali zviška, mogoče celo pokroviteljsko, temveč tudi drugih.

Slovenščina je po znamenitem vzponu tako rekoč iz nič ob Dalmatinovem prevodu *Biblije* (1584) potem nekaj stoletij spala kakor Trnuljčica, vendar ji spremenjene verske in ideološke razmere niso dovoljevale spanja pravičnega, kaj šele spanja na lovorikah doseženega.

Zato tudi takrat slovarska sla ni mirovala. Pomislimo le na Megiserjev *Štirijezični slovar* (1592) z nemščino, latinščino, slovenščino in italijanščino, na Alasiov *Slovar* (1607) z

italijanščino in slovenščino, vendar je slovenski feniks, ves preroben in nov, zares zaživel spet šele po Prešernu in po pomladi narodov (1848).

Že takoj sredi devetnajstega stoletja je namreč izšel Janežičev *Popolni ročni slovar slovenskega in nemškega jezika*, po današnjem pojmovanju slovar srednjega obsega (*Nemško-slovenski del* 1850), le malo pozneje pa sta enakovredno z nemščino zatekmovala velikana, Cigaletov *Nemško-slovenski* (1860) in Pleteršnikov *Slovensko-nemški slovar* (1894, 1895).

In s tem je bilo tudi dokončno konec zatišja in miru na slovarskem področju. Nadaljevale so se mogočne zamisli z velikanskimi načrti, čeprav so se nekatere začele uresničevati šele v prvi Jugoslaviji, za latinščino na primer z Wiesthalerjevimi *Latinsko-slovenskim slovarjem* (A–K, 1923), ki pa bo nemara šele zdaj izdan v celoti (doslej A–K, 1999), in s Šturmovim *Francosko-slovenskim slovarjem* (A–C, 1939) s podobno, po svoje še bolj žalostno usodo, saj kljub veličastni zamisli tako rekoč ne more biti dokončan. Več sreče je

imel Doklerjev starogrški *Grško-slovenski slovar* (1915), šele v najnovejšem času pa so se mu pridružili še trije veliki slovarji, *Veliki angleško-slovenski slovar* (1978) Antona Grada, Ružene Škerlj in Nade Vitorovič, Jurančičev *Srbskohrvatsko-slovenski slovar* (1986) in Šlenčev *Veliki italijansko-slovenski slovar* (1997).

Srednje obsežnih in manjših slovarjev je izšlo sicer še nekaj več ne le za doslej našete jezike, temveč tudi za nekatere druge (albanščina, češčina, esperanto, francoščina, japonščina, kitajščina, madžarščina, makedonščina, poljščina, portugalsčina, ruščina, slovaščina, španščina), velika škoda pa je, da smo še zmeraj brez slovarjev za flamščino in holandsčino (nizozemščino) in za tako imenovane skandinavske jezike (danščina, norveščina, švedščina), čeprav je slovar Lene Holmqvist za švedščino že dolga leta v rokopisu pripravljen.

Po svoje je kar malo čudno, da smo ne glede na sodobno prevladujočo angleščino še zmeraj najbolje oskrbljeni s slovarji za nemščino, čeprav je bila ta nekaj časa po drugi svetovni vojni celo skoraj povsem izključena iz šol. In vendar so zdaj tako rekoč ob istem času (če štejemo, da mora slovar, namenjen predvsem šolam, ostati v prodaji vsaj deset let) ob večjem slovarju Debenjakovih in manjšem slovarju Berdenove obenem na trgu kar štirje nemško-slovenski slovarji srednjega obsega, in sicer ena zadnjih izdaj Franceta Tomšiča (pri DZS), druga od izdaj Janeza Gradišnika (pri Obzorjih), ena od manjših oblik slovarja Doris Debenjak (pri Cankarjevi) in novi slovar Igorja Antiča (pri Mladinski).

Spričo tega je Antičev uvodni stavek – »Nemško-slovenski slovar, ki ga imate v rokah, pomeni novost na slovenskem trgu« – težko pravilno ali tehtno razumeti. Ravno tako njegov nadaljnji podatek, da je slovar sestavljen »po pravilih novega pravopisa nemškega jezika«, saj vendar slovarjev ne moremo

sestavljati po pravopisnih pravilih, temveč kvečjemu z upoštevanjem pravopisnih pravil.

Za objektivno presojo, da je Antičev slovar med zadnjimi štirimi naštetimi najnovejši, pa je tudi še kar nekaj drugih dokazov. Najprej seveda zlasti podatek, da se edini med njimi že ravna po novem nemškem pravopisu, postopno veljavnem od 1. avgusta 1998, pa tudi nič manj tehtna ugotovitev, da ima edini med njimi (malega slovarja Berdenove kajpada pri tem ne upoštevam) kar sorazmerno veliko sodobnih pojmov, med drugimi na primer pet gesel v zvezi z aidsom (*Aids-Hilfe*, *aidskrank*, *Aidskrank* m in f, *Aidstest*), žal še zmeraj zgolj z opisi pojmov (*služba za pomoč bolnikom z aidsom*, *bolan za aidsom*, *bolnik z aidsom*, *bolnica z aidsom*, *test za obolenost z aidsom*), ker se je pač slovenščina načelno odločila proti podomačenju bolezni v *ajds* ali *ejds* in si tako otežila prehod do podomačenih pridevniških in samostalniških oblik (*ajdsen*, *ajdsnik*, *ajdsnica*, *ajdsni test*). Kako se bodo odločili pri slovarju ob novem slovenskem pravopisu, sicer ne vem, vendar ima *Slovar slovenskega knjižnega jezika* med dodatki (1991) samo obliko *aids* brez družine. To omenjam zato, ker se mi Antičeve rešitve (*bolan za aidsom*, *bolnik z aidsom* ...) ne zdijo boljše od splošne opisne rabe *okužen z aidsom*, *okuženi z aidsom*, *okužena z aidsom* ...

Srečnejšo roko je imel Antič pri *Airbagu*, saj se je odločil za splošno uporabljano *zračno blazino*, ali pri izrazu *Airconditioner* za *klimatsko napravo*, izraze kakor *Airbus* ali *Klon*, *klonen*, *scannen*, *Scanner* pa je bodisi ohranil nespremenjene ali pa jih je le pisno ali izgovorno toliko podomačil, kakor smo tudi sicer večidel vajeni pri prevzetih besedah: *klonirati*, *skenirati*, *skener* (izjema je *airbus*).

Vse te in še druge sodobne izraze torej štejem Antičevemu slovarju v velik plus in z njimi dobiva ta kar lepo prednost pred drugimi, ampak ker ga že toliko stvari odlikuje, ga po svoje upravičeno lahko tudi nekoliko kritične-

je presojam, saj je imel avtor, ko se je odločal za svojo različico, pred očmi vse svoje tekmece z njihovimi dobrimi in slabimi stranmi vred in se je lahko zavestno odločal za najboljše.

In res, avtor sam slovarju v uvodu prisoja šest zanimivih posebnosti (samo ne vem, zakaj pri naštevanju na koncu alinej ne postavlja podpičij, temveč pike), med drugim, da so »vsa gesla, tudi izpeljanke in zloženske, opremljena s podrobnimi slovničnimi podatki«, kar pa zanesljivo ne drži, saj je veliko gesel brez njih. Mogoče bi bil moral namesto »vsa gesla« zapisati »vsi samostalniki in glagoli« ali kaj podobnega.

Težko tudi razumem avtorjevo zapiranje slovarja pred tujci, saj posebej poudarja, da so »vse oznake in pojasnila v maternem jeziku uporabnikov, se pravi, v slovenščini«, namesto da bi bil rekel, da so vsa pojasnila sicer v slovenščini, da pa to ne sme biti ovira drugim uporabnikom, saj bodo vendar tudi drugi za svoje potrebe lahko uporabljali Antičev slovar, kakor Slovenci lahko uporabljamo vse tujejezične slovarje, čeprav niso pisani v slovenščini.

Pri tem me še moti, da avtor kar nekajkrat omenja izraz »materni govorec« ali »materni govorec slovenščine« in podobno. Vemo sicer, kaj je *materni jezik* = *materinščina*, namerč *Muttersprache*, kakor je navedeno na strani 278, ampak s tem izraz *materni govorec* po mojem še ni nič bolj podprt, če pomislimo, da je materinščina jezik, ki ga govori mati, *govorec materinščine* pa zato menda še ni materni govorec.

Nemci sicer imajo izraz *Muttersprachler* (Antič ga v svojem slovarju ne navaja), ki je pri Debenjakih opisan kot »naravni govorec jezika«, pri Dudnu »kdor jezik obvladuje kot materinščino« ali pri Wahrigu »kdor pri pogovoru ali v debati uporablja materinščino«, vendar si v slovenščini ne z »naravnim govorcem« ne z Antičevim »maternim govorcem«

ne morem kaj prida pomagati, saj pri nas na primer dobremu poznavalcu in govorcju latinščine pravimo »latinec«, dobremu poznavalcu ali govorcju francoščine »francoz«, dobremu govorcju nemščine »nemec« in podobno, dobremu obvladovalcu slovenščine torej »slovenec«, dobremu poznavalcu materinščine potemtakem kvečjemu »materinjec« ali »materinec« ali, če že drugače ne gre, »govorec materinščine«.

Sploh pa je izraz »materinščina« v novejšem času, ko včasih spričo mešanih zakonov dobi tudi oče prvo besedo, mednarodno izgubil nekaj objektivne veljave in se nekateri rajši zatekajo k malo manj čustveno obarvanemu izrazu »prvi jezik«, tako da je »materni govorec« še dodatno manj ustrezen in ima očitno še manj prihodnosti.

Med vsemi šestimi »zanimivimi posebnostmi« Antičevega slovarja je zame povsem nesporna odlika gotovo novi nemški pravopis, saj ni le upoštevan v celotnem besedilu, temveč tudi predstavljen v kratki, dokaj pregledni, le korektorsko žal premalo skrbni informaciji. Utrujeno korektorjevo oko je na primer spregledalo »Stickstoff-frei«, »prišemo z veliko začetnico«, »po katerih se lahko vprašamo kako?, in pri katerih« in še nekaj podobnih vejic.

Slovar gotovo zasluži pohvalo tudi zaradi slovničnih podatkov pri samostalnikih, glagolih in nekaterih predlogih, zaradi dosledne naglašnosti vseh nemških geselskih besed, zaradi opozoril na morebitno drugačno izgovarjavo, zaradi razvezave nekaterih kratic in okrajšav, zaradi upoštevanja švicarske, avstrijske in narečne nemščine in zaradi vseh drugih, tudi v drugih slovarjih že preizkušenih prvin (obširna navodila za uporabo, seznam nepravilnih glagolov in podobno). Vse to priporoča novi slovar za nepogrešljivega spremljevalca in svetovalca zlasti mlajšim, še manj izkušenim in manj zahtevnim uporabnikom.

Zlasti v zvezi s tem pa moram postaviti avtorju resno načelno vprašanje, o katerem je najbrž premalo razmislil. Nemščina in slovenščina sta si namreč v marsičem bistveno različna jezika. Tako imamo na primer v slovenščini tako imenovani glagolski vid, večidel skoraj povsod po dve glagolski obliki, dovršno in nedovršno, recimo *obrniti* : *obračati*. Antič se je – mogoče zaradi prostorske stiske – odločil večidel le za en sam glagolski vid, na primer **werfen** *vreči*; *povreči*, ko je vendar jasno, da se **werfen** pravi tudi *metati*, *kotiti*, se pravi dejavnost z nedovršnim glagolskim vidom, ali nasprotno, da se na primer **jauchzen** pravi ne le *vriskati*, temveč tudi *vrisniti*, *zavrisniti*, torej z dovršnim glagolskim vidom. Na to bi bilo treba posebej opozoriti vsaj v uvodu, pa je imel avtor bolj pred očmi zgolj nemške posebnosti, zato njemu in založbi priporočam, da to vprašanje ob morebitni drugi izdaji resno pretehtata, saj pri sedanji avtorjevi odločitvi podatkovno izrecno trpi slovenska stran, vsebinsko in oblikovno, zlasti pri tujih uporabnikih, ki ne poznajo dovolj te slovenske posebnosti. Še posebej kvarno pa utegne to vplivati na slovensko mladino, če se bo preveč mehanično navzela samo ene vrste Antičevih prevodov posamezne nemške besede, bodisi samo dovršnih ali samo nedovršnih oblik slovenskih glagolov.

Iz avtorjevega uvoda naj pohvalno navedem še podatek o vsebini slovarja; da ni sestavljen samo iz »eno- in dvojezičnih slovarjev«, temveč tudi iz »revij, časopisov, brošur, reklam, interneta in informativnih publikacij«, skratka, da »ponuja izrez živega nemškega jezika«. Tudi to je gotovo dobra stran avtorske odločitve, čeprav je sad tako premišljenega načrta po navadi odvisen od avtorjeve razgledanosti in srečne roke pri izbiri virov, področij in besed v njih. Avtor v zvezi s tem posebej omenja »številne aktualne strokovne izraze predvsem s področja računalništva, komunikacij in Evropske unije«, z isto upraviče-

nostjo pa bi najbrž naštel še katero od strok, saj nobena od naštetih ne izstopa prav posebej.

Da to res drži, sem deloma že nakazal v začetku z navedbo nekaj sodobnih izrazov, vendar pa nam pogled na odprti Antičev slovar hkrati pove, da je šlo avtorju – recimo, ob predpisanem črkovnem obsegu – najbrž zlasti za zajetje kar največ vsak dan potrebnih besed in ob njih le za najnujnejšo frazeološko ali ilustrativno gradivo, saj so geselski članki pretežno enovrstični, se pravi skopo omejeni zgolj na besedo samo in na njene prve ali najnujnejše pomene.

To je po svoje sicer razumna odločitev, kolikor velja za upoštevanje kar največ korenskih besed brez odvečnega ponavljanja skoraj polnopomenskih samostalnikov in glagolov v drugi polovici zloženek, ker uporabnik lahko marsikdaj tudi sam vsaj približno ugane pomen prenekatero zloženke, če pozna vsebino njenih sestavin. Podobno se dogaja ob veliko predponskih sestavljenkah in izpeljankah ter samostalniških zloženkah, večinoma pa človek le težko sam odkrije pomen raznih slovnčnih ali nezloženih besed ter najpogostejših fraz in besednih zvez že z deloma spremenjenim ali prenesenim pomenom.

Naj poskusim te misli vsaj nekoliko ponazoriti z nekaj posegi v slovar.

Vzemimo najprej dokaj živo tujo predpono **anti-**. V Antičevem slovarju je po abecedi 43 pojmov s tem začetkom (ne glede na to, ali gre za predponsko sestavljenko ali za samostojno korensko besedo). V nemškem Dudnovem precej večjem slovarju sem potem pogledal, katera od besed bi po moje še morala biti tudi v Antičevem slovarju, in jih našel, recimo, borih devetero, na primer *Antibarbarus* (jezikovni priročnik), *Antifon* (antifona), *antikisieren* in *Antiken* (v pomenu »umetnine«; pri Antiču sta le *antik* in *Antike*), *Antiqua* (tip črk), *Antispasmodikum*, *Antiteilchen* (protidelec), *Antitoxin* (protistrup), *Antizyklone*.

Pogledal sem tudi, ali je pri Antiču kateri od izrazov odveč, in našel pogojno le *Antisemitin*, ker je beseda predvidljiva iz moške oblike *Antisemit*. Ta preizkus je torej Antičev slovar več kot uspešno prenesel.

Potem sem se odločil še za domačo predpono, nalašč redko, in sicer **nicht-**, in naštel pri Antiču 27 gesel (spet po abecedi, tako da so mednje zajete tudi besede, ki niso sestavljene ali izpeljane z **nicht**). Pogrešam *Nichteinmischung* (nevmešavanje), *Nichtschwimmer* (neplavalec), *nichtselbständig* (nesamostojen), *Nichtsnutz* (malopridnež), *nichtzielend* (neprehoden). Tu lahko tudi pojasnim svojo prejšnjo misel: če so izpuščene besede, kakor sta *Nichteinmischung* in *Nichtschwimmer*, ni to za slovar pravzaprav nič tako usodnega, saj sta oba izraza gladko razvidna in prevedljiva iz sestavin *nicht* in *Schwimmer*, drugače je pa z besedami, kakor sta *Nichtsnutz* in *nichtzielend*, ker sta teže prevedljiva iz sestavin. Iz istega vzroka pogrešam pri besedah *nicht* in *nichts* precej več ilustrativnega gradiva, ki naj pokaže našo in nemško rabo.

Naredil sem še tretji poskus na slepo. To pot sem vzel zloženke s **Schnee-**. Naštel sem 28 gesel, torej eno več kakor pri Gradišniku, vendar s precej različnim izborom.

Istih pojmov imata 11 (*Schnee*, *Schneeball*, *Schneblindheit*, *Schneibrille*, *Schneedecke*, *Schneeflocke*, *schneefrei*, *Schneeglöckchen*, *Schneemann*, *Schneesturm*, *Schneewittchen*) s približno enakimi prevedki (G: snežna kepa, A: kepa snega; G: snežni naočniki, A: zaščitna očala (za sneg); G: kopen, brez snega, A: brez snega).

Gradišnik ima 16 svojih: *Schneeanflug*, snežni poprh; *Schneeberg*, snežnik; *Schneefall*, sneženje; *Schneefeld*, *Schneefläche*, snežišče; *Schneegestöber*, snežni metež; *Schneegrenze*, ločnica večnega snega; *schneehaarig*, belolas; *Schneehaufen*, kup snega; *schneeig*, snežen, zasnežen; *Schneekruste*, sren; *Schnee-*

reifen, krpja, krpjica; *Schneerose*, črni teloh; *Schneeschuh*, krpja, smučka; *Schneeverwehung*, opast; *Schneewasser*, snežnica.

Tudi Antič ima 17 svojih: *schneebedeckt*, prekrit s snegom, zasnežen; *Schneeeule*, snežna sova; *Schneefräse*, snežna freza; *Schneegans*, snežna gos; *Schneeglätte*, spolzkost cestišča (zaradi snega); *Schneehase*, planinski zajec; *Schneehuhn*, belka, snežna jerebica; *Schneekanone*, snežni top; *Schneekette*, snežna veriga; *Schneematsch*, snežna brozga; *Schneemobil*, snežno vozilo; *Schneepflug*, snežni plug; *Schneeraupe*, teptalni stroj; *Schneeregen*, sneg z dežjem; *Schneeschaufel*, lopata za čiščenje snega; *Schneetreiben*, snežni metež; *schneeweiß*, snežno bel.

Opazna je torej Antičeva skrb za novejšo snežne priprave in za živalski svet, neroden pa se mi zdi opisni prevod za lopato (na splošno je v slovarju še preveč okornih ali opisnih prevedkov). Od manjkajočih izrazov pri *Schnee-* bi jih za premislek priporočil vsaj petero, in sicer *Schneegestöber*, snežni metež; *Schneebruch*, snegolom; *Schneefang*, snegolov, *Schneelawine*, snežni plaz; *Schneemensch*, jeti.

Tudi ti preizkusi so se torej za Antičev slovar v bistvu kar ugodno iztekli, in ker mi je slovar tudi sicer v načelu simpatičen ali ker je, kakor temu zdaj na splošno pravijo, do uporabnika prijazen, saj pri njem namesto oči trpijo kvečjemu roke, ker je tisk zadosti velik in stavek temu primerno zračen, in ker slutim, da avtor še ni rekel zadnje besede, ker se torej slovarju obeta še lepa prihodnost, si ne morem kaj, da ne bi za konec izrekel še troje nasvetov za morebitne prihodnje izdaje.

1. Pri posameznih temeljnih, le na videz drobnih slovničnih besedah, prislovihih, členkih, predlogih in podobnem, na primer *also*, *bald*, *dann*, *denn*, *daran*, *darauf*, *hin*, *je*, *nahe*, *schon*, *schier*, *überhaupt* ..., bi kazalo pomnožiti in še razširiti ilustrativno gradivo.

2. Pri bolj ali manj stalnih zvezah bi bilo treba še večkrat z besedo v oklepaju dopolniti ali konkretizirati stvarno ali preneseno vsebino. Veliko je v tem pogledu sicer že narejena, ker so marsikje pripisane strokovne panoge, iz katerih je izraz vzet (EKON, FIŽ, MAT), vendar mislim tu ne le na panogo, temveč tudi na tako imenovano ključno besedo.

V slovarju je na primer pri glagolu *abstehen* rečeno: »izrezati; zaklati (žival); zabosti; razlikovati se«. V zvezi s temeljnim pomenom je ponazarjalno mogoče še najbližji »razlikovati se«, vendar je slovarsko najbolj opredeljen »zaklati«, ker mu je v oklepaju dodana predmetna navezava. Prav na take navezave mislim, ko pravim, da bi kazalo še večkrat z besedo v oklepaju bolj konkretizirati vsebino; s tem bi se tudi izrazi s preširokim ali premalo izostrenim pomenom zožili na bolj bistvene ustreznice. Se pravi: z navideznim oženjem pomena bi ga lahko pravzaprav izostrili in njegovo bistvo prenesli tudi na sorodne odtenke in pomene.

Recimo: namesto dosti nedoločnega »izrezati« bi se z dodano besedo »(rušo)« bolj približali dobesednemu bistvu, torej *odrezati (rušo)*. S tem bi lažje razumeli tudi »razlikovati«, se pravi »odmikati se od celote, od večine, biti drugačen«. To bi nadalje še posebej pomagalo razumevanju samostalnika *der Abstecher*, ki je preveden kot »kratek izlet, skok«, kar je sicer res, pa vendar za las premalo povezano z osnovnim pomenom besede, ki bi bila zares razumljiva šele s tem, če bi bil prevod dopolnjen: »kratek izlet, skok (v stran)«.

Nekaj dodatnih informacij bi bralec lahko dobil s tem, ko bi bilo pri prvih treh pomenih

navedeno, da gre za prehodni glagol, pri četrtem pa za neprehodnega s pomenom »biti drugačen, biti ločen od«. Pri taki obdelavi bi se pokazalo, da sta dva glagola »zaklati« in »zabosti« istopomenska in s tem negospodarno podvojena, saj bi zadostoval en sam.

3. Moj tretji predlog bi sicer najbolj povečal črkovni obseg slovarja, saj mislim na še dodatno obogatitev frazeologije pri tako rekoč ustaljenih frazeoloških pojmi, na primer *Kopf, Salz, machen, sagen ...*, vendar naj bo izrečen še ta, saj bi se potem tudi zunanja podoba slovarja bistveno spremenila: iz enovrstičnih geselskih člankov šolskega slovarja bi nastal resen slovar srednjega obsega.

In s tem bi Antičev slovar ujel tisto, čemur sem v svoji oceni v Književnih listih v Delu (21. oktobra 1999) rekel *zamujena priložnost* in kar se mi je potrdilo tudi ob tem nekoliko obširnejšem pregledu. Res pa je, da se mi je ravno pri tem pregledu še jasneje pokazalo, da si Antičev *Nemško-slovenski slovar* tako izboljšavo zasluži.

Literatura

- Igor Antič, Nemško-slovenski slovar, Mladinska knjiga, Ljubljana 1999, strani 531
 Katja Berden, Mali nemško-slovenski slovar, DZS, Ljubljana 1999, strani 393
 Duden, Rechtschreibung der deutschen Sprache, Dudenverlag, 21. popolnoma predelana in razširjena izdaja, Mannheim 1999, strani 910
 Janez Gradišnik, Nemško-slovenski slovar, Založba Obzorja, Maribor 1998, strani 500
 Gerhard Wahrig, Deutsches Wörterbuch, Neu herausgegeben von Dr. Renate Wahrig-Burfeind, Bertelsmann Lexikon Verlag, Gütersloh 1997, strani 1420

Slovenski pravni leksikon – odmevi

Borut Šinkovec: Nemški del

Pravna leksikografsko-slovarska strokovna literatura v slovenščini je po obsegu že v splošnem bolj skromna, še posebej pa to velja za tovrstno literaturo, ki vsebuje hkrati prevod geselskih besed v kakem tujem jeziku. Če omenimo Apovnik-Karničarjev nemško-slovenski (1989) in slovensko-nemški (1996) slovar pravnega in ekonomskega jezika, leksikon Pravo Cankarjeve založbe (skupina avtorjev, 1987), Šinkov večjezični slovar pravnih izrazov (ČZ Uradni list SRS, 1974) in izdajo SAZU Pravni terminološki slovar (gradivo do leta 1991, Ljubljana 1999), smo na-

šteli vsa dela s tega področja, ki so integralnega pomena. Nismo pa hoteli pri tem pozabiti v redakciji dr. Babnika izdanega nemško-slovenskega pravnega slovarja še iz leta 1895, sijajnega dela in knjižne raritete, ki bi zaslužila *reprint* izvornika, kot jih v slovenščini nekaj že imamo (Valvazor, Pitamičeva Država itd.). Na to redko zasejano področje (»občutno pomanjkanje primernih priročnikov« upravičeno in poznavalsko omenja avtor Apovnik v uvodu, pa tudi urednik v svoji besedi na začetku knjige) je v drugi polovici lanskega leta stopilo obravnavano delo, za katerega lahko rečemo, še preden ga poskusi-

SLOVENSKI PRAVNI LEKSIKON

USPEŠNICA ZIME 1999/2000

Avtorji:

dr. Pavel Apovnik
dr. Karlo Primožič
dr. Aleksander Feri

Recenzenta:

mag. Mile Dolenc
dr. Dragan Petrovec

Trijezično leksikalno delo – kombinacija leksikona s slovarjem:

- ◆ razlaga gesel – pojmov – iz slovenskega pravnega reda (deloma tudi avstrijskega, nemškega in italijanskega)
- ◆ italijanske in nemške ustreznice za gesla in podgesla
- ◆ na 240 straneh okoli 2000 gesel in podgesel
- ◆ z uvodom in nemškim ter italijanskim indeksom 310 strani

Ministrstvo za pravosodje je Slovenski pravni leksikon uvrstilo med obvezno literaturo za opravljanje izpita za sodnega tolmača za nemški in italijanski jezik.

Knjigo je izdal OST – SVETOVALNE STORITVE v sodelovanju z DZTPS.

Cena leksikona pri založniku je 9000 SIT (z DDV), cena v knjigarnah 10.400 SIT.
Naročila sprejema OST – SVETOVALNE STORITVE na tel./faks: 061 15 91 101 ali po elektronski pošti ost.omerza@siol.net

mo podrobneje predstaviti in oceniti, da je resnično potrebno in dobrodošlo že zaradi doslej zapisanega.

Okvirno smo že povedali, da gre za *prevajalsko* strokovno gradivo za področje prava z *nemškimi in italijanskimi ustreznici* *geselskih besed*. Naj bo tukaj potoženo, da je naslov knjige na ovitku nekoliko predolg in okorno oblikovan, saj zajema, ozko tehnično vzeto, kar deset vrstic, ki naj napovejo vsebino dela; taka oblika oziroma naslov prej odbije kot privlači, zato bi si bilo za kako poznejšo izdajo želeli kaj primernejšega in ustrežnejšega. Sploh sta nekoliko moteča in kljub slovenščini zvenita nekoliko tuje dva izraza oziroma povezavi, ki ju avtor rad uporablja: *ustreznice geselskih besed* (gre za prevod besed oziroma gesel) in *geselski članki*, ko gre za razlago posameznih gesel oziroma pojmov.

Čprav smo se dotaknili že kar naslova dela, kaj bi vendarle še kazalo navesti in omeniti *namesto uvoda* ter v podkrepitev splošne ugotovitve o potrebnosti in koristnosti tega dela?

Prevajalcu, ki ni pravnik po izobrazbi, so specifičnosti pravnega jezika, način izražanja in sami izrazi in pravni pojmi *tujji* že v njegovem domačem, maternem jeziku. Grdo, včasih pa tudi humorno ali kot izraz obupa nad nerazumevanjem slišimo pravniški jezik in strokovno izražanje imenovati *pravniška latovščina* in ta strokovni jezik, tako kot pogosto sam pravniški poklic, ljudje doživljajo z odporom. A za prevajalca odpor do jezika – tudi strokovnega – ne more biti pričakovana drža; pomeni pa tak specifičen jezik oziroma način izražanja, kot je pravniški, gotovo dodaten napor in tudi dodatno odgovornost pri prevajanju. V pravu in med pravniki je strokovno tolmačenje pomena pravnih besedil (tistih v domačem jeziku, brez prevajanja) v resnici cela nemajhna znanost, kar posebno področje prava (o tem spregovori ocenjevano delo pod geslom *razlaga pravnih norm*). Prevod tipičnih pravnih besedil od pogodb prek

sodnih pisanj in sodb do predpisov vseh vrst torej glede na pomen in posledice, ki jih ta besedila imajo, za prevajalca pomeni, zaradi strokovnega jezika in izražanja, večjo težavnost, zaradi vsebine pa je njegovo delo bolj odgovorno. Ni treba posebej utemeljevati, kako potrebna in dobrodošla je dodatna strokovna in tudi dvojezična literatura, ki naj prevajalcu nepravniku omogoči premostiti oviro (samo) laičnega poznavanja in dojemanja posebnosti izražanja v izhodiščnem in ciljnem jeziku (smiselno pač velja isto za vsako prevajanje besedil, pisanih v strokovnem jeziku kateregakoli področja).

Knjiga je koncipirana tako, da ima namen ustrezno razlagati posamezna gesla (pravne izraze), v slovarskem delu pa jim nato dodaja prevod v nemškem in italijanskem jeziku. Glavni avtor v uvodu pove, da gre v tem delu za bolj redko povezavo med leksikonom in slovarjem v poskusu ustreči želji in potrebi tolmačev in prevajalcev, da se jim olajša razumevanje pravnih besedil in hkrati pomaga poiskati ustrezen prevod (izraz) v tujem jeziku. To je torej prva, lahko rečemo posrečena uporabna *dvojnost* koncepta te knjige. Druga njena *dvojnost* je v neposredni povezavi s prvo oziroma logično izhaja iz nje: tako urejena knjiga, ki jo avtor kar preskromno imenuje *priročnik*, je dejansko lahko namenjena prevajalcem in tolmačem, pa tudi pravnikom. Razlaga pomena posameznih gesel v pravu bo za pravnike pogosto dobrodošla pomoč pri tem, kar avtor v uvodu posrečeno imenuje pridobitev *hitre informacije*, in tukaj bi res lahko govorili o pomoči na ravni in v smislu priročnika, kajti priročniki so vendarle na vseh področjih zelo koristna in dobrodošla literatura, način pridobitve hitre informacije, krajše predstavitve ali osvežitve materije. Za prevajalce, ki niso pravniki, bo ta razlaga še prav posebno dragocena, pogosto bistvenega pomena, ker bodo mesto, ki ga prevajajo in sam konkreten izraz lahko razumeli pravilno in v

pravem kontekstu. Ko pa je treba izbrati med podgesli, uporabo iste besede v različnih pomenuh, je taka pomoč za prevajalca in pravilnost prevoda naravnost odločilna. Tukaj se prevajalec znajde na razpotju, kjer mu namesto običajnega kašipota pravilno pot in s tem izbiro izraza (prevoda) jasno pokažeta opis in razlaga, združena s prevodom oziroma z ustreznici. Kar zadeva slovarski del, torej prevod posameznih pojmov in izrazov v nemščino in italijanščino, bodo po knjigi segali zlasti prevajalci in tolmači, hkrati pa bo v pomoč tudi pravniku, ki išče tuj izraz. V zvezi s slovarskim delom je pomembno omeniti tisto, kar zelo povečuje praktično uporabnost knjige. Geselskemu delu sledita nemško-slovenski in italijansko-slovenski *indeks*, kot ga imenujejo avtorji, dejansko pa gre za abecedna slovarja vseh gesel (domnevam, da vseh), tako da je vedno mogoče »vstopiti« v geselski del slovarja tudi prek enega ali drugega tujega jezika. Do razlage gesel in prevodov v tujem jeziku torej pridemo naglo in brez težav, ne glede na to, s katere plati se stvari lotimo, oziroma iz katerega ali v katerega od obeh jezikov prevajamo.

Prepričan sem, da se bo vsak uporabnik knjige ali tudi tisti, ki jo bo sprva bolj iz radovednosti vzel v roke, hitro prepričal o njeni uporabnosti, na kar sem želel še nekoliko bolj opozoriti. Kot nobeno človeško delo (skupaj s poskusom recenzije, ki ga pravkar prebirate) ni popolno, tudi to ni brez kakih, v resnici manjših hib, ki bi se jih pri morebitni poznejši dodelavi kazalo lotiti. Gre pa za pomanjkljivosti take narave, da z njihovo omembo lahko sam tvegam očitek drobnjakarstva, dlakocepstva. Preden kaj takega omenim, naj poudarim, da gre vsaj deloma za stvari, ki jih bo mogoče o priliki urediti skoraj na *redakcijski* ravni, in da v ničemer ne zmanjšujejo dejanske vrednosti in pomena knjige. Od tega, kar sem ob pregledovanju in uporabi dela mimogrede odkril, lahko omenim, da npr. izraz *kol-*

kovina nekako ni več v rabi, čeprav sem sam prej odločen ljubitelj »arhaizmov« kot njihov nasprotnik in jih nikakor ne obravnavam kot »sumljive« (glej s tem v zvezi zanimivo in upravičeno pokarjanje, ki ga je avtor zapisal na sedmi strani knjige). Za take primere bi kazalo med okrajšavami in znaki (osma stran knjige) uvesti še znak za arhaično, oznako, ki jo uporabljajo vsa slovarska dela. Na omenjenem mestu bi jo lahko uporabili skupaj z omembo, da danes pri nas za *kolkovino* uporabljamo izraz *taksa*, saj imamo zakon o upravnih in zakon o sodnih taksah. Pri geslu *nagib* manjka nemška ustreznica (iz latinščine) *Causa*, ker isto uporabljamo tudi v slovenščini kot sinonim za nagib v civilnopravnem pomenu. Pri geslu *pravna podlaga* pa je ta beseda (*Causa*) odveč, saj je pravna podlaga z ustreznico *Rechtsgrund* pravna podlaga (z razliko v primerjavi z nagibom v civilnopravnem pomenu) za odločitev državnega organa ali pravna podlaga zahtevka, ki se uveljavlja pred državnim organom. Ker s tem, vsaj za pomen tega zapisa, res postajam drobnjakarski, naj navedem morda še to, da sem bil nekoliko začuden, ker pod črko »C« premoremo v slovenščini samo 14 omembe vrednih pravnih gesel, in še od tega večinoma samo latinske besede ali kratice, da sem torej opazivši to pogrešal (vsaj še) geslo *cerkev* in pravne izpeljanke iz te besede (cerkveno pravo, državna cerkev, cerkveni davek, cerkveni prazniki ...). V drugem pa ima avtor prav, pod C izvirmo v pravu v slovenščini res ni česa posebej omembe vrednega. Pač pa pod »D« opazim, da pri sicer navedenem *državnem tožilstvu* manjka navedba *državnega pravobranilstva*. Ta pravni institut oziroma organ je naša izvirma (skupaj z nekdanjim vzhodnim blokom) iznajdba, prejšnje *javno pravobranilstvo*, in očitno ostalina še ne povsem preživetelega minulega obdobja, vendar obstaja in imamo zakon o njem, torej bi ga kazalo vnesti kot samostojno geslo. Sam bi ga sicer v nemščino

mirno prevedel kot *Finanzprokuratur*, namesto da bi tvegal, da prevoda nihče ne bo razumel.

Menim, da je že iz mojih ugotovitev na začetku razvidno, da bo vsa vrednost knjige prišla do izraza, če jo bomo sprejeli, razumeli in uporabljali v širšem kontekstu. S tem mislim, da je rezultat najboljši, če prevajalec pozna in uporablja tudi druga strokovna dela, ki sem jih omenil na začetku. Tukaj obravnavana knjiga ima to lastnost, da se, tako kot je urejena, odlično ujema z drugimi, pogojno rečeno, podobnimi. Te knjige se med seboj reskar nekam idealno ujemajo in dopolnjujejo, vse izhajajo iz zasidrane slovenske pravne terminologije, koristno pa je, da sta omenjena nemško-slovenski in italijansko-slovenski slovar delo istega glavnega avtorja. Iz knjige prepričljivo veje pravniška natančnost, in to iz njene ureditve in tudi iz zelo prizadevne obdelave gesel, saj so ta morala ostati pravno strokovna, pa vendarle biti pisana razumljivo širšemu krogu uporabnikov. Knjiga bo koristna ne samo za tiste, ki jo potrebujejo pri delu, temveč tudi za tiste, ki se hočejo na tem področju kaj naučiti oziroma utrditi svoje znanje. V povezavi s tem pomenom najdem še dodaten krog, po mojem skoraj nujno zainteresiranih bralcev, to so tisti, ki se spretnosti prevajanja šele učijo ter želijo in nameravajo postati prevajalci ali tolmači. Knjiga je urejena in pisana tako, da jim lahko ne samo bistveno pomaga pri učenju, temveč tudi zbudi veselje in zanimanje za prevajalsko delo. Vidik uporabnosti za pravnike sem že omenil in prikazal; toda če ne prej in drugje, lahko npr. tudi pravnik ob prebiranju in pregledovanju te knjige izve, da v avstrijskem pravnem redu ne poznajo naših *lokacijskih dovoljenj*.

Tistemu, ki knjige pobleže še ne pozna, priporočam, da si jo v miru ogleda, ker mu bo kar sama prepričljivo spregovorila o svoji uporabnosti in pomenu in povedala precej več, kot sem lahko jaz v tem zapisu. S pome-

nom in praktično uporabnostjo, ki jo ima, se bo gotovo uveljavila in postala standardni sestavni del prevajalske literature in pomagal za nemški in italijanski pravni jezik.

Peter Močnik: Italijanski del

Slovenski pravni leksikon je namenjen predvsem dvema skupinama uporabnikov: sodnim tolmačem, ki potrebujejo razlago gesla, preden se odločijo za ustreznico v tujem jeziku, in pravnikom; ti ga bodo uporabljali kot priročen trijezični pravni slovar. Več možnosti uporabe je še v šolstvu, gospodarstvu in politiki.

Priročnik je zelo uporaben pri povezavi med matično Slovenijo in manjšinama v Italiji in Avstriji. Italija je vključila v novo ustavo tudi skrb za varstvo manjšin in se obvezala, da jim bo zagotovila pravico uporabe njihovega jezika v odnosih z oblastjo. Do danes splošni zakon še ni bil sprejet, izdani pa so bili različni ukrepi, na podlagi katerih je poslovanje v nekaterih občinah in šolah dvojezično. Tudi v odnosih s sodno oblastjo imajo pripadniki manjšine pravico do dvojezičnega sodnega postopka, torej do prevoda vseh sodnih aktov in do dvojezične ustne obravnave. Če k tem pravicam dodamo še zasebno dvojezično poslovanje na gospodarski in kulturni ravni, lahko razumemo pomen Slovenskega pravnega leksikona za zamejce v Italiji.

Pri omenjenih dejavnostih se ni mogoče izogniti pravnemu izrazju in s tem težavam pri prevajanju iz italijanščine v slovenščino in iz slovenščine v italijanščino vseh izrazov, ki so sestavni del javnih aktov ali pogodb, uradnih dopisov, člankov itd. in ki jih ne poznamo. Pogosto si mora prevajalec pomagati tako, da si »predstavlja« pomen izraza, ki ga morda pravna ureditev kake države niti ne pozna, in ga skuša najverodostojneje prikazati v drugem jeziku. Zdaj ima na voljo priročnik, ki mu razloži pojem in ponudi soznačnico v tujem jeziku ter mu s tem prihrani veliko dela.

S podobnim vprašanjem se lahko ukvarja Slovenec iz matične države, ki dela na dvojezičnem območju na slovenski obali ali pa ima redne stike z Italijo na kateremkoli področju.

Pri prevodih upravnih aktov in postopkov pogosto opazimo nesoglasje med prevodi, ki so nastali v zamejstvu, in tistimi v matični Sloveniji, kjer včasih nekatere izraze kar prezejo. Ti imajo v italijanski pravni ureditvi natančno določen pomen, različen od slovenskega.

Ena od težav, s katerimi se spoprijemajo sodni tolmači na sodišču, je prevajanje sodnih aktov, kjer so v uporabi standardni izrazi, nekakšen »odvetniški žargon«, ki ga pogosto težko razumemo. Ali pa sprotno prevajanje obtožencu ali priči med obravnavo na procesu. Velikokrat se mora prevajalec preleviti v tolmača in v slovenščini navesti pravne izraze v zvezi z zločini, ki jih slovenski pravni red morda ne pozna. Takrat lahko nastanejo težave, ki bistveno vplivajo na potek sodnega postopka.

Tudi za osebne stike med državljani obeh držav, čeprav sodijo v isti kulturni prostor, a so bili vzgojeni v različnih pogledih na dogodke, ker izhajajo iz različnih zgodovinskih razmer, je pravno izrazje potrebno za boljši pretok informacij in medosebno sodelovanje. Marsikdaj se celo novinarji, časnikarji in uredniki spoprijemajo s težavami pri uporabi pravih izrazov za dogodke, ki so pomembni za širšo javnost.

Na vseh teh področjih Slovenski pravni leksikon rešuje veliko težav. Zato je bila njegova izdaja zelo koristna. Treba se bo potruditi, da ga dopolnimo z novimi gesli, saj se pravni svet v vseh državah stalno spreminja. Pomislimo npr. na novo zakonodajo EU, kjer se pojavljajo pravni pojmi, ki so tuji slovenski in italijanski pravni tradiciji. Ko bo prišel čas, bo treba pregledati novosti v pravu, da bodo imeli prevajalci, tolmači in pravniki, takrat že v enotnem pravnem, gospodarskem, družbenem in političnem prostoru, na voljo sodoben in aktualen priročnik.

Miran Željko

Pomnilniki prevodov v praksi

Uvod

Programi za delo s pomnilniki prevodov postajajo vedno bolj zanimivi – posebej glede na to, da so cene za osnovne različice teh programov polovico nižje kot pred tremi leti, ko smo jih prvič predstavili v Mostovih. Kljub znižanim cenam pa je cena takega programa primerljiva s ceno novega računalnika, zato je za prevajalca zelo neugodno, če po nakupu ugotovi, da je naredil napako. Ker imajo različni izdelovalci teh programov v nekaterih po-

drobnostih precej različne pristope, končni izdelki pa se v načinu doseganja enakega cilja tudi precej razlikujejo, je težko reči, kateri program najbolj ustreza potrebam povprečnega (karkoli si pod tem predstavljamo) prevajalca. Pri Mostovih si bomo prizadevali za čim bolj nepristransko obveščanje o dobrih in slabih straneh takih programov.

Lani sem bil na zanimivi predstavitvi treh najbolj razširjenih programov za delo s pomnilniki prevodov. Takrat sem želel dobljene

informacije prenesti drugim prevajalcem, ki jih to področje zanima, in sem prosil za sodelovanje ljudi, ki so predstavili te programe in ki jih tudi dobro poznajo. Dobil sem precej različne izdelke – prvi je bil bolj propagandne kot informativne vsebine, drugi je bil malo predolgovezen, le tretji je bil v skladu s pričakovanji in z začetnimi navodili za pisanje. Iz tako različnega gradiva je bilo težko pripraviti homogen, pregleden, uporaben in za izkušene uporabnike tudi novosti poln in zanimiv članek. Izvreči je bilo treba reklamne puhlice in jih nadomestiti z dejstvi ter odstraniti dele besedil, ki so se ponavljali v vseh treh predstavitvah. Poleg Tradosovega in Atrilovega izdelka – ta dva sta v naših krajih najbolj znana (in sta že bila predstavljena v Mostovih) – tokrat prvič predstavljamo Starov izdelek. Na srečo se je v času pripravljanja članka pojavil obširen prispevek o tej temi v biltenu ITI [1], ki ga je vsekakor koristno prebrati, tukaj pa bomo iz njega povzeli nekaj najzanimivejših sklepov. Bolj kot reklame izdelovalcev programov in nekajdnevni preizkusi (samo toliko, da preizkuševalec lahko o tem napiše članek) so zanimive praktične izkušnje v Sloveniji, zato je na koncu tudi nekaj tovrstnih mnenj – odziv pač ustreza razširjenosti teh programov pri nas. Če bi po branju članka želel še kdo prispevati svoje mnenje, ga bomo z veseljem sprejeli.

Za sodelovanje pri pripravi članka se zahvaljujem Katji Benevol - Gabrijelčič, Danielu Brockmannu, Deni Bugel - Shunra, Tinki Lengar in Winfriedu Rengu.

Kaj je pomnilnik prevodov?

S pomnilniki prevodov smo se že ukvarjali v Mostovih [2], [3], [4], zato je tu le kratek opis osnovne zamisli za nepoznavalce.

Pri klasičnem načinu prevajanja stare prevode shranjujemo v papirni ali elektronski obliki, da so pri roki, ko naslednjič dobimo na-

ročilo za prevod podobnega besedila. To je naš »pomnilnik prevodov« in pri podobnem besedilu lahko skopiramo dele starega prevoda.

Ta postopek program s pomnilnikom prevodov avtomatizira: besedilo, ki ga prevajamo, razdeli na prevodne enote (običajno je prevodna enota stavek), nato pa vse, kar prevedemo, v izvirmiku in prevodu shrani v računalnik. Pri vsakem naslednjem stavku, ki ga želimo prevesti, program najprej prebrska svoje podatke, in če ugotovi, da smo enak stavek že prevedli, ga prepíše iz pomnilnika. Prav pogosto se ne zgodi, da se v besedilih pojavljajo povsem enaki stavki, večkrat pa so si stavki bolj ali manj podobni. Pomnilniki prevodov znajo najti tudi take primere, pri čemer uporabnik sam nastavi zahtevano raven podobnosti.

Postopek dela je na splošno tak:

1. *Predelava izvirskega besedila*: pred prevajanjem program odstrani obliko besedila od vsebine, razdeli besedilo na prevodne enote in prevede tiste dele besedila, ki jih najde v svojih podatkih.
2. *Prevajanje*: teče podobno, kot je bil prevajalec navajen že doslej. Program mu pomaga tako, da mu sproti prikaže podobne prevodne enote, če pa ima vključen še slovar, mu ta prikaže prevode besed, ki so se pojavile v posamezni prevodni enoti.
3. *Predelava prevedenega besedila*: ko je prevod končan, program spremeni prevedeno besedilo v enako obliko, kot jo je imel izvirmik.

Večina pomnilnikov prevodov ima v sklopu celotnega sistema še te funkcije:

- filtre za pretvorbo različnih oblik datotek,
- statistiko in analizo besedila pred prevajanjem,
- povezavo s programom za urejanje terminologije,
- funkcije za zagotavljanje kakovosti (npr. preverjanje pravopisa).

Če želite uporabiti stara besedila, ki ste jih prevedli, preden ste začeli uporabljati pomnilnik prevodov, vam pri tem pomaga program za vzporejanje izvornika in prevoda. Ta ugotovi, kateremu stavku v izvorniku ustreza kateri stavek v prevodu, in oba shrani v tako obliko, v kakršni so prevodi v bazi pomnilnika prevodov.

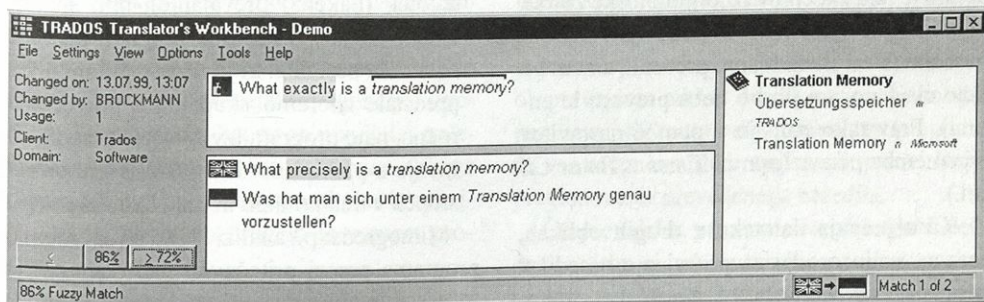
Uporaba pomnilnikov prevodov ni omejena na bolj razširjene jezike, kot velja za strojno prevajanje, zato so ti programi zanimivi tudi za slovenske prevajalce. Za delo s temi programi pa mora biti *nujno* izpolnjen en pogoj: izvornik mora biti v računalniški obliki (dokumenti v papirni obliki, sporočila, poslana po telefaksu, in celo zapisi oblike PDF (brez dodatnih posegov) niso uporabni).

Oglejmo si značilnosti treh najbolj razširjenih programov za delo s pomnilniki prevodov.

Translator's Workbench – TWB (Trados)

Podjetje Trados je opravilo pomembno pionirsko delo v tem, da je pomnilnik prevodov naredilo prijazen za uporabo: verjetno večina prevajalcev za pisanje uporablja program *Word*, zato je z vidika uporabnika najenostavnejše, če ves čas dela ostane v znanem delovnem okolju. Po namestitvi programa se v *Wordovi* orodjarni pojavi nov niz sličic; te omogočajo iskanje podobnih prevodnih enot v bazi, shranjevanje novih prevodnih enot in

dostop do podatkov iz terminološke zbirke (namesto klikanja sličic je mogoče uporabljati tudi bližnjice s tipkami). Sporočila o izidu iskanja med prevajanjem dobimo v TWB-jevem oknu (slika 1). Za iskanje podobnih prevodnih enot navedemo raven podobnosti in program nam pri vsakem zadetku (če ta obstaja) izpiše, koliko je prevodna enota podobna našemu besedilu, razlike pa so poudarjene z barvo: z rumeno barvo so označeni deli besedila, kadar se na istem mestu v dveh prevodnih enotah pojavijo različne besede, s sivo barvo je označeno dodano besedilo, z modro pa deli besedila, ki so sicer enaki v obeh stavkih, a so na različnih mestih v stavku. Kadar nas zanima, kako smo v preteklosti uporabili kako besedo, to pogledamo s kontekstnim iskanjem in dobimo vse prevodne enote (izvornik in prevod), v katerih se pojavlja iskana beseda. Ker ima vsako področje svojo terminologijo, si je koristno sprti urejati področni glosarček; za ta namen imajo Tradosovi uporabniki na voljo program MultiTerm (MT). Sestavo vsake terminološke zbirke definira uporabnik po svojih željah. Poleg besede v enem in drugem jeziku (slovarji so lahko tudi večjezični) ima lahko navedene še: sopomenke, okrajšave, primere uporabe, kazalce na referenčne vire, datum vnosa, avtorja itd. Vsak nov stavek, ki ga prevajalec želi prevesti, torej obdela pomnilnik prevodov, poleg tega pa še terminološki program. Ob vsakem novem stavku, ki ga začnemo prevajati, zato dobimo

Slika 1

seznam izrazov, ki jih je MultiTerm našel v terminološki zbirki, in s klikom na miš lahko te dele besedila prenesemo v prevod. Program zna iskati po delih besed in zna najti tudi podobne besede. Obstaja še spletna različica MultiTerma, ki omogoča, da slovar prek interneta uporabljajo prevajalci, ki sami nimajo tega programa.

Ker prevajalec ves čas dela v *Wordu*, odpade v začetku navedena predelava izvirmika in med prevajanjem se ohranja oblika izvirmika, skupaj z obliko in velikostjo pisave ter s pravilnim položajem tabel, diagramov in slik. Če v *Wordovi* orodni vrstici kliknete znak ¶, boste opazili, da sta v dokumentu shranjena izvirmik in prevod, s tem da se že prevedeni deli izvirmika ne prikažejo na zaslonu. Slaba stran tega je, da se dokument med prevajanjem napihuje, dobra stran pa, da prevod lahko prevajalec da v lektoriranje ali v strokovni pregled nekemu, ki nima TWB. Lektor popravi napake in vrne prevod prevajalcu, ta pa po prevajanju zahteva odstranitev izvirmika in vpis popravljenih prevodnih enot v bazo. Ker so v bazi že lektorirane prevodne enote, je s tem zagotovljena večja kakovost naslednjega prevoda (tudi če si prevajalec ne zapomni, kaj mu je lektor popravil, si to zapomni pomnilnik prevodov).

Ko se povečuje število prevodnih enot, je smiselno, že preden prevajalec začne delati, zahtevati, naj besedilo obdelata TWB. Pri tem izvemo, koliko besedila je prevedel program, koliko je bilo zadetkov iz terminološke zbirke in koliko prevodnih enot se ponavlja v samem besedilu (sicer jih še nismo prevedli, a nam bo delo olajšano, saj jih bo treba prevesti le enkrat). Prav tako nam je v pomoč nastavitev spremembe pisave (npr. iz *Times* v *Times CE* itd.).

Kdor prevaja datoteke v drugih oblikah, ima na voljo orodja za prevajanje besedil v programih PowerPoint, FrameMaker, Interleaf in PageMaker, za besedila, ki vsebujejo

krmilne oznake (HTML, XML, SGML ipd.), pa obstajajo ustrezni dodatki.

Dobre strani Tradosove izvedbe prevajalskega pomnilnika so povezane tudi z nekaj neprijetnostmi:

- računalniški zaslon postaja premajhen, saj imate odprta vsaj tri okna (Word (z dodatno orodno vrstico), TWB in MT);
- pri popravljanju že prevedenega besedila se lahko zgodi, da pomotoma pobrišete oznako za začetek ali konec prevodne enote (to sicer ni nič tragičnega, vendar s tem izgubite popravke celotnega odstavka, kjer je prevodna enota). Še huje je, da se je nekaterim uporabnikom nepopravljivo poškodovala baza prevodov, zato si redno delajte rezervne kopije;
- pri dolgih datotekah bo delo počasnejše kot pri programih, ki že v začetku izločijo podatke o obliki dokumenta (v takih primerih pomaga razbijanje izvirmika na več datotek, koristilo bo tudi, če povečate količino RAM-a v računalniku);
- primerjava izvirmika in prevoda na zaslonu (po prevajanju) je precej zoprno opravilo: besedilo teče zvezno, vmes pa imate oznake za začetek in konec prevodne enote (res je, da vam pri tem nekoliko pomaga različno obarvano besedilo). Sam raje primerjam izvirmik in prevod na papirju. Druga dva izdelka imata v ta namen dve vzporedni okni in je zato to delo hitrejše in manj utrudljivo;
- težave se pojavijo pri prevajanju skupine datotek (paketno prevajanje), npr. spletne strani; Atrilov ali Starov program prevede tiste dele besedila, ki jih ima v pomnilniku, preostale zberemo skupaj, jih prevedemo ročno, nato program izvorne dele besedil zamenja s prevedenimi. Pri TWB gre ta postopek v treh korakih in traja dalj časa.

Mimogrede: po analizi [1] so se uporabniki programa precej pritoževali nad odzivnostjo in kakovostjo Tradosove tehnične pomoči.

Torej? Če večino dela opravite z Microsof-

tovim Wordom, če se neradi učite dela z novimi programi, sploh pa če delate za naročnika, pri katerem je zaželena uporaba TWB, so Tradosovi izdelki verjetno najboljša izbira. Še naprej boste delali v znanem Wordovem okolju in ves čas boste imeli pred sabo pravilno oblikovan dokument.

Če pa delate z datotekami v različnih zapisih, če vas ni strah preizkušanja novih računalniških programov, če imate taka besedila, ki bi jih bilo možno obdelati s paketnim prevajanjem, in če nimate najzmogljivejšega računalnika (in tudi ne nameravate v kratkem kupiti boljšega), je morda bolje razmisliti o programu DejaVu ali Transit.

Spletna stran: <http://www.trados.com>

Izmenjava izkušenj med uporabniki: www.onelist.com, nato poiščite skupino *TW_USERS*.

DejaVu (Atril)

V anketi, ki jo je Michael Benis naredil med uporabniki pomnilnikov prevodov, je program DejaVu (DV) dobil najbolj navdušeno podporo prevajalcev. Za to je več razlogov: od vseh naštetih programov (tudi v primerjavi s podobnimi, tu neomenjenimi programi) ima najugodnejšo ceno, glede na izkušnje uporabnikov je (brezplačna!) tehnična podpora najboljša in verjetno prav zaradi intenzivnega stika z uporabniki se je ta program v zadnjih letih najhitreje razvijal. Praktično vsak predlog prevajalcev, ki dobi vsaj malo širšo podporo, je v nekaj dneh vključen v novo različico programa, ki jo je mogoče brezplačno skopirati iz Atrilovega spletnega centra. Veliko uporabnikov (tudi prevajalske agencije) uporablja DV prav zato, ker so ga razvijalci prilagodili njihovim konkretnim potrebam. Takega tesnega sodelovanja med uporabniki in razvijalci ni pri nobenem drugem tovrstnem programu.

In kaj lahko povemo o DV z vidika uporabnika? Ta ni več omejen na *Word* (oziroma

na izdelke, ki jih podpira Trados), saj dela v novem okolju novega programa. Pred začetkom dela spremeni izvornik v tako obliko, da DV lahko dela z njo, pri čemer zna en program delati z veliko različnimi oblikami zapisov (MS Word, RTF, pomoč za okenske programe, PowerPoint, Excel, FrameMaker, PageMaker, QuarkXpress, Interleaf, Java Properties, HTML, SGML, RC, C/C++, Corel Catalyst, običajne tekstne datoteke, XML in – kot zanimivost – celo baze TWB (!)). Prednost pri tem je, da prevajalcu sploh ni treba vedeti, kako se uporabljajo njemu neznani programi, naučiti se mora le dela z DV. Po pretvorbi besedila in med prevajanjem prevajalec sicer izgubi podatke o oblikovanosti besedila (med delom vidi izvornik in prevod kot navadno besedilo), vendar se ti podatki ohranijo in se prevod na koncu preoblikuje, da ima tak videz, kot ga je imel izvornik. Med delom prevajalec v osnovi vidi izvornik in prevod kot dvokolonsko tabelo; v prvi koloni so enote izvornika, v drugi koloni (v začetku prazne) enote prevoda (delno lahko uporabnik spreminja videz delovnega okolja) (slika 2). Najpogostejše operacije prevajalec opravi s klikanjem ustreznih sličic v orodni vrstici, seveda pa so možne tudi bližnjice s tipkovnico. V posebnih okencih ob prevodnem oknu in pod njim so izrazi iz terminološke zbirke in stavki, ki ustrezajo enoti, ki jo v tistem hipu prevajamo. Prevajalci, ki so bili doslej vajeni le *Worda*, so v začetku morda malce zmedeni, vendar se kmalu navadijo na novo delovno okolje (to se sčasoma izkaže za zelo intuitivno) – gre pravzaprav za nekaj podobnega, kot če imamo ob prevajanju odprta dva slovarja – pridobijo pa s tem predvsem večjo hitrost, en program za vse mogoče oblike zapisov in precej lažje pregledovanje prevedenega besedila.

Če prevajalec pri enem naročilu dobi več datotek, mu ni treba odpirati in zapirati vsake posebej, temveč jih lahko obdela v paketu.

Zelo uporabna lastnost DV je, da zazna po-

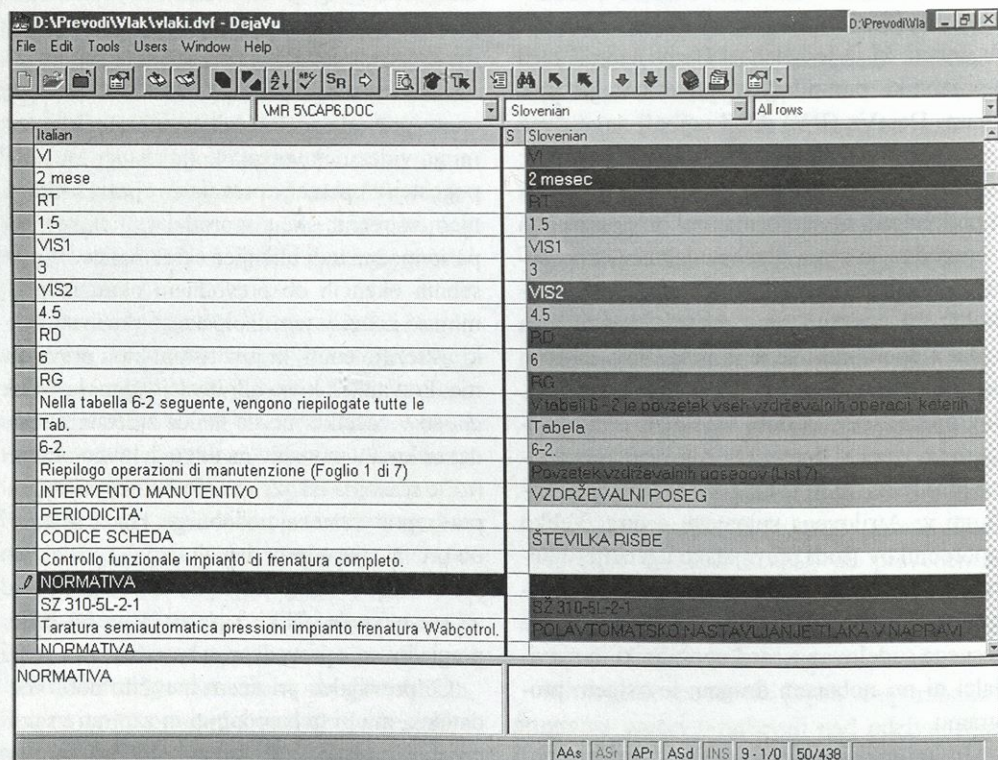
navljanje niza besed v besedilu, ki ga nameravamo prevedsti (TWB prepozna le prevodne enote), saj si pri tem ponavadi zagotovimo največji prihranek (izkušnje kažejo, da se celi stavki zelo redko ponavljajo, dosti pogosteje se ponavljajo nizi besed). S tem si osnovni slovarček za posamezno področje lahko naredimo že pred prevajanjem – v Atrilovem izrazoslovju je to *leksikon*. Po analizi [1] se prav zaradi te posebnosti produktivnost prevajalcev najbolj poveča z uporabo DV, in kot pravi Michael Benis: »... vam v tem trenutku noben drug sistem na trgu ne omogoča, da tako koristno uporabite svoje baze podatkov.«

Podatki v pomnilniku prevodov so v obliki Accessove baze; če želimo svoj pomnilnik dati ali prodati drugemu prevajalcu, mu ga lahko damo v tej obliki, lahko pa ga spremenimo v zapis TMX (standard za pomnilnike

prevodov), Excelovo ali Wordovo tabelo ali navadno besedilo.

Po analizi [1] je DV (skupaj s Transitom) eden najbolj stabilnih tovrstnih programov. Kar ste prevedli, program sproti (ob skoku na novo prevodno enoto) shranjuje na disk, tako da je najhujše, kar se vam zgodi, da izgubite zadnjo prevedeno enoto.

Verjetno bi vsak prevajalec pred nakupom tako dragega programa rad preizkusil, kako se stvar obnese v praksi. V celoti je to mogoče le z DV: program lahko brezplačno snamete z Atrilove spletne strani in ga en mesec uporabljate brez omejitev. S praktično uporabo vam bo bolj jasno, ali so prevodi, ki jih dobivate od svojih strank, dovolj ponavljajoči se, da se bo nakup izplačal. Ker en mesec hitro mine, se je smiselno prej pripraviti in tisti čas res izkoristiti za delo s programom (in s primernim

Slika 2

prevodom!), kajti preizkusnega obdobja ni mogoče raztegniti prek 31 dni.

Torej? Vas mika, kajne? Cena programa je v primerjavi s cenami konkurentov zelo ugodna. Če nimate ob sebi računalniškega strokovnjaka, boste znali ceniti brezplačno in hitro pomoč razvijalcev programa. In ker en mesec lahko brezplačno preizkušate vse zmogljivosti programa, bi bilo zanimivo vsaj poskusiti, kako ta reč deluje v praksi in ali vam bo sploh kaj pomagala ali ne.

Spletna stran: <http://www.atril.com>

Izmenjava izkušenj med uporabniki: dejavu-l@egroups.com (pošljite prazno sporočilo na subscribe-dejavu-l@egroups.com ali se prijavite prek Atrilove spletne strani). Atril izdaja periodični bilten, v katerem dobi- te obvestila o novostih (bilten lahko prejema- te tudi, če niste kupili programa).

Transit (Star)

Nekaterim uporabnikom se zdi TWB povprečen program, ki pa ga znajo Tradosovi ljudje odlično prodajati; po drugi strani se uporabnikom Transita zdi, da imajo odličen program, ki pa ga Starovi ljudje ne znajo prodajati. V delno potrditev te teze še podatek iz domačih logov: koliko prevajalcev ve, da ima Star (edini od tu naštetih podjetij) od januarja 2000 predstavnštvo v Ljubljani?

Sestavine Transita so: funkcije za upravljanje programa in prevoda, urejevalnik, filtri za datoteke različnih oblik, program TermStar za urejanje terminologije, program za vzporejanje že prevedenih besedil (ni vključen v osnovno različico programa).

Postopek dela je podoben kot pri DV: program predela izvornik v Transitovo obliko, odstrani podatke o oblikovanosti besedila (slike, pisave, zamik itd.) in jih shrani posebej. Po prevajanju program preoblikuje besedilo nazaj v tako obliko, kot jo ima izvornik. Med začetno in končno predelavo besedila in med prevajanjem program shranjuje podatke o av-

tomatsko prevedenih enotah, o podobnih prevodnih enotah in o vrednosti zadetkov, o ročno prevedenih enotah in o še neprevedenih enotah. Glede na te podatke lahko predvidite porabo časa in ustrezno prilagodite ceno za prevod.

Pri Transitu se uporablja izraz *referenčno gradivo* namesto *pomnilnika prevodov*. Referenčno gradivo je shranjeno v datoteke za posamezne jezike – ne uporablja se sistem podatkovnih baz kot pri prej omenjenih programih.

Na začetku prevajanja navedemo, katere jezikovne datoteke, ki jih imamo, in katere pretekle projekte želimo uporabljati kot referenčno gradivo. S tem je zagotovljeno, da bo program uporabljal samo tiste stare prevode, ki so kontekstno relevantni za novi prevod. Za referenčno gradivo se seveda uporablja tudi besedilo, ki ga takrat prevajamo (isto velja za druga dva sistema). Staro in novo referenčno gradivo lahko med delom kadarkoli popravljamo.

Transit pozna veliko različnih oblik datotek: MS Excel, Adobe FrameMaker, navadno besedilo, HTML, Interleaf, PageMaker, QuarkXpress, MS PowerPoint, RTF, Winhelp, SGML, Unicode, UTF-8, MS Word, WordPerfect in XML. Večina filtrov je vgrajena v osnovno različico programa.

Podjetje Star se ukvarja tudi s prevajanjem, zato je njegov urejevalnik besedila zasnovan tako, da zadovolji posebne zahteve prevajalcev. Med prevajanjem sta besedili izvornika in prevoda vsako v svojem oknu (slika 3). Ko se premikate skozi besedilo v enem oknu, se sočasno premika tudi besedilo v drugem oknu, zato vedno vidite vzporedno izvornik in prevod. V posebnih oknih se prikažejo približni zadetki, podatki iz terminološke zbirke (kadar program v izvornem besedilu naleti na besedo iz slovarja) in opombe, ki jih med prevajanjem piše prevajalec. Program označi, kje je besedilo posebej oblikovano (npr. tabele,

naslovi, sezname, krepko napisano besedilo itd.), da se prevajalec lažje znajde med prevajanjem. Prikaz je neodvisen od načina zapisa izvornika. Med začetno predelavo besedila program doda ustrezne oznake; te lahko med delom v urejevalniku prikažemo ali skrijemo. Oznake so zaščitene pred pisanjem in jih prevajalec ne more pokvariti (to se lahko zelo hitro zgodi pri delu s TWB!). S tem je zagotovljeno, da bo imelo prevedeno besedilo enako obliko kot izvornik. S *segmentnimi filtri* lahko poiščemo prevodne enote, kjer se uporabljajo podobne fraze, da jih vedno enako prevedemo. Med prevajanjem lahko v posebno okno pišemo komentarje ali vprašanja. S tem si npr. označimo problematične dele besedila, ki jih moramo še preučiti ali jih poslati vodji projekta v razčiščevanje.

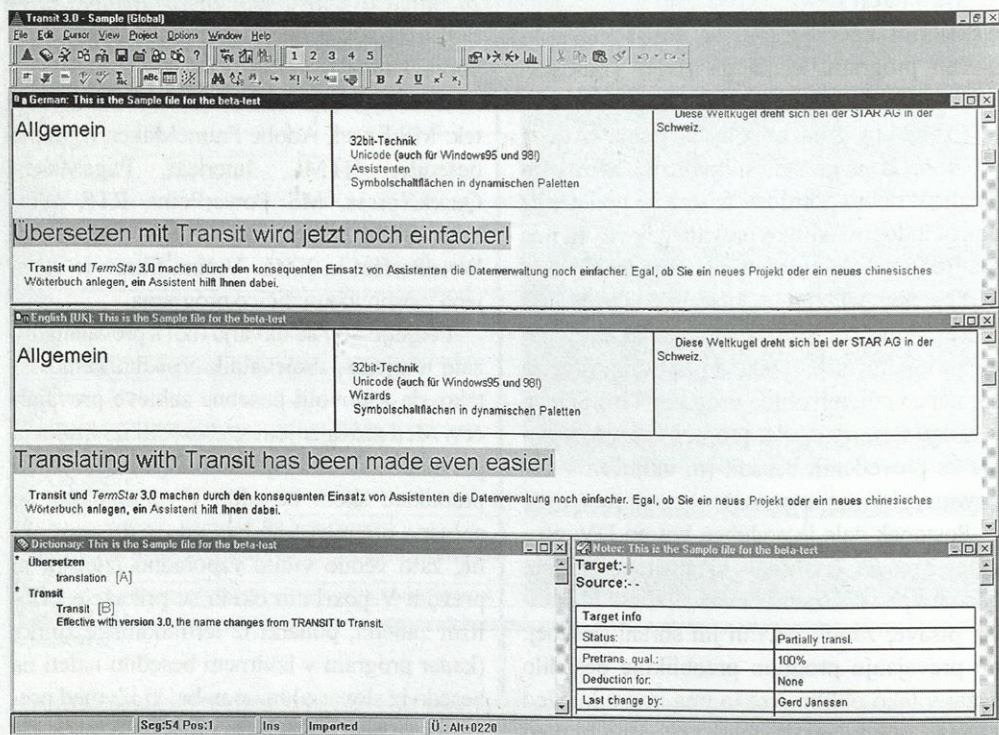
Videz zaslona v Transitu si lahko nastavimo precej po svojih željah in ga shranimo kot

svoj *profil*: lahko izberemo različne tipe pisav, barve, po svoje postavljamo okna, nastavljammo parametre za prevode, spremenimo jezik za komunikacijo s programom itd.

Pri delu s programom imamo tele funkcije za zagotavljanje kakovosti prevoda:

- Se terminologija v glosarjih za posamezen projekt uporablja konsistentno?
- Preverjanje pravopisa (vgrajeno je preverjanje za 18 jezikov).
- Je besedilo prevedeno v celoti?
- Se presledki v prevedenem besedilu ujema-jo s presledki v izvorniku?
- Se dosledno uporabljajo decimalna vejica (pika) in ločniki za tisočice?

Med prevajanjem imamo lahko odprtih poljubno veliko jezikovnih datotek. To omogoča iskanje in zamenjavo v vseh datotekah ali primerjavo konteksta med različnimi datotekami. Ponavljajoče se izraze lahko hitro vstavi-

Slika 3

mo v prevod s pritiski na kombinacije tipk. Ponavljajoče se operacije si poenostavimo tako, da posnamemo makro. Vse funkcije lahko opravljamo iz menijev ali prek bližnjic s tipkovnico – te so enake kot v *Wordu*. Že prevedene dele besedila lahko popravimo v prevodu, s katerim se trenutno ukvarjamo, ali v referenčnem gradivu.

Za urejanje terminoloških zbirk so pri Staru naredili program TermStar. Z njim sestavljamo preproste ali zapletene slovarje, ki poleg prevoda vsebujejo še veliko podrobnosti (prevod besede v enem ali več jezikih, okrajšava, definicija, sopomenka, določimo lahko pisavo za izpis itd.). Program lahko uporabljamo samostojno ali skupaj s Transitom. Takrat deluje med prevajanjem TermStar v ozadju, v urejevalniku označi vse besede, ki jih je našel v svojih slovarjih, in prikaže njihove prevode. Med delom v programih Word, WordPerfect, AmiPro in FrameMaker lahko označimo besedo in poiščemo njen prevod v TermStarovem slovarju. Program za upravljanje terminologije na internetu je WebTerm. Omogoča uporabo slovarjev s spletnim pregledovalnikom. Skratka, TermStar je najbolj sofisticiran tovrsten program, hkrati pa ga je tudi lažje uporabljati kot večino drugih programov.

Med delom je Transit opazno hitrejši od konkurenčnih programov. Bližnjice s tipkovnico pa omogočajo, da do rezultata pridete z minimalnim pritiskanjem tipk.

Transitovi uporabniki, ki so uporabljali tudi druge programe, so opazili, da Starov program za vzporejanje besedil deluje opazno bolje od konkurence.

O Starovih izdelkih se torej sliši predvsem hvala. Kaj pa slabe strani? Najhujši udarec je cena izdelka. Pretvornika za zapis FrameMaker in Interleaf in program za vzporejanje je treba plačati posebej. In to zelo drago: celoten DV (pomnilnik prevodov, program za urejanje terminologije, program za vzporejanje in pretvornik vseh možnih zapisov datotek) sta-

ne malenkost več kot samo Transitov program za vzporejanje datotek!

Torej? Če nimate posebej zmogljivega računalnika in ne nameravate v kratkem kupiti novega, se zdi Transit najboljša izbira (in TWB najmanj primerna). Če primerjamo Transit in DV, je prvi malenkost boljši glede hitrosti dela in stabilnosti programa, DV pa ima več možnosti, in če jih znamo uporabljati, je skupni učinek na povečanje produktivnosti večji pri slednjem. TermStar je boljši od Atrilovega TermWatcha, tudi Transitov program za vzporejanje prevodov prinaša večje časovne prihranke kot Atrilov – je pa res, da nobena od teh prednosti ne prinese kaj bistvenega samostojnim prevajalcem. Le pri ceni Transit ne more tekmovati z DV.

Spletna stran: <http://www.star-ag.ch> ali <http://www.star-group.net>

Predstavnostvo v Sloveniji:

ljubljana@star-group.net

Izmenjava izkušenj med uporabniki: na spletni strani <http://www.egroups.com> poiščite Star Transit in se prijavite v skladu z navodili.

Povečanje produktivnosti

Prvi pogoj za dvig produktivnosti je, da sploh imamo besedila, ki so primerna za delo s tovrstnimi orodji. Po enoletni uporabi je Michael Benis takole ovrednotil povečanje produktivnosti: v začetku se produktivnost najbolj povečuje z uporabo TWB (ker je najenostavnejši za uporabo), podobno se dvigne produktivnost pri uporabi Transita, le da je končni učinek večji, pri DV je v začetku dvig produktivnosti morda malo manjši, ko pa obvladamo vse njegove pripomočke, lahko dosežemo ali celo presežemo produktivnost Transita. Prevajanje teče hitreje in tudi primerjava izvirmika in prevoda je pri zadnjih dveh programih preglednejša in hitrejša, še posebej to velja za delo z besedili, kjer so oznake kar med tekstom (npr. HTML).

Sklep

Če se vam zdijo navedeni programi zanimivi, najprej preverite, ali večina vaših prevodov sploh izpolnjuje osnovne zahteve, da bi imeli kakšno korist od pomnilnikov prevodov:

- izvirnik mora biti v računalniški obliki (skeniranje nima smisla, ker se pri tem pojavi preveč napak);
- deli besedila se morajo **dobesedno** ponavljati (besedila s podobno temo, celo od istega avtorja, sama po sebi ne zagotavljajo, da vam bo pomnilnik prevodov v kakršnokoli pomoč);
- uporaba je smiselna predvsem za tehnična navodila (dosledna raba terminologije) in priročnike, ki se pogosto obnavljajo (in pri tem malo spreminjajo), npr. navodila za računalniške programe, obsežna naštevanja sestavnih delov ali izdelkov so pa sploh idealna surovina za te programe;
- program za urejanje terminologije vam bo morda v večjo pomoč kot pomnilnik prevodov.

Prvotno so bili ti programi namenjeni lokalizaciji računalniških programov: *Word 97* se morda za 10 % razlikuje od *Worda 7* in je prihranek pri prevajanju uporabniškega vmesnika, pomoči in navodil res ogromen. Upoštevajte pa, da se pri navadnih besedilih celi stavki izredno redko ponavljajo.

Pri vseh programih velja, da si je zelo koristno vzeti čas in skopirati na svoj računalnik poskusne različice programov ter jih preizkusiti, se vključiti v diskusijske skupine na internetu in spremljati mnenja drugih uporabnikov (pomembnejša so mnenja tistih, ki so v praksi delali vsaj z dvema različnima programoma). Temeljito je treba prebrati obsežna navodila za uporabo – slepo klikanje po sličicah uporabniškega vmesnika se ne obnese. Začnite s preprostimi opravili in se kasneje lotite bolj zapletenih.

Konkretne cene posameznih izdelkov v članku niso omenjene, lahko pa jih poiščete

na spletnih straneh izdelovalcev programov. Že nekaj časa velja, da je cenovno najugodnejši DV. Pri tem programu v enem paketu dobite vse.

Izkušnje slovenskih uporabnikov

Reklamni prospekti izdelovalcev teh programov obljublajo marsikaj: od optimistične napovedi *prevajanje je vsak dan hitrejšo* (Star) do bombastične trditve, da *se je pri nekaterih besedilih produktivnost prevajalcev v ustanovah EU povečala za 100 % v nekaj mesecih po uvedbi pomnilnikov prevodov* (Trados).

Ko sem na spletni diskusijski skupini *forum prevajalcev* pozval slovenske prevajalce, naj se mi oglasio s svojimi izkušnjami, da tale članek ne bo videti kot reklama za prodajalce pomnilnikov prevodov, je bil odziv silno skromen. Tradosove izdelke uporabljajo v prevajalskem oddelku *Službe Vlade RS za evropske zadeve* (SVEZ), nekaj izkušenj z njimi imam tudi sam, Katja Benevol - Gabrielčič uporablja DV, nihče se ni javil, da uporablja Transit – celo zastopnik podjetja Star za Slovenijo je izjavil, da bomo težko našli uporabnike Transita v Sloveniji. Je to vse? Verjetno ne. Tisti, ki poslovenijo Microsoftove programe, skoraj gotovo ne počno vsega ročno od začetka – vendar bi bilo precej zamudno, če bi jih lovil širom po Sloveniji. Če se bo po branju tega prispevka oglasil še kdo s svojimi izkušnjami, bomo te z veseljem objavili v naslednjih Mostovih.

Zaradi izredno majhnega števila uporabnikov seveda ne smemo sklepati na splošno. Štirje prevajalci smo nekaj mesecev dva različna programa uporabljali pri treh povsem različnih tipih besedil. Bolj kot enostranski pogled na posamezen program so pomembne izkušnje prevajalcev, ki so imeli možnost uporabljati vsaj dva različna izdelka; poleg vira [1] sta zanimiva tudi [5] (v katerem svoje izkušnje opisuje navadna prevajalka in ne kak

ljubitelj novodobnih računalniških pogruntavščin) in [6] (v katerem je avtor zelo sistematično primerjal tri programe – in prišel do nekoliko drugačnih sklepov kot drugi).

Katja Benevol - Gabrijelčič **o izkušnjah z DV**

Najprej moram priznati, da moje pripovedovanje občasno presega običajno navdušenje nad programom in da so me kolegi prevajalci že vprašali, ali me Atril plačuje za to, da ga opisujem v tako rožnati luči. Vendar obljubljam, da bom skušala biti pri pisanju čim bolj objektivna.

Naj najprej navedem nekaj dejstev: za samostojnega prevajalca je kljub ugodni ceni DV *drag*. Kupiti sem ga želela že pred kakim letom, a sem takrat ugotovila, da bi predolgo trajalo, da bi se mi izplačal. Ko se je pokazalo, da bo naslednji projekt, pri katerem bom sodelovala, takega obsega in vrste, da je tovrsten program praktično nujen, sem se odločila, da ga bom preizkusila na enem od tekočih projektov.

Res je, da se je treba naučiti novega vmesnika, ker pa se Atril zaveda, da večina prevajalcev uporablja Word, so navadne funkcije in bližnjice enake kakor v njem: najdi/zamenjaj = <ctrl + H>, zamenjaj začetnico besede = <shift + F3> ipd.

Čeprav *nisem imela zbirke prevodov* (to ni tako hudo, če imaš kakršnakoli vzporedna besedila v elektronski obliki, saj je na voljo *align texts*), na podlagi katere naj bi mi program pomagal, in čeprav ga praktično še nisem znala uporabljati, se je izkazalo, da *mi je pomagal že po približno sto vnosih*. Prevajala sem tehnično besedilo z zelo visokim odstotkom ponovljivosti. Ker sem dvomila, da je orodje primerno tudi za besedila, v katerih ponovljivosti skoraj ni, sem komaj čakala, da se je pojavilo čisto navadno besedilo, kakršna moramo prevajati praktično vsak dan. Sprva se je pojavila komajda kakšna besedica (te

sem pridno vnašala v leksikon), v zadnji tretjini 20-stranskega besedila pa sem opazila, da mi ni treba skoraj nič več tipkati – besede sem samo premetala, popravila končnice, in to je bilo vse. Najbolj prihranim pri času – vsak izraz, ki ga moram preveriti ali poiskati v slovarju, vnesem v terminološko zbirko ali leksikon in zagotovo mi ga ni več treba iskati po slovarjih.

Izkazalo se je, da je na začetku novega projekta najboljše *najprej izdelati leksikon*. Če enkrat vpišeš besede, ki se v dokumentih pojavijo več kot trikrat, prihraniš veliko časa. Seveda za nekatere besede ne moreš vedeti, v kakšnem sobesedilu obstajajo in kaj bodo v istem okolju pomenile, a take preprosto izpuštiš in jih vneseš v terminološko zbirko pozneje. Če se pozneje izkaže, da izbrani prevod ne ustreza želenemu, lahko besedo preprosto zamenjaš ali vneseš v terminološko zbirko, ki vedno prevlada nad leksikonom. V terminološko zbirko lahko vnašamo tudi rekla ali besedne zveze, ki se pojavljajo pogosteje. Besedna zveza vedno prevlada nad posamezno besedo.

Po treh mesecih se dogaja, da moram iz poglavja tehničnega besedila z razmeroma velikim odstotkom ponovljivosti, dolgega npr. 10 strani, prevesti približno 20 stavkov – potem ko program zame najprej opravi strojno predprevajanje (*pretranslate*). Vse drugo je pobarvano zeleno – natančno ujemanje, vijoličasto – delno ujemanje (to se velikokrat izkaže za natančno, saj je edina sprememba v italijanskem izvirniku npr. okrajšani člen) ali svetlo zeleno – na začetku dokumenta vneseni prevod se prenese v vsa polja v dokumentu, ki se s prvim natanko ujemajo (glej sliko 2). Zame najlepše od vsega – s številkami se mi praktično ni treba več ukvarjati. Ni treba skrbeti, da bom v nezanesljivem Wordu pokvarila oblikovanje tabele (program se je zelo izkazal pri velikih, tri- ali večstranskih tabelah, ki so bile v dokument vstavljene podolžno na-

mesto pokonci – oblikovanje bi morala popolnoma pokvariti, da bi tako tabelo sploh lahko brala) ali da se bo zaradi spremenjene dolžine odstavka spremenilo mesto nezasodranega okvirja, mesto opisa skice in podobno. Za vse to poskrbi DV.

Motita me dve stvari:

- *ni vdolan črkovalnik* za slovenščino, a Atrilu obljublja, da bo kmalu;
- *ni funkcije za razveljavitev*. Če besedo zбриšeš, jo boš moral vtipkati še enkrat.

DV je razmeroma požrešen glede porabe sistemskih sredstev, a lahko, medtem ko je pognan, pobiram in berem e-pošto, deskam po internetu, poganjam Word in Excel in počnem vse, kar mi srce poželi. Doslej se mi je morda trikrat zgodilo, da se je program nepreklicno ustavil. Navadno zato, ker sem nehote pritisnila kakšno njemu neljubo kombinacijo tipk, ki pa je ne znam ponoviti. Računalnika mi ni bilo treba ponovno zagnati. Izgubila nisem niti enega celotnega vnosa.

Pravzaprav moram biti malo bolj poštena: prvi dan se mi je DV nekajkrat tako nepreklicno sesul, da je pomagal samo ponovni zagon Oken. In kljub temu, da je bila nedelja, je bila Atrilova *brezplačna tehnična pomoč* z menoj na liniji do približno 23. ure, ko sem obupala, DV odstranila z diska, ga namestila ponovno in ... pozabila, da sem z njim kadarkoli imela težave. Priznati moram tudi to, da sem morala, dokler nisem (zaradi strojnih težav z diskom) ponovno namestila Oken, DV zagnati, ko je imel na voljo več kakor 60 % sistemskih sredstev. Sicer je imel težave s samodejnim zlaganjem prevoda iz posameznih besed (*auto assemble*) in pošiljanjem končnih prevodov v pomnilnik prevodov (*memory database*). A to je bolj krivda Microsoftovih Oken kakor DV. Ko je bil DV zagnan, je bilo vseeno, na koliko so padla sredstva računalnika – povsem zadovoljno je delal tudi s 33 % sredstev.

V praktični rabi se izkaže, da:

- ima program včasih težave s števili, ko se pojavljajo v polju hkrati z besedilom (glej zgled);
- je neumno pričakovati, da bo vnos samostalnika v tujem jeziku kdaj sklanjan v ciljnem jeziku – slovenščini, če ga v sklanjani obliki nismo vnesli kot možnost. Pri Atrilu se že trudijo, da bi ugodili zahtevam po delnem ujemanju (koren, a ne končnica). Seveda ne toliko zaradi slovenščine, enake želje imajo prevajalci v nemščino;
- prav tako ne moremo pričakovati, da bo program namesto nas spregal;
- bomo morali pri prvi besedi v ciljnem jeziku, ki začenja stavek, vsakokrat popraviti veliko začetnico, če stoji v izvorniku pred njo člen;
- bo program sam prestavil pridevnik pred samostalniki v ciljnem jeziku, če v izvorniku stoji za njim.

Zgled 1

Izvornik:

Ad esempio trasformare un carrello motore in uno portante, o viceversa, occorre sostituire una sala (da motrice a portante o viceversa) e la traversa freno della sala sostituita.

Ko sem pritisnila *auto assemble*, sem dobila:

voziček motor nosilni, je treba zamenjati ena (motorno vozilo nosilni) zavora.

Če na tem mestu vnesem v terminološko zbirko tele pare besed:

ad esempio = na primer

trasformare = spremeniti

carello motore = motorni voziček

sala = os

traversa = prečnik

dobim, če ponovno pritisnem *auto assemble*:

Na primer spremeniti motorni voziček nosilni, je treba zamenjati ena os (motorno vozilo nosilni) prečnik zavora os.

Da pridem do prevoda, moram samo premetati besede, zbrisati *vozilo* in vstaviti ustrezno oblikovan glagol:

Na primer: spremeniti motorni voziček v nosilnega ali nasprotno, je treba zamenjati os (motorno z nosilno ali nasprotno) in zavorni prečnik zamenjane osi.

Dobiš pa seveda neumnosti, od katerih ni mogoče uporabiti praktično nič.

Zgled 2

Izvirnik:

Allo scopo di rendere l'intervento della frenatura e sfrenatura piu rapidi e contemporanei, ogni distributore e dotato di due elettrovalvole (di frenatura EVF, di sfrenatura EVSF) comandate elettricamente dal rubinetto freno.

Auto assemble:

namen in več in, vsakih je opremljen z dve električni ventili (ventil zavora).

Včasih se zgodi, da ste prepričani, da ste enak ali skoraj enak stavek že prevedli, pa ga program ni našel in je namesto tega opravil samo *auto assemble*. Za take primere obstaja še funkcija *scan*. Program bo poiskal vse stavke ali dele teh, ki so izvirniku podobni, a ne toliko, da bi si jih on »upal« uporabiti kot možen prevod. V posebnem oknu stavke prilagodite in ga s klikom gumba prenesete v urejevalno okno.

Med urejanjem besedila je na voljo nekaj zelo uporabnih funkcij. Program uporablja za različne »stature« prevodov barvno kodiranje (glej prej: zeleno, vijoličasto ipd.). Po teh kodiranjih lahko prevode tudi razvrščamo: prikažemo samo zelene ali samo vijoličaste ali samo svetlo modre. (S svetlo modro barvo sami označimo še nedokončan prevod. Ko smo prevedli že praktično vso datoteko, lahko strnemo odseke, ki so nejasni ali so v njih še neprevedeni termini.) Tudi ko končan prevod izvažamo, lahko označimo, da se posamezna »barva« prenese v izvorno obliko kot skrito ali prečrtano besedilo. Če menimo, da bomo po obdelavi v Wordu besedilo še predelovali v DV, ga lahko izvozimo v dveh stolpcih z barvnim ali številčnim kodiranjem in ga nato uvozimo nazaj v DV.

In še bi lahko naštevala in hvalila. Naj le ponovim, kar se ves čas pleče po mojih mislih – ne vem, kako sem doslej lahko delala brez pomnilnika prevodov.

Izkušnje uporabnikov TWB

Pri SVEZ so začeli uporabljati Tradosove programe, ker jih uporabljajo v ustanovah EU, pa tudi druge kandidatke za članstvo v EU si skušajo pomagati s temi programi. V takem okolju bi bilo nesmiselno iskati izvirmo rešitev.

Ker je bilo pričakovati, da bo učinek pomnilnikov prevodov precej časa zelo skromen, prevajalce pa bi bilo težko prepričati, da je program koristen, če jim ob vsakem naslednjem stavku napiše *ni zadetka*, so pri SVEZ z vzporejanjem shranili v baze za različna področja veliko starih prevodov. Prevajalci so razporejeni po ministrstvih in praviloma prevajajo besedila z ožjega področja, npr. finance, okolje, kmetijstvo – jasno pa je, da je znotraj vsakega takega področja še množica ožjih specialnosti, zato si mora vsak prevajalec sam organizirati svoje baze.

Nekako med uvajanjem TWB je Trados začel prodajati 32-bitno različico programa, stari priključek za zaščito pred kopiranjem programa z novo različico ni deloval, novi pa ni deloval s tistim tipom osnovne plošče, ki ga je imela večina prevajalcev (pa ni šlo za kako eksotično opremo!).

Ker dosedanje izkušnje kažejo, da prevajalcem TWB ni v posebno pomoč, ga ne uporabljajo, kadar je za kak prevod malo časa, saj program delo za zdaj le upočasnjuje. Preizkušanje programa in postopna gradnja lastnih pomnilnikov sta torej možna le v obdobjih, ko si prevajalci lahko privoščijo, da je zaradi učenja njihov dnevni učinek manjši od pričakovanega (to pa se ne dogaja prav pogosto).

Prevajalki Tinka Lengar in Andreja Narkst, ki delata na Ministrstvu RS za okolje in prostor, pravita, da se jima zdita zelo uporab-

na program za urejanje terminologije in možnost kontekstnega iskanja posameznega izraza po že prevedenih besedilih. (TWB uporabljata pri prevajanju zakonodaje.)

Nad drugimi lastnostmi sta veliko manj navdušeni: *S TWB zadnji mesec prevajava le en dokument – obsežen zakon iz slovenščine v angleščino. Ker stvar skoraj ne deluje, če imaš odprt še kak program poleg osnovnih treh, delava tako, da Andreja dela s TWB in vpisuje prevod, jaz pa po slovarjih, internetu ipd. iščem podatke in sestavljam glosar. To seveda za naju ni ovira, saj tak način dela ni bistveno drugačen od najinega običajnega načina. Za enega samega prevajalca pa je to skoraj neizvedljivo – težko si predstavljam, da bi prevajala brez elektronskih slovarjev, da o internetu ne govorimo.*

Težave pri uporabi:

- *če je poleg Worda, MT in TWB odprt še kak program, dela TWB zelo počasi;*
- *tudi če so odprti le ti trije programi, dela zelo počasi, če delava z MT-bazo na lokalni mreži;*
- *če delava z MT na SVEZ-ovi mreži, se včasih sredi dela prekine povezava, to pa sesuje Word – zato bo verjetno vedno treba delati z MT na svojem disku;*
- *večkrat se zgodi, da javi illegal operation ali da nima dongle connection, in je treba računalnik resetirati ali celo za nekaj časa ugasniti, da zadeva spet dela;*
- *včasih prevoda ne shrani v bazo: ko se vrneš nazaj, je prevod v rumenem polju in ne zelenem, kot bi moral biti, če je ujemanje 100-odstotno; ko imaš v nadaljevanju enak stavek, ne najde prevoda v bazi;*
- *v enem primeru je prevod sicer pravilno shrani, v pravem polju, vsi vijoličasti znaki so bili pravilno postavljeni, le prevod je bil pikčasto podčrtan (tako kot izvirnik) – in ko »ugasneš« nenasitljive znake, izgine tudi prevod.*

Razočarani sva bili tudi, ker TWB nič ne

pomaga pri pogostih besednih zvezah (tega je v omenjenem zakonu ogromno). TWB išče ujemanja po povedih, to pa je preprosto predolga enota. Sploh v zakonodaji, kjer se pisci prav trudijo, da bi čim več stlačili v eno poved, in čim daljša je poved, tem manjša je verjetnost, da se bo taka klobasa v kakšnem besedilu še kdaj ponovila. Pri takem besedilu TWB ne pomaga prav dosti niti pri konsistentci prevoda – čeprav je to sicer njegova dobra stran.

Mimogrede: TWB nam ne more pomagati pri dolgih prevodnih enotah, žal pa včasih postane neuporaben tudi pri kratkih, npr.: *1. člen* prevajamo kot *Article 1*. Če se v vrstici pojavi samo *1. člen*, TWB številko ignorira in od prevajalca zahteva, da prevede samo *člen*. Če ta napiše *Article 1*, se v prevodu pojavi *1. Article 1*. Take zapise je treba prevesti ročno ali pa prevod vsakokrat popraviti.

Sam sem TWB največ uporabljal pri prevodu strokovnih člankov iz slovenščine v angleščino o optimizaciji proizvodnje. Besedila so v časovnem razponu štirih mesecev pripravili na eni od slovenskih fakultet. Če beremo članke, se nam zdi, da se ogromno stvari ponavlja – pravzaprav gre ves čas za dva ali tri postopke, ki so jih v praksi uporabili v različnih proizvodnih podjetjih. V člankih je vedno najprej uvod, temu sledi včasih več, drugič manj teorije, nato pa praktična uporaba opisane postopka. Če na vse skupaj pogledamo s človeškimi očmi, je ponovljenega besedila vsaj tretjina in se torej gradivo zdi zelo primerno za obdelavo s pomnilnikom prevodov.

Resničnost je, žal, zelo daleč od pričakovanj: po zbranih 1600 prevodnih enotah starih besedil zna program v naslednjem članku prevesti največ 5 do 10 % enot besedila – a če računamo delež po besedah, je zadetkov komaj kaj več kot 5 %. TWB seveda zna prevesti izraze, kot so *povzetek*, *uvod*, *zaključek*, *slika nn* in *tabela nn* – kakega posebnega učinka od tega pa seveda ni, to lahko v *Wordu* naredim z

ukazom *zamenjaj*, šlo bi tudi samo z Multi-Termom, zaradi tega ne potrebujem pomnilnika prevodov. Pri drugih zadetkih gre večinoma za ponavljanje v tabelah, kjer se ponavlja nekaj besed; tam je TWB koristnejši, saj s tem dosežemo skladnost terminologije. Pri prevodih iz slovenščine v angleščino za ločnik prevodnih enot praviloma lahko uporabimo tudi vejico, s čimer se prevodne enote skrajšajo, število zadetkov pa se nekoliko poveča.

Sam uporabljam razmeroma star računalnik (Pentium 100 MHz, 16 MB RAM), vendar se mi ne zdi, da bi TWB bistveno upočasnil delo računalnika, zato menim, da je pri SVEZ-ovih prevajalkah vir težav drugje. Program se sesuje silno redko. Če pa sredi dela zmanjka elektrike, TWB pri nadaljnji uporabi ne najde nekaterih prevodnih enot. Doslej je pomagalo, če sem izvozil celotno bazo v tekstno obliko in jo uvozil nazaj. Ker ves čas delam v *Wordu*, za preverjanje pravopisa uporabljam kar *Wordovo* funkcijo in ne potrebujem nobenega dodatka.

Ker tovrstna besedila prevajam že deset let, terminologijo poznam in mi ni treba dosti brskati po slovarjih, zato me (v nasprotju s Katjo) to, da bi mi program zmetal skupaj besede, jaz pa bi jih oblikoval v skladu z ustreznimi sklanjatvami in spregatvami, ne navdušuje posebno, saj menim, da s tem ne bi prihranil kaj prida časa. Ob tem je treba upoštevati, da prevajalec zaradi drugačnega načina dela porabi za prevajanje nekaj več časa kot pri delu brez pomnilnika prevodov:

- pognati je treba program za pomnilnik prevodov in terminologijo;
- dopolnjene baze pomnilnikov prevodov in terminološke zbirke je priporočljivo enkrat na dan shraniti še na kak drug medij;
- na začetku prevajanja je koristno pognati program za analizo besedila (s tem ugotovimo, ali nam bo pomnilnik sploh kaj pomagal);
- nato poženemo avtomatsko predprevajanje;

- potem se lotimo dela v *Wordu*, pri čemer je pri vsakem stavku treba klikniti miš ali pritisniti tipko in nekoliko počakati, da nam TWB in MT sporočita rezultate;
- nekatere dele besedila je treba prevesti mimo pomnilnika (npr. izraze tipa *1. člen* ipd.);
- pri podobnih prevodih je treba oceniti, ali si lahko kaj pomagamo s starim prevodom iz pomnilnika ali je bolje, če prevodno enoto prevedemo v celoti; popraviljanje podobnih prevodov je nov potencialen vir napak, saj lahko pozabimo odstraniti kako odvečno besedo iz približnega zadetka;
- na koncu je treba s programom iz prevoda odstraniti izvirmik.

Če bi nam naročnik sporočil, da je dovolj, če namesto desetih strani izvirnika prevedemo samo devet strani, bi res prihranili 10 % časa. Pri uporabi TWB pa so že prevedene enote naključno razmetane po vsem besedilu, in ker je treba opraviti še prej omenjeno dodatno delo, se poraba časa pri majhnem številu zadetkov poveča; šele pri približno 10 % zadetkov morda porabimo enako časa, kot če sploh ne bi delali s pomnilnikom prevodov.

Zakaj so rezultati tako slabi

Koliko se vam zdita podobna tale dva stavka:

Lačen sem. Žejen sem.

Ne posebno, kajne? Pomensko sploh ne, oblikovno malo bolj, in ker se v obeh ponovi krajša beseda, bi na oko rekli, da je podobnost manjša od polovice. Bolj matematično usmerjeni bi podobnost izračunali kot $3/8$ ($3 =$ število črk v besedi, ki se ponovi v obeh stavkih, $8 =$ skupno število črk v stavku), to je 37,5 %.

TWB pa za ta dva stavka napiše, da sta si 67-odstotno podobna! Od kod mu ta podatek? Program pri izračunu podobnosti upošteva *ponavljajoče se nize znakov*. Skupno število znakov je 9 (8 črk + presledek), od tega so v obeh stavkih različne samo prve tri črke, naslednjih 6 znakov je enakih ... 6/9 pa je 67 %

(v resnici izračun ni tako preprost; ta in naslednji zgled sta pomembna zato, da dojamemo, kako deluje TWB).

Oglejmo si še dva stavka.

Po dobrem kosilu se z užitkom uležem in z dremam za kakšno urico.

Kadar se pri kosilu dobro najem, se potem rad za kako uro uležem.

Pomensko sta si ta stavka zelo blizu, lahko bi celo rekli, da sta z njima dva človeka povedala isto misel. Kaj pa o tem meni TWB? Najnižja raven podobnosti, ki jo je možno nastaviti v programu, je 30 % – in program meni, da sta si stavka podobna manj kot 30 %!

Zdaj je verjetno bolj jasno, zakaj so rezultati taki, kot so: program nima pojma niti o vsebini niti o strukturi stavka, vse, kar naredi, je, da skuša ugotoviti, kateri vzorci (nizi znakov) se ponavljajo. To pomeni, da nam bo program dal uporabne rezultate samo takrat, kadar je nova različica besedila dobljena s popravljanjem prejšnje (npr. med sprejemanjem zakona se v fazi usklajevanja nekatere formulacije spremenijo, precejšen del osnutka pa ostane enak; enako velja za že omenjene nove različice navodil za računalniške programe). Kadar pa avtor izvirnik v celoti napiše na novo in se morda celo potruди, da ta ne bi bil preveč podoben prejšnjemu besedilu (čeprav obdeluje isto temo in se bralcu zdita besedili zelo podobni), bo pomoč TWB zelo majhna. Boljše rezultate morda lahko pričakujemo šele, ko bo tudi TWB (podobno kot DV) prepoznal prevodne enote, krajše od enega stavka. Sedaj lahko to pomanjkljivost rešimo le

tako, da ponavljajoče se nize besed ročno vpišemo v program za terminologijo, pri čemer pa delamo po občutku, saj ne vemo natančno, kolikokrat se ponovi posamezna fraza. Ta podatek bi lahko dobili s programom DV. In če pomislimo, da zna DV delati tudi z bazo TWB, potem ...

Uporabljene kratice

DV – DeJaVu

MT – MultiTerm

TWB – Translator's Workbench

Viri

- [1] Benis, M.: Translation Memory, Bulletin of the Institute of Translation and Interpreting, December 1999 – January 2000, str. 2–10
- [2] Skubic, A.: Računalniški programi za prevajanje, Mostovi 1997, str. 28–37
- [3] Vintar, Š.: Računalniška orodja za prevajanje, Mostovi 1999, str. 47–54
- [4] Krstič, A.: Prevajanje zakonodaje Evropske unije, Mostovi 1999, str. 57–59
- [5] Assenat - Falcone, S.: More Translation Memory Tools, <http://accurapid.com/journal/12TM.htm>
- [6] Mourisso, F.: CAT-software (Computer Aided Translation) comparison <http://www.geocities.com/fmourisso/CAT.htm>
- [7] Webb, L. E.: <http://www.webbsnet.com/translation/thesis.html>
- [8] <http://perso.cybercable.fr/traducto/trados/faq1.html>

Novi člani DZTPS, sprejeti od maja 1999 do marca 2000

Marja Adamič (angleščina)

Snježana Frković - Grazion (angleščina, hrvaščina)

Mira Lebez (angleščina)

Marko Novak (nemščina)

Valentin Rušt (romunščina)

Irena Sajovic (angleščina)

Milena Stubljar - Dragoš (angleščina)

Ines Perkavac

Si dice o non si dice?

(povzeto po istoimenski knjigi avtorja A. Gabriellija)

Qui e qua

– Una studentessa liceale mi dà questa lezioncina: «Voi linguisti affermate che l'accento è prescritto in quei monosillabi dove la vocale finale è preceduta da un'altra vocale: più, giù, già, ciò, piè, chiù, ecc. Benissimo: e allora perché dite che scrivere quì e quà con l'accento è errore da matita blu?».

Il suo ragionamento è errato, e dovrebbe mettermi, come sportivamente si dice, alle corde; ma non è così: noi linguisti abbiamo il colpo segreto. La lettera *q* non si scrive mai isolatamente ma sempre accompagnata dalla vocale *u*, formando un nesso inscindibile *qu* a cui si fa sempre seguire una seconda vocale con la quale fa sillaba; *qua-le*, *que-sto*, *quota*. Inostre, su questa *u* servile della consonante *q* non cade mai l'accento. In altre parole, è una vocale che non è vocale a sé ma un elemento stesso della consonante. E allora ecco che si segue per *qui* e per *qua* un'altra regola che dice: i monosillabi formati di una consonante e di una vocale non si accentuano mai: *re*, *fa*, *tu*, *su*, *no*, *me*, *te*, *lo*, ecc. Si fa eccezione solo per quei monosillabi che hanno uguale forma ma significato diverso: è verbo, e congiunzione: *dà* verbo, *da* congiunzione, ecc. come più sopra si è visto. *Qua*, *qui*, accento o non accento, si leggeranno sempre come si leggono; invece *più*, *già*, *ciò*, *piè* senza accento si leggerebbero soltanto «più», «già», «ciò», «piè».

Pèsca e pèsca

– *Io sono lombarda, e dico normalmente pèsca, con la e chiusa, per indicare tanto il frutti quanto l'atto di prendere i pesci; ma un'amica toscana mi assicura che sbagliò: il*

frutto si chiama pèsca con la e aperta, il prender pesci si chiama pèsca, con la e chiusa. Sono sinceramente perplessa: ma chi ha stabilito queste cose?

E' l'origine delle parole che stabilisce la loro pronunzia, non il capriccio della persona o del caso. Non so se lei abbia studiato latino, ma cercherò in ogni modo d'essere semplice e chiaro anche per quelli che non lo avessero studiato. Di regola, salvo qualche eccezione, nell'evoluzione del nostro linguaggio è avvenuto questo: dove il latino aveva una *e* lunga (ç) o una *i* breve (i) l'italiano ha derivato una *e* chiusa (é): *avére*, lat. *habçre*; tre (si pronunzia *tré* e non *trè* come dicono ancora i Lombardi) lat. *trçs*; *sète*, lat. *sitis*, ecc. Il latino *piscis*, pesce, aveva la prima *i* breve, e di qui la corretta pronunzia chiusa *pésce* e *pésca*. Dove invece il latino aveva una *e* breve (e) l'italiano ha ereditato una *e* aperta (è): *pètto*, lat. *pectus*; *tèrra*, lat. *terra*. Ora il nome del frutto del pèsco, la pèsca, deriva dal latino *persica* (propriamente «della Persia» perché questa pianta dalla Persia passò ai Romani), parola che aveva la *e* breve; di qui, la pronunzia aperta *pèsca*.

Litigare

– *Qual è la coniugazione corretta del verbo litigare?*

La coniugazione corretta è questa: *io litigo, tu litighi, egli litiga, essi litigano*. In alcune parlate settentrionali si dice spesso, invece, «io litìgo», «tu litìghi», «essi litìgano». E' un grosso errore, in cui cadono anche le persone di buona cultura. La forma sdrucchiola ci viene dal latino e non c'è ragione alcuna per alterarla. C'è anche una variante del verbo, abba-

stanza comune specialmente in alcune regioni centrali e meridionali, *liticare* (io *litico*); in Toscana, poi, è comunissima la forma popolare *leticare* (io *lético*).

Mollica

– *Io sono veneto, e da noi si dice mollica con l'accento sulla i. Ma in tutta la Lombardia, e anche in altre regioni, sento sempre dire móllica, con l'accento sulla o?*

Il bello, o il brutto, è che dicono *móllica* non solo le persone di elementare cultura, ma anche uomini colti, e scrittori, e di indiscusso talento. Colpa dei dialetti, di cui uno si imbeve fin dalla nascita e di cui non è facile ripulirsi. Si deve dire *mollica*, con l'accento sulla *i*, perché il latino popolare, da cui il termine discende, aveva una *i* lunga, *mollica*, e si pronunziava come parola piana. L'origine è chiara: deriva da *mollis*, molle: la parte molle del pane.

Termite

– *Durante una trasmissione televisiva ho udito pronunziare la parola termite accentata sulla i, per indicare il noto insetto voracissimo, simile alla formica. Ma la pronunzia esatta non è tèrmitè, con l'accento sulla prima sillaba?*

Ho udito anch'io pronunziare spesso *termite* anche da scienziati di ottima fama; ma è una pronunzia errata. Il nome deriva dal latino tardo *tèrmes*, *tèrmitis*, variante di *tàrmes*, *tàrmitis*, propriamente «tarma». La pronunzia piana, quindi, contraria all'etimologia, è assolutamente ingiustificata. Ed è tanto più necessario rispettare per l'insetto la pronunzia sdrucchiola, in quanto la parola *termite*, accentata sulla *i*, ha già una sua precisa significazione: è infatti il nome commerciale di un miscuglio di ossido di ferro e di alluminio polverizzato che, acceso, produce un altissimo calore. Nome derivato dal tedesco *Thermit*, costruito sul greco *thérme*, calo-

re, e a noi giunto attraverso il francese *thermite*.

Leggenda

– *Scrivo a nome di un gruppo di disegnatori per chiederle di risolvere un dubbio sorto tra noi da parecchio tempo. Desidereremmo sapere con esattezza l'ortografia della parola leggenda, con una sola g, usata appunto dai disegnatori per indicare le spiegazioni, le descrizioni poste in un angolo d'una carta geografica o di altro disegno tecnico, ecc.*

Premetto, a scanso di equivoci, che la parola *leggenda*, nel significato comune di narrazione tradizionale di un fatto religioso o eroico trasformato, amplificato nel corso dei secoli, deve essere scritta sempre con due g. Ma questa parola ha assunto estensivamente anche altri significati, tra i quali quello appunto indicato dal mio interrogante. *Leggenda* deriva dal latino medievale *legenda*, neutro plurale del gerundivo *legendus* del verbo *lègere*, leggere, e significa alla lettera «cose da leggersi»: e infatti le tradizioni popolari (dapprima erano brevi narrazioni delle vite dei santi, dei martiri, lette ad alta voce nei conventi, specialmente nelle ore dei pasti) si diffondevano appunto attraverso la viva voce dei cantambanchi o cantastorie. Nel secolo scorso i Francesi estesero il nome di *légende* (che ha la stessa etimologia latina) anche all'insieme delle parole scritte su ciascuna faccia di una moneta o di una medaglia, e più tardi, genericamente, a ogni iscrizione, a ogni dicitura aggiunta a un disegno a mo' di spiegazione. Noi riprendemmo quest'uso appunto dai Francesi, adoperando però, in questa particolare accezione, due forme di scrittura: quella propriamente italiana *leggenda*, con due g, ma anche quella schiettamente latina *legenda*, con una sola g. L'arcano, dunque, è tutto qui: si tratta sempre della stessa parola, ora scritta in italiano, ora scritta in latino; e ciascuno può scegliere quella che preferisce.

Viktor Jesenik

Prešernova pot v svet

Ob 200. obletnici rojstva dr. Franceta Prešerna (1800–1849) bi rad kot Kranjčan in kot prevajalec našega največjega pesnika v francoščino spregovoril o njem in o njegovi poti v svet prek prevajalcev v pomembnejše jezike.

V Kranju smo imeli leta 1999 zanimiv simpozij, ki ga je pripravil odbor pod vodstvom dr. Borisa Paternuja, prof. Franceta Pičnik in Franca Drolca. Na tem tridnevem simpoziju so nastopili vrsta poznavalcev Prešernove poezije in časa, v katerem je živel pesnik, ter nekaj prevajalcev njegove poezije. Naj omenim samo nekaj zanimivosti s simpozija. Boštjan M. Zupančič je predstavil Prešerna kot pravnika. Študij prava in pravniško delo sta vplivala tudi na njegovo poezijo. Stopnja izrazitosti pesnikovega besednega izraza je tako visoka, da ne bi bila možna, če Prešeren ne bi živel v verbalnem svetu.

Več avtorjev je predstavilo Kranj in Slovenijo v Prešernovem času: poslikano pohištvo v okolici Kranja (Anka Novak), podoba Kranja v prvi polovici 19. stoletja (Cene Avguštin), likovna umetnost v Prešernovem času (Nace Šumi), glasba, slikarstvo in kiparstvo 19. stoletja in prenova Prešernovega gaja z njegovim spomenikom v Kranju.

Drugi nastopajoči so govorili o Prešernovi poti v svet – v Italijo, Rusijo, Avstrijo, Nemčijo, Anglijo, Ameriko in jaz še posebno v Francijo.

Tu naštevam le nekaj poti Prešernove poezije v svet.

Prof. Marija Pirjevec je omenila, da je bil prvi prevod v italijanščino že leta 1878, nato leta 1894, 1910 in 1941. Leta 1951 je Luigi Salvini v antologiji *Sempreverde e rosmarino* predstavil Italijanom zaokrožen izbor celotnega Prešernovega opusa. Za Salvinijevo prevodno strategijo je značilno opuščanje preti-

rane podrejenosti izhodiščnemu besedilu in prilagajanje ciljnemu jeziku, sodobni italijanščini. Leta 1958 je B. Calvi (brez pesniške ambicije) izdal obširen izbor iz »romantičnega« obdobja Prešernovega pesnjenja. V 70. letih je bil najvidnejši prevajalec Prešerna Francesco Usu. V knjigi *Poesie* (1976) je predstavil obsežen izbor Prešernove lirike, v katerem se je odločil za strogo zvestobo formalnim značilnostim njegove poezije, ne glede na sprejem sodobnega bralca. Leta 1998 je najnovejši prevod Prešerna izdal Tržačan Giorgio Depangher s sodelovanjem Marije Pirjevec; v začetku leta 2000 sta mu dodala prej manjkajoči *Krst pri Savici* – vse z izdatno finančno pomočjo mestne občine Kranj.

Za rusko občinstvo je bil Prešeren zanimiv kot eden izmed največjih evropskih romantičnih pesnikov ob Puškinu, Byronu, Mickiewiczu in tudi kot predstavnik ene od južnoslovenskih književnosti. Njegov prvi prevajalec je bil akademik F. J. Korš. Ta je bil zelo navdušen nad Prešernovo ustvarjalnostjo in je v ruščino prevedel vsa njegova dela ter jih izdal leta 1901. V zadnjih 40 letih so izšle še štiri zbirke Prešernovih pesmi, pripravili pa so jih številni predstavniki ruske prevajalske šole.

Za prevode v nemščino je najbolj znan sodobni prevajalec Nemeč Klaus Detlef Olof, ki zadnja leta živi in poučuje v Celovcu v Avstriji. Te prevode je financirala mestna občina Kranj leta 1998.

V angleščino sta prevedla Prešerna profesorja slavista: Tom M. S. Priestly iz Edmontona v Kanadi in Henry R. Cooper, Jr. iz Indiane v ZDA.

Sam sem prevedel del Prešernovih poezij in jih izdal v antologiji pri založbi *Seghers* v Parizu že leta 1962, nato pri založbi *Formes*

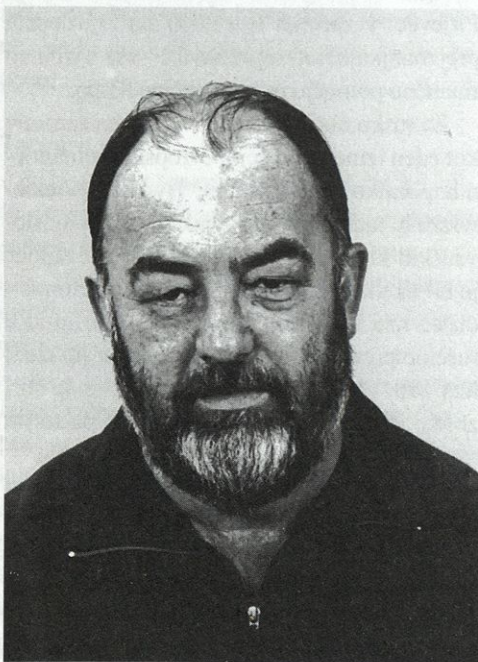
et languages v Uzesu (Južna Francija) celotnega Prešerna s sodelovanjem francoskega pesnika Marca Alyna in končno v predelani izdaji v Kranju leta 1999. V tej najnovejši izdaji je izšel tudi *Sonetni venec*, z akrostihom prof. Vladimirja Pogačnika. *Sonetni venec* sem v svojem prevodu izdal malo kasneje.

Za konec dodajam še najbolj znano kitico *Zdravljice* – naše sedanje himne – v francoščini:

Que vivent tous les peuples
 Qui aspirent à voir le jour,
 Où, l à où le soleil suit son cours,
 La querelle du monde sera bannie.
 Où tout citoyen
 Sera libre enfin,
 Et pas un ennemi, mais le frontalièr
 sera voisin.

Miran Željko

Predstavljamo vam Antona Omerzo

Kako si zašel med prevajalce?

Med študijem ekonomije sem večkrat iskal delo na študentskem servisu in kmalu ugotovil, da je prevajalsko delo dobro plačano. Začel sem prevajati ekonomska besedila iz an-

gleščine v slovenščino, kadar pa sem dobil kak prevod v angleščino, sem prosil svojo profesorico iz gimnazije, da mi ga je popravila. Enkrat je nanoslo, da sem na študentskem servisu dobil posebno zanimivo delo. Američane, urbaniste, ki so živeli v Ljubljani, sem učil slovensko. To je trajalo kar nekaj let, ob tem sem hodil tudi na njihove urbanistične seminarje, si to področje izbral za diplomsko nalogo, pri pripravi katere sem moral spet veliko prevesti – in tako sem vedno več prevajal. Moram pa reči, da prevajanje nikoli ni bilo moje poglavitno delo, saj sem se ves čas zavedal, da sem slab prevajalec.

Kakšne funkcije si opravljal v zvezi s prevajalstvom?

Leta 1974 sem bil sprejet v društvo, prvo dolžnost pa sem prevzel leta 1984, ko sem postal urednik *Mostov*. Kasneje sem bil dvakrat član upravnega odbora, najprej blagajnik, nato tajnik, leta 1988 pa sem postal poklicni tajnik društva. To nalogo sem opravljal do jeseni 1992, ko mi je potekel mandat. Nato sem bil še en mandat član nadzornega odbora, sedaj pa sem član uredniškega odbora *Mostov*. Pri dveh posvetovanjih, leta 1987 in 1992, oba-

krat v Portorožu, sem bil vodja organizacijskega odbora in urednik zbornikov.

Kaj pomeni OST?

Ko sem začel samostojno poslovati, sem se ukvarjal s podjetništvom za prevajalce, kjer je bilo svetovalno delo najpomembnejše. Zato sem si izbral ime OST (O-merza S-vetuje T-ebi), na občini pa so mi dodali še 'Svetovalne storitve'. Sedaj moj uradni naziv ni povsem v skladu z delom, ki ga opravljam, saj je moja dejavnost izobraževanje in založništvo za prevajalce.

Kako deluje izobraževanje prevajalcev v OST?

Priprava seminarjev je zelo kompleksna naloga. Poznati je treba prevajalsko dejavnost, imeti veliko stikov in zvez, saj lahko le tako poiščem prave predavatelje. V začetku so mi pri tem pomagale izkušnje, ki sem si jih pridobil pri Mostovih, in zveze, ki sem jih vzpostavil na srečanju v Portorožu leta 1992. Treba je znati prisluhniti potrebam prevajalcev in iz njih izluščiti vsebinske sklope za seminar. Dokler tega ne naredim, se ne morem začeti pogovarjati s predavateljem o vsebini seminarja. Pri nekaterih seminarjih s predavateljem določiva vsebino, ki jo je treba pred razpisom pri prevajalcih preveriti. Dela s seminarji mi nikoli ne zmanjka, ves čas vzdržujem osebni stik s predavatelji in z večino prevajalcev, ki so na mojem seznamu. Če kak seminar ni najboljši, je zame to prej izziv kot poraz, ker se ob tem vedno česa naučim. Razumljivo je, da vsi seminarji ne morejo biti odlični, težim pa k temu, da bo takšnih čim več.

Povej kaj o svojih knjigah za prevajalce.

Da, kar nekaj se jih je že nabralo. Najprej sem napisal poslovna priročnika za prevajalce, ki izhajata iz moje prakse poslovnega tajnika društva. Ker sem ekonomist, sem čutil, da lahko pomagam samostojnim prevajalcem pri tistih opravilih, za katera niso študirali, torej pri poslovnosti. Ti dve knjigi sta sklenili moje svetovanje prevajalcem pri njihovih po-

slovnih odločitvah. Ko sem končal delo poslovnega tajnika društva, se mi je zdelo, da bi bila velika škoda, če teh izkušenj ne bi zapisal in jih tako prenesel naprej.

Kasneje, ko so se začeli moji seminarji vrstiti, se mi je zdelo potrebno napisati kroniko strokovne dejavnosti za prevajalce, in nastala je knjiga Vaja. Podatkom o izobraževanju in posvetovanjih sem dodal fotografije in družabno kroniko. Marsikaj sem zapisal mogoče malo preveč odkrito in to nekaterim ni bilo všeč.

V zadnji knjigi Seminar – ustvarjalno izobraževanje, ki je izšla leta 1999, razlagam, kaj se je dogajalo na naših najboljših seminarjih. Gre predvsem za seminarje, ki so jih vodili Alan Duff, Lidija Šega in še kdo. Postavil sem teorijo o ustvarjalnem izobraževanju, kjer je pomembna predvsem čustvena inteligenca, manj pa goli razum. Pri dokazovanju te hipoteze sem razvil animacijsko vlogo organizatorja in predavatelja, zato je drugi del knjige priročnik za organizatorje in predavatelje pri izobraževanju odraslih. V knjigarni Konzorcij so jo uvrstili pod pedagogiko in andragogiko. Dal sem ji podnaslov *Misli z glavo, delaj s srcem*, posvetil pa sem jo mojima dobrima prijateljema, Violeti Šulentič in Alanu Duffu.

Kateri projekt za prevajalce, pri katerem si sodeloval, ti je najljubši?

Na prvo mesto postavljam posvetovanje prevajalcev z območja Alpe–Jadran leta 1992 v Portorožu. Tedaj sem prvič začutil pravo vsebino organizacijskega dela. Iz nič, le iz začetne zamisli, smo povezali prevajalce in predavatelje sosednjih dežel. Res smo dosegli uspeh, ki je odmeven še danes. To vidim, ko pridem v stik s profesorji iz Trsta in Zagreba, saj se posvetovanja še vedno radi spominjajo.

Drugi moj veliki projekt je Slovenski pravni leksikon. Nekaj let je bilo potrebnih, da je zamisel dozorela, več kot tri leta smo ga pripravljali, menim pa, da ga bom prodajal dve leti. To je moj najzahtevnejši projekt, saj sem soavtor zamisli, urednik, založnik in knjigotr-

žec. Leksikon pa je povezan s posvetovanjem Alpe–Jadran, ker vključuje Slovenijo, Avstrijo in Italijo. Zakaj smo se ga sploh lotili? Zato, da smo napravili vzorčni model strokovne publikacije za prevajalce. Sedaj lahko samo upamo, da nam bo kdo sledil.

Kaj svetuješ mladim prevajalcem, ki razmišljajo o prevajanju v samostojnem poklicu?

Vsak prevajalec se zaveda, da sedi na dveh konjih; eden je znanje jezikov, drugi poznavanje strok. Redkim uspeva, da oba konja dlje časa tečeta vzporedno. Ti ne potrebujejo posebne dodatnega izobraževanja. Drugi, ki šepajo na jezikovni ali na strokovni strani, pa se morajo zavedati, da nikoli ni škoda njihovega časa in denarja za pridobivanje novega jezikovnega ali

terminološkega znanja. Samostojni prevajalec jaha še tretjega konja, poslovnost ali podjetništvo. Če ima kaj poslovne žilice, mu gre laže, a takšnih ni veliko. Zavedati se mora dejstva, da si mora s svojimi poslovnimi odločitvami zagotavljati delo ves čas, vse leto, saj naročila za prevode ne prihajajo sama na mizo, kot so takrat, ko je bil še zaposleni prevajalec. Vsem, ki me prosijo za nasvet, rad pomagam. Tako, kot sem študentom tržaške šole za tolmače in prevajalce, kamor so me povabili zaradi podjetništva. Največ vprašanj se nanaša na prevajalčev prodor na trg, ki je 'že razdeljen', a tudi za to je rešitev. Dokler prevajalec gleda le iz sebe, kot ponudnik prevajalskih storitev, mu ne bo uspelo, šele takrat, ko se nauči gledati na prevajanje z očmi naročnika prevodov, je na pravi poti.

Kasilda Bedenk

Oddelek za prevajanje in tolmačenje na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani

V študijskem letu 1997/98 je po triletnih pripravah začel redno pedagoško delo *Oddelek za prevajanje in tolmačenje* (OPT) na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Tako se je uresničila tudi dolgoletna želja slovenskih prevajalcev in njihovega društva. Dotlej je bilo na naši univerzi mogoče izbrati le prevajalsko usmeritev v zadnjih dveh letih študija anglistike in nemcistike. Ker tako omejen študij diplomantov ni mogel zadostno usposobiti za zahtevno strokovno prevajanje in tolmačenje, je bilo treba po zgledih iz tujine uvesti popoln univerzitetni program dodiplomskega študija prevajalstva in tolmačenja za več tujih jezikov, s slovenščino kot nosilnim jezikom.

OPT na Filozofski fakulteti v Ljubljani je edina prevajalska šola s slovenščino kot materinim jezikom (v Trstu in Gradcu je mogoče slovenščino izbrati le kot tuj jezik). Ustanovitev oddelka je bila odziv na nov mednarodni položaj Slovenije in iz njega izhajajoče potrebe po visoko strokovno usposobljenih prevajalcih, za gospodarske in politične, pa tudi kulturne stike. OPT je še pred uradnim začetkom delovanja pripravil *Konferenco o prevajanju v nematerne jezike* (Ljubljana, 1997), udeležili so se je številni referenti z visokošolskih ustanov v Evropi in tudi nekaj članov našega društva.

Študij je enopredmeten in reden, študenti pa ob obvezni slovenščini (jezik A) in splo-

šnih prevajalskih predmetih izberejo dva tuja jezika. Za prvi tuj jezik (jezik B) sta sedaj na voljo angleščina in nemščina, za drugi tuj jezik (jezik C) so na voljo angleščina, nemščina, francoščina in italijanščina. Pri prvem tujem jeziku se pričakuje znanje v obsegu osmih let šolskega učenja (matura iz prvega tujega jezika), pri drugem tujem jeziku pa v obsegu štirih let šolskega učenja (matura iz drugega tujega jezika). Predviden je še podiplomski in specialistični študij (za konferenčno tolmačenje, podnaslavljanje ipd.).

Študijski program predvideva tudi možnost individualnega študijskega programa, v katerem je študij jezika C delno organiziran na matičnem oddelku tega jezika ali pa je delež, namenjen jeziku C, nadomeščen z vsebinami iz drugih študijskih programov. Interdisciplinarne povezave z drugimi predmeti, npr. s književnostjo izbranega predmeta za študente, ki bi želeli postati književni prevajalci, ali povezave z drugimi predmeti za študente, ki bi se namesto za drugi jezik želeli specializirati za prevajanje posameznih strok, ki jih je mogoče študirati na Filozofski fakulteti, so mogoče na posebno prošnjo kandidata in s soglasjem pristojnega oddelka.

Namen študijskega programa je omogočiti študentom, da dosežejo ustrezno raven osveščenosti, znanj in zmožnosti, potrebnih za uspešno prevajanje in tolmačenje. Poglavitni poudarek je na prevajalskem postopku in spretnostih, potrebnih za prevajanje in/ali tolmačenje (skupne prevajalske vsebine), študenti pa imajo možnost izbrati različne povezave znotraj prvega in drugega tujega jezika. Predlagani izbor jezikov je narejen glede na potrebe po prevajalcih v Sloveniji ter glede na jezikovne programe, ki jih ponuja Filozofska fakulteta v Ljubljani.

Kdor konča prevajalski študij po univerzitetnem programu, dobi strokovni naslov *univerzitetni diplomirani prevajalec (univerzitetna diplomirana prevajalka)* oziroma *univerzi-*

etni diplomirani prevajalec tolmač (univerzitetna diplomirana prevajalka tolmačica) za slovenščino, jezik B in jezik C.

Tajništvo, posebej opremljene učilnice in knjižnica oddelka so v neposredni bližini Filozofske fakultete, na Borštnikovem trgu 3. Podrobnejše informacije dobite na spletnih straneh OPT: <http://www.ff.uni-lj.si/prevajanje/default.htm>.

Ker je junija 1999 Slovenija pristopila k mednarodnemu projektu izmenjave študentov Sokrates, se OPT že dogovarja o izmenjavi študentov z inštitutom za prevajanje na univerzi v Vidmu, z inštitutom za prevajanje in tolmačenje pri prevajalski šoli ISTI v Bruslju (Institute for Translators and Interpreters at the Brussels High School), z Erasmushogeschool Brussel in z univerzo v Heidelbergu. Zelo dobre stike ima z večino evropskih univerz, na katerih je mogoče študirati prevajanje in tolmačenje, predvsem z univerzami na Dunaju, v Gradcu, Innsbrucku, Heidelbergu in Gernersheimu.

OPT je v prvem letu sprejel 80, v drugem 120 in v tretjem 100 študentov. V študijskem letu 1999/2000 je v treh letnikih vpisanih 246 študentov. V tem letu ima oddelek 20 zaposlenih in 44 zunanjih sodelavcev, vendar se otepa s hudo prostorsko in finančno stisko, zato morajo biti sodelavci na oddelku in študenti skrajno potrpežljivi in uvidevni. Prevodoslovje je v Sloveniji nova veda, ki si šele utira pot v visoke akademske kroge in poskuša širši slovenski javnosti dopovedati, kako nujno potrebno je tako izobraževanje, zato bi moralo imeti vso državno podporo in prednost, če se želimo svetu predstaviti v čim lepši luči. Skupna naloga društva, vseh slovenskih prevajalcev in novega OPT naj bo uveljavitev poklica prevajalca/ke in tolmača/ice kot visoko strokovnega in zelo zahtevnega poklica, za katerega je treba imeti ustrezne osebnostne naravnosti in možnost kakovostnega študija s praktičnim usposabljanjem.

Ksenija Leban

Usposabljanje konferenčnih tolmačev

1. Uvod

Čeprav naj bi bil poklic tolmača najstarejši uradno priznan in uveljavljen poklic na svetu, so visokošolske smeri, katerih namen je usposobiti študenta za delo tolmača, postale del univerzitetne ponudbe šele pred kratkim. Na nekaterih inštitutih se sicer z usposabljanjem tolmačev ukvarjajo že nekaj desetletij, na drugih pa je poučevanje tolmačev še v povojih. Zato ni nič čudnega, če na tem področju vladajo prav take razmere kot po prvi in drugi svetovni vojni, ko so pri mirovnih pogajanjih in na povojnih procesih v ospredje stopili legendarni tolmači samouki.

Tudi nekateri najbolj uveljavljeni evropski visokošolski učitelji tolmačenja so začeli kot samouki in se uveljavili kot tolmači, preden so s svojimi izkušnjami začeli bogatiti znanje univerzitetnih študentov. Zato nas ne smejo presenetiti razlike pri poučevanju tolmačenja. Oblika in kakovost pouka sta odvisni od predavatelja, njegovih izkušenj in njegove prirodne sposobnosti za prenašanje znanja.

2. Oblike usposabljanja konferenčnih tolmačev

V Evropi poteka poučevanje tolmačenja v treh oblikah: na dodiplomski in podiplomski ravni ter v obliki nekajmesečnih intenzivnih tečajev, katerih namen je usposobiti tolmače za potrebe posamezne mednarodne ustanove, kakršni sta npr. Evropska komisija in Evropski parlament. Prevladujoči obliki poučevanja tolmačenja sta usposabljanje na dodiplomski in podiplomski ravni. Prav podiplomski specialistični študij naj bi v prihodnosti docela nadomestil omenjene intenzivne tečaje.

Dodiplomsko in podiplomsko usposabljanje tolmačev poteka na inštitutih ali visokih

strokovnih šolah za prevajanje in tolmačenje. Tam se s tolmačenjem seznanjajo študenti tretjega in četrtega letnika ter diplomanti, ki se s tolmačenjem niso seznanili med dodiplomskim študijem.

Ker so med skupinama številne razlike, se lahko vprašamo, kdaj je primerneje začeti poučevati tolmačenje. Dodiplomski študenti se začnejo učiti tolmačenja v obdobju, ko morajo poglobljeno spoznavati materni in tuj jezik, pri podiplomskem študiju pa je dobro znanje jezikov predpogoj; to pomeni, da lahko posvečamo več časa poučevanju tehnike tolmačenja. Dodiplomski študenti se torej morajo spoprijeti z dokaj težko nalogo. Po drugi strani pa imajo več možnosti za zaposlitev. Evropske institucije rade redno zaposlujejo mlade ljudi, saj bodo dlje delali zanje, poleg tega pa se mlajši načeloma lažje živijo v novo delovno okolje in so se tudi pripravljene preseliti, ker si še niso ustvarili družine. K »starejšim«, tistim, ki so že dopolnili vsaj trideset let, se zatečejo samo pri »eksotičnih« jeziki, kakršna sta bila nekdanj danski in grški, danes je finski, čez nekaj let pa bodo slovanški jeziki, še posebej tisti, ki ne bodo pritegnili pozornosti že zaposlenih tolmačev.

Dilema torej ostaja. Osebo se nagibam k usposabljanju na podiplomski ravni. Tak študij je intenzivnejši in se lahko osredotoči na poučevanje tolmačenja, pouk na dodiplomski ravni pa nujno vsebuje primesi poučevanja jezika. Tu kaže omeniti tudi pomen motivacije. Podiplomski študenti tolmačenja so navadno bolj motivirani, prepričani so, da je prav tolmačenje tisto, kar si želijo in za kar se hočejo usposobiti, zato so pripravljene v študij vložiti veliko energije. Morda sta prav močna motiviranost in velika vnema lastnosti, zaradi ka-

terih se podiplomski študenti tolmačenja pogosto izkažejo bolj kot študenti na podiplomskem študiju.

3. Evropski podiplomski študijski programi iz konferenčnega tolmačenja

Služba za tolmačenje in konference pri Evropski komisiji (znana pod francoskim imenom *Service commun Interprétation – conférences* ali kratico SCIC oziroma pod nje-govo angleško različico *Joint Interpreting and Conference Service* ali kratico JICS) je leta 1997 v sodelovanju s komisijino generalno direkcijo XXII, katere domena so vzgoja in izobraževanje, kultura in mladina, in z Evropskim parlamentom pripravila predlog podiplomskega študija tolmačenja *European Master's in Conference Interpreting*. Taka oblika študija naj bi v celoti nadomestila intenzivne šestmesečne tečaje, ki jih je Služba za tolmačenje in konference pripravljala, da bi zadovoljila svoje potrebe. Danes ponuja podiplomski študij konferenčnega tolmačenja pod okriljem Evropske komisije in Evropskega parlamenta 14 evropskih univerz, med opazovalci pa je tudi Oddelek za prevajanje in tolmačenje pri Filozofski fakulteti v Ljubljani.

Podiplomski študij konferenčnega tolmačenja *European Master's in Conference Interpreting* je namenjen usposabljanju konferenčnih tolmačev za potrebe Evropske unije, zato se študenti ne seznanjajo le s tehnikami in strategijami konferenčnega tolmačenja, temveč spoznavajo tudi ustanove Evropske unije in njeno politiko ter tovrstno znanje, ki ga že imajo, še poglobljajo. Čeprav imajo programi na različnih univerzah veliko skupnega, se načini dela posameznih univerzitetnih ustanov razlikujejo.

3.1. Podiplomski študij konferenčnega tolmačenja v Københavnu

Na Visoki šoli za poslovne vede, prevajanje in tolmačenje (*Handelshojskolen i København*)

v danski prestolnici so ob finančni podpori Evropske komisije in Evropskega parlamenta pripravili podiplomski študij konferenčnega tolmačenja v študijskem letu 1997/98.

Študenti so po uvodnih dveh tednih, v katerih so spoznali osnove konsekutivnega in simultane tolmačenja ter načela zapisovanja pri konsekutivnem tolmačenju, začeli intenzivno vaditi konsekutivno in simultano tolmačenje iz angleščine, francoščine, italijanščine, nemščine in španščine v danščino in narobe. Vaje so bile razporejene skozi ves teden, petki pa so bili namenjeni simuliranim konferencam, na katerih so sodelovali pedagoški delavci in razni gosti. Pedagoški delavci, redno zaposleni na omenjeni visokošolski ustanovi, ali tolmači pri Evropski komisiji ali Evropskem parlamentu so vsak teden posvetili enemu segmentu politike Evropske unije, npr. politiki zaposlovanja, socialni politiki, skupni kmetijski politiki itn. Naloga študentov je bila preučiti posamezen segment in pripraviti glosarčke, ki so jim pomagali pri vajah iz tolmačenja. Da bi poglobili poznavanje Evropske unije, njenega delovanja in institucij, so imeli posebna predavanja o Evropski uniji. Študij so uspešno opravili študenti, ki so naredili končni izpit iz konsekutivnega tolmačenja iz prvega in drugega jezika v danščino ter iz danščine v prvi jezik.

3.2 Podiplomski študij konferenčnega tolmačenja v Trstu

Na *Visoki šoli sodobnih jezikov za tolmače in prevajalce (Scuola superiore di lingue moderne per interpreti e traduttori)* pri Univerzi v Trstu so v študijskem letu 1998/99 pod pokroviteljstvom Evropske komisije in Evropskega parlamenta pripravili podiplomski študij iz konferenčnega tolmačenja za jezikovne kombinacije z italijanščino in češčino, poljščino in slovenščino.

Študij je zajemal predavanja iz teorije in tehnike konferenčnega tolmačenja, predava-

nja iz italijanskega jezika in predavanja iz slovenskega (oziroma češkega ali poljskega) jezika, vaje iz konsektivnega in simultanege tolmačenja ter izbirna predavanja iz evropskega prava, mednarodne trgovinske izmenjave, osnov medicine, osnov ekonomskih ved ipd. Predavanja iz teorije in tehnike konferenčnega tolmačenja so posegla na vse ravni raziskovanja konferenčnega tolmačenja – gre za visokošolsko ustanovo, ki je znana po raziskovalni dejavnosti – in praktičnih vidikov konferenčnega tolmačenja, in sicer vse od nasvetov o tem, kaj zajema priprava na tolmačenje, pa tja do poklicne etike. Namen predavanj iz italijanskega in slovenskega jezika je bil predvsem izboljšati govorno izražanje in obvladati različne oblike govornega izražanja in nastopanja v javnosti. Na vajah iz konsektivnega in simultanege tolmačenja iz italijanščine v slovenščino so študenti tolmačili govore, vezane na Evropsko unijo in njeno politiko, obiskovali pa so tudi vaje iz konsektivnega tolmačenja iz drugih tujih jezikov v italijanščino in iz italijanščine v druge tuje jezike. Posebnost tržaške šole za tolmače in prevajalce je, da skušajo predavatelji obravnavati različne teme, da bi študentom ponudili čim širše znanje. Tako npr. študenti na vajah iz konsektivnega tolmačenja iz angleščine v italijanščino tolmačijo veliko medicinskih besedil, na vajah iz simultanege tolmačenja iz angleščine v italijanščino veliko govorov iz Evropskega parlamenta, na vajah iz simultanege tolmačenja iz italijanščine v angleščino pa veliko političnih besedil, vezanih na druge mednarodne organizacije, kot sta npr. Mednarodna organizacija dela in Svet Evrope. Študij so uspešno končali študenti, ki so opravili izpite pri vseh predmetih. Za končni izpit je bilo treba opraviti preizkus iz konsektivnega in simultanege tolmačenja iz italijanščine v slovenščino, češčino ali poljščino ter iz češčine in poljščine v italijanščino.

3.3 Poučevanje konferenčnega tolmačenja v Ljubljani

Oddelek za prevajanje in tolmačenje na Filozofski fakulteti v Ljubljani je prva in edina slovenska visokošolska ustanova, na kateri poučujejo konferenčno tolmačenje. Za zdaj poteka usposabljanje konferenčnih tolmačev le na dodiplomski ravni, saj gre za nov oddelek, ki je začel delovati šele v študijskem letu 1997/98.

Študenti se za študij tolmačenja odločijo v tretjem letniku, to pomeni, da so študenti, ki so v študijskem letu 1999/2000 redno vpisani v tretji letnik dodiplomskega študija in so se odločili za študijsko smer tolmačenja, predstavniki prve generacije, ki ji je na kaki slovenski visokošolski ustanovi omogočeno usposabljanje iz konferenčnega tolmačenja. Dolej so se morali slovenski konferenčni tolmači izobraževati v tujini, večinoma na podiplomskem študiju.

O tem, da je bila uvedba usposabljanja konferenčnih tolmačev nujna, priča podatek, da bo Evropska unija ob priključitvi Slovenije potrebovala od 40 do 60 konferenčnih tolmačev, na seznamu Združenja konferenčnih tolmačev Slovenije pa jih je približno pol toliko. Poleg tega je le malo takih članov združenja, ki bi se lahko redno zaposlili pri kaki ustanovi Evropske unije, saj te postavljajo stroge starostne omejitve pri zaposlovanju. Z drugimi besedami, Slovenija ne premore dovolj usposobljenih konferenčnih tolmačev, na to nas že dlje opozarjajo v Evropski komisiji in Evropskem parlamentu.

Da bi usposobili dovolj konferenčnih tolmačev, ne bo zadostoval študij na dodiplomski ravni. Treba bo pripraviti tudi podiplomski študij konferenčnega tolmačenja. Pri tem sta Oddelku za prevajanje in tolmačenje finančno, pa tudi z občasnimi obiski pedagoških sodelavcev pripravljena pomagati Evropska komisija in Evropski parlament. Vprašanje pa je, kdaj bo lahko Oddelek za

prevajanje in tolmačenje tak študij pripravil, saj mora najprej izpeljati program za dodiplomski študij ob pomanjkljivi finančni podpori in v hudi prostorski stiski. Dodiplomski študij prevajanja in tolmačenja poteka v štirih učilnicah nad ljubljansko gostilno *Pod lipo* in v nekaj učilnicah na Filozofski fakulteti. Prostorska stiska je še posebej moteča pri poučevanju tolmačenja, saj so za to primerni samo prostori s posebno opremo, tj. s kabinami za simultano tolmačenje. Tak prostor pa je na oddelku en sam, zato ne more nihče pričakovati, da bodo na Oddelku za prevajanje in tolmačenje usposabljali konferenčne tolmače na dodiplomski in podiplomski ravni iz več jezikovnih kombinacij v enem samem samcatem prostorčku s štirimi kabinami za simultano tolmačenje. Podobne visokošolske ustanove se v tujini, kjer se zavedajo, kakšen pomen imata v družbi prevajanje in tolmačenje, bohotijo na več tisoč kvadratnih metrih, Oddelek za prevajanje in tolmačenje na Filozofski fakulteti v Ljubljani – vsako leto se v prvi letnik vpiše približno sto študentov – pa, s knjižnico in zbornico vred, deluje na kvadraturi stanovanja za petčlansko družino.

Za zdaj so pedagoški sodelavci Oddelka za prevajanje in tolmačenje zagrizeni in požrtvovalni ter vestno opravljajo delo, vendar prihodnost usposabljanja konferenčnih tolmačev ni odvisna od njih, temveč od širše podpore in posluha države za njihovo stisko. Če nam zaradi nerazumevanja države ne bo uspelo izpeljati dodiplomskega in podiplomskega študija konferenčnega tolmačenja, bodo slovenske tolmače vzgajali drugje – v italijanskem Trstu ali v avstrijskem Gradcu, tja pa bo šla tudi podpora Evropske komisije in Evropskega parlamenta. Pri tem ne smemo pozabiti, da bomo tako morda prikrajšali za možnost študija konferenčnega tolmačenja marsikaterega nadarjenega študenta, ki si študija v tujini ne bo mogel privoščiti.

4. Vsebina

Vsebina poučevanja tolmačenja je precej odvisna od posameznega predavatelja. Pa vendar lahko ugotovimo, da se nekatere univerzitetne ustanove raje odločijo za pouk konsekutivnega in simultanege tolmačenja le v obliki vaj, druge ustanove pa vaje dopolnjujejo z dodatnimi predmeti, npr. s temelji evropskega prava ali mednarodne trgovinske izmenjave, z osnovami medicine, zgodovino evropskih držav ipd.

Samo vaje iz različnih oblik tolmačenja niso dovolj, so pa temeljnega pomena, zato bi jim morali nameniti največ časa. Dopolniti bi jih morali z vajami iz tehnike dihanja, uporabe glasu, z vajami iz javnega nastopanja, nastopanja pred kamero in retorike v vseh jezikovnih kombinacijah. Veliko pozornosti bi morali posvetiti tudi tehniki zapisovanja in urjenju spomina. Bodočim tolmačem bi nedvomno koristili praktični dodatni predmeti, pri katerih bi pridobili osnovno znanje s področij, ki se k tolmačenju še posebej pogosto zatekajo, npr. iz medicine, prava, političnih ved itn. Morda bi bilo dobro upoštevati tudi, da je treba študente naučiti, kako naj se pripravijo na konference, simpozije in sestanke, kako potekajo tiskovne konference, kakšna so pravila vedenja med visokimi državnimi obiski in podobno. V ta namen bi lahko v poučevanje tolmačenja vključili simulirane konference, poskuse tolmačenja v resničnem svetu v kabinah brez priključenega mikrofona ali pa obiske konferenc, kjer bi študenti prisluhnili tolmaču pri delu.

5. Sklep

Še veliko časa bo minilo, preden bomo ugotovili, kakšen je najboljši in najučinkovitejši način usposabljanja tolmačev. Dotlej moramo pri načrtovanju študija na dodiplomski ali podiplomski ravni upoštevati, da gre vsekakor za praktičen študij, katerega namen je usposobiti študenta za delo v zunanem svetu. Prav

zato bi morali pri pripravi učnega načrta misliti samo na študenta in na njegove potrebe, poskrbeti pa bi morali, da se delo predavateljev dopolnjuje in oblikuje celostno usposabljanje.

Ključnega pomena je, da pri usposabljanju konferenčnih tolmačev sodeluje država. Od dobrih tolmačev, tako kot od dobrih prevajalcev, je zelo odvisen ugled Slovenije v svetu. Zato ne smemo stati križem rok in čakati, da bo Evropska unija rešila kadrovske, prostorske in finančne težave, s katerimi se spopriema novoustanovljeni Oddelek za prevajanje in tolmačenje na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Evropska komisija in Evropski parlament sta nas večkrat opozorila, da je med državami kandidatkami pomanjkanje ustrežno usposobljenih tolmačev najresnejše prav v Sloveniji. Ponudila sta nam tudi pomoč, ven-

dar le pri pripravi podiplomskega programa iz konferenčnega tolmačenja. Za dodiplomski študij bi morala, po mnenju obeh teles, poskrbeti Slovenija, saj je to v njenem interesu. Prav zato je hvalevredno, da redno zaposleni na Oddelku za prevajanje in tolmačenje in njihovi zunanji sodelavci navzlic neopisljivi prostorski stiski, pomanjkanju sodelavcev in finančnih sredstev, s katerimi bi zagotovili vsaj spodobno plačilo zunanjim sodelavcem, niso pripravljene odnehati, da svoje delo opravljajo z vso gorečnostjo in zavzetostjo. Tisti, ki bi lahko dejansko pomagali in ki trdijo, da se zavedajo nujnosti usposabljanja dobrih tolmačev in prevajalcev, pa za potrebe izobraževanja kadrov, ki bodo ponesli ime Slovenije v svet, v resnici nimajo posluha, zanje ne najdejo časa ali pa se jih preprosto ne zavedajo.

Lidija Šega

Nova knjiga Alana Duffa

Pred nami je nova knjiga, strokovno delo mednarodno uveljavljenega člana DZTPS. Najprej kratka osebna izkaznica.

Naslov: *Into English, Writing and translating into English as a second language*

Avtor: Alan McConnell Duff

Založba: DZS, Ljubljana

Izdano: spomladi leta 2000

Knjiga, katere naslov bi prevedli z *V angleščino že v naslovu pove, da ne gre le za pisanje v angleščini, ampak zlasti za prevajanje v angleščino kot drugi jezik, ima še bolj poveden podnaslov: Praktični vodnik po težavah, s katerimi se spoprijemamo vedno znova*. Naslovnica po-

ve pravzaprav vse: knjiga je namenjena tistim, ki se redno ukvarjajo s pisanjem v angleščini ali s prevajanjem v ta jezik. Zasnovana je kot pomoč prevajalcem, strokovnjakom, znanstvenikom in raziskovalcem. V njej pa bodo našli odgovore na vprašanja, ki se postavljajo pri pisanju v tujem jeziku, tudi poslovneži, novinarji, lektorji in učitelji tujega jezika.

Knjiga je razdeljena na deset poglavij, ki obravnavajo posamezne pomembne vidike jezika. Nekatera poglavja so že v naslovu zelo jasno in ozko opredeljena, npr. *Besedni red, Ločila, Uporaba člena*, druga so širše zasnovana, in taki so tudi njihovi naslovi: *Pomen in dvumnost* ali *Stil in zvrstnost*.

Zaradi boljše preglednosti in lažjega iskanja so vsa poglavja sestavljena po enakem zaporedju. Najprej je navedenih nekaj izvirmih primerov napačne rabe. Tem primerom iz prakse sledijo kratka razlaga in pripombe ter popravljena različica stavka. Na primer: *Increased income brings tourism*. (Pripomba) Očiten je vpliv izvirnega jezika na besedni red. (Popravljeni stavek) *Tourism brings increased income*. ali *Tourism boosts the local economy*. Različne rešitve so ponujene, karkoli je to mogoče ali potrebno.

Med angleškimi prevajalci v Sloveniji bi težko našli koga, ki ne pozna Alana Duffa, odličnega lektorja in prevajalca in še več – prijatelja slovenskih prevajalcev v angleščino,

ki nesebično pomaga vsakemu, ki ga prosi za pomoč in nasvet, svoje bogato znanje pa prenaša na druge na seminarjih in delavnicah. Zato mu ob številnih napakah, ki jih delamo, in vprašanjih, ki mu jih postavljamo, ni bilo težko najti gradiva za knjigo, ki je zdaj pred nami.

Avtor pravi, da s to knjigo nikakor ni imel namena kritizirati dela prevajalcev in vseh, ki si prizadevajo pisati v tujem jeziku, ampak je želel le širšemu krogu ponuditi svoje pripombe in koristne nasvete. Zato naj bi bila knjiga vodnik in pripomoček vsem neutrudnim prevajalcem in piscem besedil v angleščini kot nematernem jeziku. Prepričana sem, da bo res tako in da bomo z veseljem segali po njej.

INTO ENGLISH

Alan McConnell Duff

Avtor ima diplomo prestižne britanske univerze Cambridge. V Sloveniji živi že deset let. Je dobitnik Trubarjeve nagrade za prevajanje in avtor številnih prevajalskih priročnikov, izdanih pri uglednih založbah Oxford University Press in Cambridge University Press.

Knjiga prinaša izbor najzanimivejših primerov iz besedil, prevedenih v angleščino, ki jih je v zadnjih desetih letih avtor dobil v roke kot lektor in prevajalec. Vsi primeri so bili resnično napisani in torej izvirajo iz neposredne prakse. Avtor razloži, kaj v stavku zmoti nekoga, ki mu je angleščina materin jezik, ponudi domiselne izboljšave in pojasnjuje pravila. Skratka, ne pojasni le, kaj in zakaj je nekaj narobe, ampak predlaga konkretne rešitve.

CENA 3490 SIT.

**Knjigo lahko naročite po telefonu: 01/540-51-40
ali po faksu 01/251-56-75**

Alan
McConnell
Duff
Into English

Kako se izognemo
najpogostejšim napakam,
ki jih delamo pri pisanju
v angleščini

DŽS

Praktični vodnik
v angleščini

Bernarda Kosel

Trijezični slovar avtomobilizma

Na kratko:

8000 gesel v slovenskem, angleškem in nemškem jeziku

Avtor: dr. Ferdinand Trenc, dipl. inž.

Sodelavki pri prevodu in jezikovnem pregledu:

za angleški jezik mag. Bernarda Kosel, prof. angl. in fran.,

za nemški jezik Alenka Kukovec, prof. angl. in nem.

Trijezični slovar avtomobilizma naj bi pripomogel k lažjemu in kakovostnejšemu sporazumevanju med slovenskimi in tujimi partnerji v avtomobilski industriji na vseh področjih dejavnosti: pri izdelavi, prodaji in vzdrževanju. V slovarju boste našli slovenske, angleške in nemške ustreznice za podrobna poimenovanja najrazličnejših delov motorjev, drugih avtomobilskih delov, vrst vozil, pa tudi izraze iz avtoličarstva in prometa.

Slovar je nastajal kar nekaj let. Delo smo začeli leta 1994 na pobudo mednarodne avtomobilске organizacije FISITA. Ta je želela narediti večjezični slovar iz avtomobilске tehnike, pri pripravi katerega naj bi sodelovalo kar 20 držav članic. Ker je projekt propadel, smo delo nadaljevali sami. Zahvaliti se moramo Nemškemu društvu inženirjev (VDI) – Skupini za vozila in motorje, Avstrijskemu društvu inženirjev avtomobilске stroke – ÖVK in Avstrijskemu društvu inženirjev in arhitektov – ÖIAV, ker so nam velikodušno odstopili svoje gradivo in avtorske pravice do nemških ustreznic za osnovni nabor gesel, ki jih je predlagala FISITA.

Osnovni nabor 8000 angleških gesel, ki ga je prvotno izbrala FISITA, je v sedanjem slovarju dokaj prečiščen in tudi dopolnjen. Iz pr-

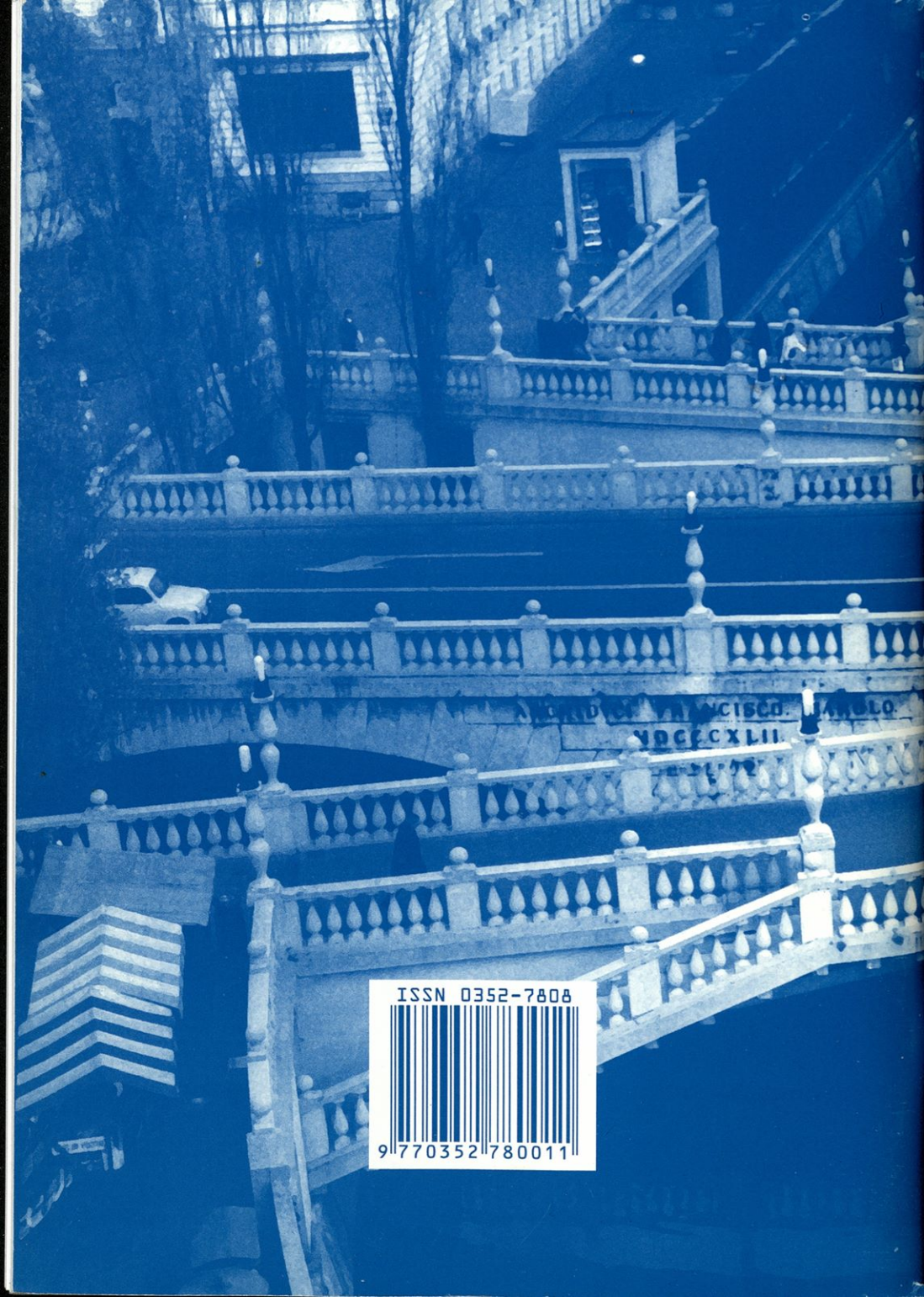
votnega osnovnega nabora smo izpustili vsa gesla, ki so bila podvojena samo zaradi različnega načina pisanja, dodali pa smo kar nekaj sto gesel, ki so se nam zdela pomembna in potrebna. Temeljna zamisel pri naboru gesel, to je, da je vsaka zveza obravnavana kot samostojno geslo in ni pomenskega gnezdenja okrog osnovnega gesla, je ohranjena. To značilnost smo ohranili zaradi izredne praktičnosti za uporabnika, saj je tako lažje poiskati nemško in slovensko ustreznico.

Slovar je organiziran tako, da imajo angleška gesla vrstno črkovno-številčno oznako, npr. od A1 do A 444, z nemško in s slovensko ustreznico. Pri slovenskih ustreznicah za manj znana gesla je v oklepaju tudi razlaga gesla. Na koncu ima slovar ločeno kazalo nemških gesel in ločeno kazalo slovenskih gesel, tako da ga lahko uporabljamo tudi pri prevajanju v tuj jezik. Slovar vključuje še precej bolj ali manj znanih kratic za znane pojme iz avtomobilizma, za avtomobilistična združenja in ustanove.

Tehniška založba Slovenije, kjer je slovar izšel, je pred kratkim izdala strokovni priročnik *Motorno vozilo*. Za boljše razumevanje in lažjo odločitev pri prevajanju je slovar avtomobilizma opremljen s kazalkami na koncu slovenskih ustreznic, ki kažejo, kje v tem priročniku uporabnik najde obsirnejšo razlago pojmov in slike iskanih delov. Knjigi se torej dopolnjujeta in sestavljata celoto, zato bosta nedvomno prispevali k boljšemu razumevanju in pravilnejšim prevodom.

Trijezični slovar avtomobilizma bo vsekakor koristen pripomoček za vse, ki prevajajo strokovna besedila s tega področja iz angleščine in nemščine v slovenščino ali narobe.

Slovar ima 338 strani in stane 9940 SIT.

ISSN 0352-7808

9 770352 780011